

Region Halland
2017 -05- 0 8
Dnr. _____
Handl. _____

Folkbildningens betydelse för samhället 2016

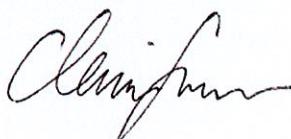
Folkbildningen har sällan varit viktigare än nu. Som motkrafter mot populism, kunskapsförakt, främlingsfientlighet och exkludering, erbjuder studieförbund och folkhögskolor mötesplatser och mångfald, jämlika samtal, kunskap, bildning och insikt.

I rapporten *Folkbildningens betydelse för samhället – Folkbildningsrådets samlade bedömning 2016* presenterar och analyserar Folkbildningsrådet de delar av studieförbundens och folkhögskolornas verksamheter som finansieras med det statliga folkbildningsanslaget – drygt 3,64 miljarder kronor under 2016. Även statens särskilda uppdrag till folkbildningen ingår.

Folkbildningsrådet redovisar varje år till regeringen hur statsbidraget till folkhögskolor och studieförbund har använts och hur det har bidragit till att uppnå statens syften med stödet.

Bifogad rapport kan även laddas ner och läsas på Folkbildningsrådets webbplats: www.folkbildningsradet.se.

Med vänlig hälsning

Maria Graner
Generalsekreterare

Folkbildningsrådets samlade bedömning

Folkbildningens
betydelse för
samhället
2016

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	5
Demokratisyftet	9
Mångfald och möten	9
Pedagogik och pedagoger med demokratiska redskap	16
Digital delaktighet och kritisk medvetenhet	19
Påverkanssyftet	21
Nya deltagare för inkludering och etablering	21
Folkbildning i alla delar av landet	24
Med civilsamhället för mångfald – mot främlingsfientlighet	27
Utbildnings- och bildningssyftet	31
Mest till dem som behöver det mest	31
Folkhögskolan en väg till vidare studier	33
Starkare förutsättningar på arbetsmarknaden	36
Folkbildning och lokal och regional kompetensförsörjning	37
Kultursyftet	40
Mångas och mångfaldig kultur	40
Kultur i hela landet	43
Eget skapande – aktivt deltagande	46
Tabellbilaga	48
Referenser	63

Förord

FOLKBILDNINGEN HAR SÄLLAN VARIT viktigare än nu. Som motkrafter mot populism, kunskapsförakt, främlingsfientlighet och exkludering, erbjuder studieförbund och folkhögskolor mötesplatser och mångfald, jämlika samtal, kunskap, bildning och insikt.

I rapporten *Folkbildningens betydelse för samhället – Folkbildningsrådets samlade bedömning 2016* presenterar och analyserar Folkbildningsrådet de delar av studieförbundens och folkhögskolornas verksamheter som finansieras med det statliga folkbildningsanslaget – drygt 3,64 miljarder kronor under 2016. Även statens särskilda uppdrag till folkbildningen ingår.

Folkbildningens insatser under 2016 relateras till vart och ett av de fyra syften för stödet till folkbildningen som staten har formulerat:

- **Demokratisyftet** – stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin
- **Påverkanssyftet** – bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen
- **Utbildnings- och bildningssyftet** – bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället
- **Kultursyftet** – bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Syftena är generellt formulerade. De talar om folkbildningens samhällsbetydelse i en mycket vid mening. För att knyta syftena till folkbildningens kärnområden och aktuella utmaningar utgår den samlade bedömningen från en uttolkning av varje syfte som Folkbildningsrådets styrelse gör varje år. Avsikten är att säkra att åiterrapporteringen till regering och riksdag blir relevant och användbar.

Som underlag i rapporten ingår uppgifter från studieförbundens och folkhögskolornas verksamhets-, deltagar- och ekonomiska rapportering, tillsammans med resultat från uppföljningsstudier och utvärderingar. Kvantitativa data vägs samman med kvalitativa analyser för att ge en helhetsbild av studieförbundens och folkhögskolornas arbete under 2016.

Samtidigt vill folkbildningen hela tiden mer. De utmaningar som identifieras i årets samlade bedömning tjänar som underlag för folkbildningens fortsatta utvecklingsarbete under 2017 och kommande år.

Stockholm den 22 mars 2017

Maria Graner
 Generalsekreterare
 Folkbildningsrådet

Sammanfattning

I RAPPORTEN *Folkbildningens betydelse för samhället – Folkbildningsrådets samlade bedömning 2016* presenterar och analyserar Folkbildningsrådet de delar av studieförbundens och folkhögskolornas verksamheter som finansieras med det statliga folkbildningsanslaget. Även statens särskilda uppdrag till folkbildningen ingår.

Folkbildningens insatser under 2016 relateras till vart och ett av de fyra syften för stödet till folkbildningen som staten har formulerat.

Demokratisyftet – stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin

Mångfald och möten

Folkbildningen kännetecknas av mångfald. Studieförbund och folkhögskolor samlade under 2016 stora delar av den vuxna befolkningen – i olika åldrar, av olika kön och med olika bakgrund och förutsättningar – och erbjöd samtalsarenor och möjligheter att utbyta erfarenheter.

För många av folkbildningens deltagare sker lärandet ihop med vänner och bekanta som man delar intressen med. Samtidigt ska folkbildningen sträva efter att perspektiv möts och idéer utmanas. Den uppdelning som sker inom delar av folkbildningen, exempelvis vid folkhögskolans filialer, behöver därför utmanas.

Pedagogik och pedagoger med demokratiska redskap

Forskning och utvärdering visar att folkbildningen bidrar till handlingskraft och demokratiska förhållningssätt bland deltagarna. I det sammanhanget är folkbildningens pedagoger centrala. Folkbildningens metodik och pedagogik vilar på cirkelledarnas och folkhögskolläraernas kompetens. Därför bör cirkelledarutbildning vara ett prioriterat område i studieförbundens kvalitetsarbete.

Folkhögskolans lärare är högt kvalificerade, samtidigt som förutsättningarna för deras arbete förändras i takt med nya uppdrag och förändrade deltagargrupper. Tillgången till relevant fortbildning för folkhögskolans lärare behöver säkerställas för att möta de nya krav som ställs och för att vidmakthålla folkhögskolans identitet.

Digital delaktighet och kritisk medvetenhet

Digital delaktighet är i dag en förutsättning för att människor ska kunna tillgodogöra sig bildning och utbildning, påverka sin livssituation och engagera sig i samhället. Internet har blivit ett allt viktigare forum för politiska samtal.

För studieförbund och folkhögskolor är det en angelägen uppgift att ta sig an det digitala utanförskap

som finns i grupper av befolkningen, inte minst bland de äldre. En annan och allt viktigare uppgift är att bidra till ett källkritiskt och medvetet förhållningssätt gentemot digitala medier och de budskap om hat, intolerans och rasism som sprids där.

Digitaliseringen bör hanteras som en strategisk fråga på alla nivåer inom folkbildningen.

Påverkanssyftet – bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

Nya deltagare för inkludering och etablering

Folkbildningen präglas av mångfald, men är inte heltäckande. Fortfarande står många vuxna utanför både folkbildningen och övriga delar av det civila samhället. Som en del i sitt demokratiuppdrag behöver studieförbunden intensifiera sitt arbete med att nå nya deltagare.

Till folkbildningens nya deltagare hör de många flyktingar som söker asyl i Sverige. Framför allt studieförbunden, men även folkhögskolorna, har på kort tid byggt upp en riksomfattande verksamhet med landets asylsökande. Folkhögskolornas etableringskurser, som erbjuds dem som fått uppehållstillstånd, innebär ytterligare steg på vägen mot etablering i samhället och på arbetsmarknaden.

Vid sidan av de riktade insatserna och särskilda uppdragen inom asyl- och etableringsområdena återfinns många deltagare som är födda i andra länder i ordinarie studiecirkel och folkhögskolekurser. Andelen utrikes födda deltagare ökar.

Folkbildning i alla delar av landet

Folkbildningen bidrar till ett Sverige som håller ihop. Det är möjligt tack vare att man finns i hela landet. Studieförbunden erbjuder under 2016 verksamhet i samtliga kommuner, och folkhögskolorna i nästan hälften av dem.

En allt större andel av folkbildningens deltagare finns i landets större städer och tre storstäder. I förhållande till folkmängden är dock studieförbunden starkast representerade i glesbygden. På vissa mindre orter är studieförbunden ensamma om att erbjuda kultur och studiemöjligheter.

Svagast representerade i relation till folkmängden är studieförbunden och folkhögskolorna i storstädernas och de större städernas förorter. Det är viktigt att folkbildningen stärker sin förankring i de mest utsatta bostadsområdena och fångar upp de frågor som engagerar människor och rörelser som är verk samma där.

Med civilsamhället för mångfald – mot främlingsfientlighet

Folkbildningens samarbete med det civila samhället omfattar tusentals organisationer. Denna samverkan är avgörande för folkbildningens möjligheter att finnas i hela landet och nå ut till en ökad mångfald människor. Förankringen i det civila samhället är även en viktig resurs i folkbildningens arbete för att motverka rasism och främlingsfientlighet.

Samtidigt behöver studieförbunden arbeta aktivt för att även nå människor som inte är föreningsaktiva. Dessa står oftare än andra utanför studieförbundens verksamheter.

Utbildnings- och bildningssyftet – bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja utbildnings- och utbildningsnivån i samhället

Mest till dem som behöver det mest

Folkbildningen är en av förutsättningarna för att en hög bildnings- och utbildningsnivå ska kunna upprätthållas i landet. Studieförbund och folkhögskolor tillför samhället hundratusentals tillfällen till studier och bildning varje år.

Andelen utrikes födda med förgymnasial utbildning har ökat något under senare år både bland folkhögskolorns och studieförbundens deltagare. Samtidigt har andelen som har eftergymnasial utbildning ökat bland de inrikes födda cirkeldeltagarna. Cirkeldeltagarnas höga utbildningsnivå innebär att de flesta studieförbunden inte når korttidsutbildade i tillräcklig utsträckning.

Folkhögskolan en väg till vidare studier

Till folkbildningens utmaningar hör att ge deltagarna kunskaper, drivkrafter och – inom folkhögskolan – behörighet att studera vidare inom andra delar av utbildningssystemet. En samstämmig bild i forskning, utvärderingar och uppföljningar är att en av folkhögskolorns styrkor är just det stärkande och studiemotiverande arbetet. Varje år söker sig flera tusen deltagare vidare från folkhögskolan till högskolan.

Ungefär 40 procent av deltagarna i folkhögskolorns studiemotiverande kurser studerar vidare inom folkhögskolan. I och med Arbetsförmedlingens stora och växande svårigheter med att anvisa deltagare till de här kurserna nyttjas dock inte deras potential fullt ut.

Många deltagare har behov av mycket stöd för att komma vidare, och behovet ökar i takt med att deltagargrupperna förändras. Folkhögskolan behöver därför säkra deltagarnas tillgång till studie- och yrkesvägledning, och till kurativt stöd.

Starkare förutsättningar på arbetsmarknaden

Utbildning är en nyckelåtgärd för att förebygga arbetslöshet och det utanförskap som riskerar att drabba dem som står utanför arbetslivet.

Folkhögskolorna och studieförbunden har kapacitet att stärka människors förutsättningar på arbetsmarknaden och att därigenom påverka sin livssituation. Folkbildningens betydelse inom arbetsmarknadspolitiken kan komma att växa under kommande år. Framför allt folkhögskolorna har under flera decennier tilldelats en arbetsmarknadspolitisk roll.

Folkbildning och lokal och regional kompetensförsörjning

Folkbildningen har goda förutsättningar att bidra till lokal och regional kompetensförsörjning, exempelvis inom ramen för regionernas arbete med regionala kompetensplattformar. Andra områden där folkbildningen har lokal och regional betydelse är inom kulturen, i asylmottagandet och etableringen av nyanlända, och i digitaliseringen av samhället.

Folkbildningsrådets uppföljningar visar att studieförbund och folkhögskolor i allmänhet intar en alltför blygsam hållning i regionernas och kommunernas strategiska arbete med kompetensförsörjning. Samtidigt behöver myndigheter, kommuner och landsting/regioner bli bättre på att uppmärksamma och ta tillvara den resurs som studieförbund och folkhögskolor utgör.

Kultursyftet – bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Mångas och mångfaldig kultur

Inom studieförbunden är kulturen det största ämnesområdet och även folkhögskolans kulturutbud är omfattande. Hundratusentals vuxna anmäler sig varje år till estetiskt inriktade studiecirkel och folkhögskolekurser. Kulturprogrammen lockar flera miljoner deltagare. I och med den stora volymen och bredden spelar folkbildningens kulturverksamhet en avgörande roll för befolkningens möjligheter att delta i kulturlivet.

I sina riktlinjer för 2017 ger regeringen Folkbildningsrådet i uppdrag att redovisa en handlingsplan för ökad mångfald bland deltagarna i folkbildningens kulturverksamheter. Här behöver t.ex. den jämförelsevis låga andelen utrikes födda deltagare i studieförbundens estetiskt inriktade studiecirkel och folkhögskolornas estetiskt inriktade kurser uppmärksammas, inklusive de låga andelarna utrikes födda deltagare inom studieförbundens studiecirkel i musik/improvvisatorisk musik.

Folkbildningsrådet behöver även vara uppmärksam på statsbidragets inverkan på folkbildningens kulturutbud och vid behov se över de villkor som gäller.

Kultur i hela landet

Folkbildningen utgör landets största kulturarena och är en stor uppdragsgivare för landets kulturarbetare. I och med den geografiska spridningen säkras folkbildningen tillgång till kultur och kulturkompetens i hela landet.

Samtidigt har de ekonomiska förutsättningarna för studieförbunden försvagats i delar av landet. Kommunernas generella bidrag till studieförbunden har mer än halverats sedan 1992. Det leder till att den kultur som studieförbunden erbjuder kommunernas invånare vilar på osäker ekonomisk grund.

Eget skapande – aktivt deltagande

Folkbildningens kultur stimulerar till aktivt deltagande – eget skapande. Ett framträdande handlar om att lära sig att uppträda inför andra och om att uppfatta sig som en person som är värd uppmärksamhet. Att kunna framträda inför publik är en demokratisk färdighet och ofta en förutsättning för att kunna ta förtroendeuppdrag eller verka i offentligheten.

På så sätt blir folkbildningens kultur en del av den medborgarbildning som studieförbund och folkhögskolor erbjuder sina deltagare.

Budgetpropositionens resultatindikatorer

Folkbildningsrådets samlade bedömning ska enligt regeringens riktlinjer innehålla ett antal resultatindikatorer som anges i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1). Dessa uppgifter sammanfattas nedan:

- *Antalet folkhögskolor och studieförbund i landet:* 154 folkhögskolor, 10 studieförbund
- *Fördelning av folkhögskolor och studieförbund i landet:*
 - Långa folkhögskolekurser erbjuds i 139 av landets kommuner.
 - Studieförbunden erbjuder cirkelverksamhet i alla kommuner: Fem studieförbund i spannet 253–290 kommuner, fyra studieförbund i spannet 146–228 kommuner, ett studieförbund finns i 83 kommuner
- *Deltagare i folkhögskolekurs höstterminen 2016 efter ålder och kön:*
 - Allmän kurs: 55 procent kvinnor/6 906 deltagare; 45 procent män/5 711 deltagare; medelålder samtliga 28 år
 - Särskild kurs: 64 procent kvinnor/11 993 deltagare; 36 procent män/6 635 deltagare; medelålder samtliga 36 år

- Unika studiecirkeldeltagare 2016 efter ålder och kön:
 - 62 procent kvinnor/424 603 kvinnliga cirkeldeltagare
 - 38 procent män/257 875 manliga cirkeldeltagare
 - Båda könen: <25 år: 14 procent; 25–44 år: 24 procent; 45–64 år: 25 procent; 65 år>: 37 procent.
- Andel utlandsfödda deltagare i folkhögskolans långa kurser och i studiecirkel:
 - Allmän kurs: 38 procent
 - Särskild kurs: 15 procent
 - Studiecirkel: 19 procent
 - Andel deltagare med funktionsnedsättning i långa kurser resp. studiecirkel:
 - Allmän kurs: 38 procent
 - Särskild kurs: 13 procent
 - Studiecirkel: 7 procent
- Andel deltagare utan gymnasieutbildning (grundskola/motsvarande):
 - Allmän kurs: 86 procent
 - Särskild kurs: 18 procent
 - Studiecirkel: 20 procent
- *Antal utfärdade intyg om grundläggande behörighet bland deltagare på folkhögskolans långa kurser 2015: 2 0491*
- *Antal utfärdade intyg om avslutad eftergymnasial yrkesutbildning på särskild kurs 2015: 1 2712*
- Antal deltagare i folkhögskolors och studieförbunds kulturprogram samt andel kvinnor respektive män:
 - Folkhögskola: 209 100 deltagare; 55 procent kvinnor/45 procent män
 - Studieförbund: 19 962 500 deltagare; 55 procent kvinnor/45 procent män

1 2016 års underlag om utfärdade intyg bedöms ofullständigt därför redovisas 2015 års siffror.

2 2016 års underlag om utfärdade intyg bedöms ofullständigt därför redovisas 2015 års siffror.

Demokratisyftet

Ett demokratiskt samhälle håller samman. Det förutsätter gemenskap och social sammanhållning och bygger på att människor respekterar och litar på varandra och delar grundläggande värderingar. Genom att verka för samtal där perspektiv möts och idéer utmanas bidrar folkbildningen till den gemenskap som det demokratiska samhället vilar på. Avstånd mellan människor och grupper kan överbryggas och otraditionella möten och samtal skapas.

Mångfald och möten

FOLKBILDNINGSRÅDETS BEDÖMING

Folkbildningen ska bidra till den gemenskap som det demokratiska samhället vilar på. Därför behöver verksamheten präglas av mångfald: Studieförbund och folkhögskolor samlade 2016 stora delar av den vuxna befolkningen – i olika åldrar, av olika kön och med olika bakgrund och förutsättningar – och erbjöd samtalsarenor och möjligheter att utbyta erfarenheter.

Till mångfalden bidrar t.ex. att andelen utrikes födda deltagare ökar både i studieförbundens cirklar och folkhögskolornas långa kurser. Samtidigt engagerar studieförbunden förhållandevis många äldre, vilket innebär ett proaktivt arbete för ökad folkhälsa. Folkhögskolan utmärker sig som utbildningsform genom att nå en betydande andel deltagare med funktionsnedsättning.

Som en del i sitt mångfaldsarbete ska folkbildningen prioritera människor med svaga socioekonomiska förutsättningar för att stärka deras möjligheter till utbildning och delaktighet i samhället. Varje studieförbund och folkhögskola behöver dessutom, oavsett idégrund och profil, arbeta aktivt för att nå deltagare med funktionsnedsättning. De studieförbund och folkhögskolor som rapporterar få eller inga deltagare med funktionsnedsättning visar inte att verksamheten lever upp till statens intentioner i det här avseendet.

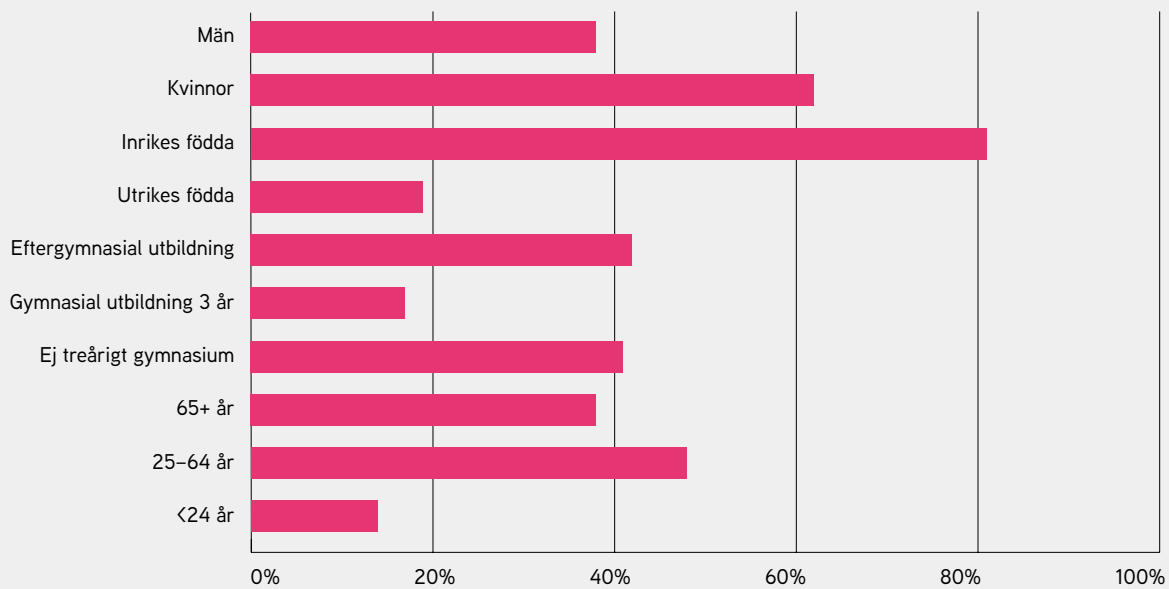
För många av folkbildningens deltagare sker lärandet ihop med vänner och bekanta som man delar intressen med. I sådana sammanhang fungerar folkbildningen sammanbindande och identitetsstärkande, såväl för gruppen som för föreningen. Verksamheten bidrar till gemenskap och social sammanhållning.

Samtidigt ska folkbildningen sträva efter att perspektiv möts och idéer utmanas. Avstånd mellan människor och grupper ska överbryggas och otraditionella möten skapas. Då kan homogena miljöer fungera exkluderande, de innefattar bara dem som identifierar sig med gruppen. Därför behöver den uppdelning som sker inom delar av folkbildningen utmanas.

Det gäller exempelvis folkhögskolornas filialer. Samtidigt som filialerna ger folkhögskolorna en möjlighet att erbjuda kurser på fler orter och på så sätt öka mångfalden i sin verksamhet, sker vid en del folkhögskolor en uppdelning bland deltagarna mellan filial och huvudskola. Kvinnor

DIAGRAM 1.

Cirkeldeltagare 2016. Andelar (procent).

och män, inrikes och utrikes födda deltagare och deltagare med och utan funktionsnedsättningar studerar på olika håll och träffas knappast. Det här innebär en uppdelning som inte stämmer överens med folkhögskolan som socialt sammanhållen och sammanhållande utbildningsform.

Det är viktigt att deltagare som är födda i olika länder möts och jämn könsfördelning ska eftersträvas i folkbildningens olika verksamheter.

Ett exempel på aktivt jämställdhetsarbete är folkbildningens deltagande i JiM under 2016–2018, regeringens satsning på jämställdhetsintegrering i myndigheter. Särskilda områden som uppmärksammas är: brist på systematiskt och integrerat jämställdhetsarbete; könsstereotypa ämnesval; kvinnor i asyl- och etableringsverksamheter.

Mer än en miljon människor varje år

Folkbildningen engagerar stora delar av den vuxna befolkningen varje år. Sammantaget deltog drygt 1 090 300 personer i folkhögskolornas långa kurser och studieförbundens cirklar och annan folkbildningsverksamhet under 2016. Om man inkluderar kultur-

programmen och folkhögskolornas korta kurser blir antalet mångdubbelt större.³

Inom folkbildningen samlas kvinnor och män, med olika bakgrund, i olika åldrar och med olika förutsättningar.

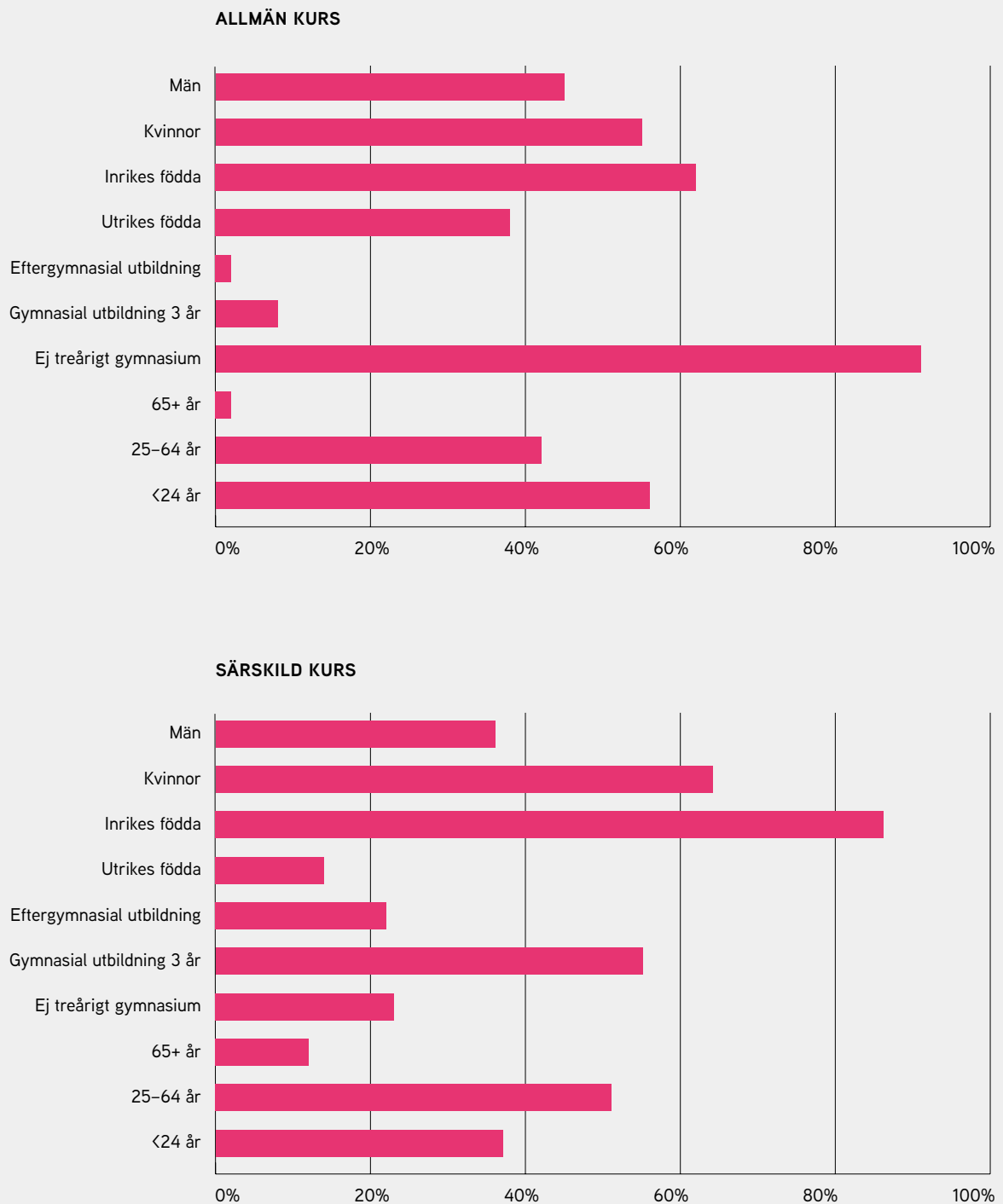
Vid sidan av den verksamhet som finansieras via folkbildningsanslaget rapporterade både studieförbund och folkhögskolor tusentals deltagare inom ramen för sina regeringsuppdrag inom etableringsområdet och de särskilda verksamheterna med asylsökande 2016:

- Studieförbunden:
 - 19 848 deltagare i *Vardagssvenska*
 - 61 891 deltagare i *Svenska från dag ett*
- Folkhögskolorna:
 - 3 436 deltagare i *Svenska från dag ett*
 - 3 476 deltagare i *Etableringskurs vid folkhögskola*
 - 3 290 deltagare i *Studiemotiverande folkhögskolekurs*.

³ I den följande texten om folkbildningens deltagare redovisas i första hand uppgifter från studieförbundens och folkhögskolornas deltagarrapporter, dvs. unika personer. Om det är grupp- eller rapporterade deltagare som avses så markeras detta i texten.

DIAGRAM 2.

Folkhögskolans deltagare 2016. Allmän och särskild kurs. Andelar (procent).

(Se tabellbilaga: *Tabell 1. Folkhögskolornas och studieförbundens deltagare 2014–2016. Per verksamhetsform och kursstyp. Antal.*)

Könsfördelning och jämställdhetsintegrering

Sammantagen har könsfördelningen bland folkbildningens deltagare sett ungefär likadan ut under åtminstone de senaste tio åren. Kvinnorna är fler än männen, precis som inom andra former av vuxenutbildning.⁴

Folkhögskolan

Höstterminen 2016 var kvinnorna flest inom alla folkhögskolans kursstyper, och inom kulturprogrammen:

- 55 procent av deltagarna i allmän kurs
- 64 procent av deltagarna i särskild kurs
- 58 procent av deltagarna i korta kurser
- 55 procent av deltagarna i kulturprogram

I de studiemotiverande folkhögskolekurserna, etableringskurserna och insatsen Svenska från dag ett var männen i majoritet 2016 – 61 procent bland de yngre deltagarna i de studiemotiverande kurserna och 50 procent bland de äldre, 55 procent i etableringskurserna, respektive 66 procent i *Svenska från dag ett*.⁵

(Se tabellbilaga: *Tabell 2. Deltagare i folkhögskolans långa kurser höstterminen 2016. Kön, ålder och utrikes/inrikes födda. Andel (procent).*)

Studieförbunden

Av studieförbundens deltagare är 64 procent kvinnor:

- 62 procent i studiecirkel
- 66 procent i annan folkbildningsverksamhet
- 55 procent i kulturprogram⁶

Ungefär 70 procent av deltagarna i studieförbundens kurser i *Vardagssvenska* och *Svenska från dag 1* var

-
- 4 Enligt Skolverkets statistik var drygt 62 procent av Komvux deltagare kvinnor 2015, med en lägre andel på grundläggande nivå än på gymnasial nivå. Det innebär att andelen kvinnor inom Komvux minskat med 2 procentenheter sedan 2012. *Deltagare – Riksnivå. Tabell 3 A: Elever kalenderåren 2009–2015.*
 - 5 Folkhögskolornas uppdrag *Studiemotiverande folkhögskolekurs* och *Etableringskurs på folkhögskola* presenteras senare i texten, under rubrikerna *Studiemotiverande folkhögskolekurs* en nystart för många, respektive *Ny i Sverige – folkbildningens särskilda uppdrag och reguljära arbete*.
 - 6 Siffran för kulturprogram avser grupprapporterade deltagare, inte unika personer.

AKTUELLA UTREDNINGAR SOM BERÖR FOLKBILDNINGEN:

SOU 2016:77. En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning

I Gymnasieutredningens betänkande analyseras och föreslås åtgärder för att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning.

Folkbildningsrådets remissvar behandlar utredningens förslag som rör folkhögskolans möjligheter att anta deltagare under 18 år. Folkbildningsrådet betonar å ena sidan att gruppen unga deltagare inte får bli alltför stor inom folkhögskolan, men menar å andra sidan att det bör tydliggöras i förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen att folkhögskolan till sin allmänna kurs bör kunna anta en yngre studerande som omfattas av kommunens aktivitetsansvar och där studieplatsen finansieras av hemkommunen. Folkbildningsrådet presenterar därefter ett förslag till tillägg i skollagen, som innebär att en kommun ska kunna uppdra åt en folkhögskola att genomföra utbildning för en deltagare under 18 år på allmän kurs. Folkbildningsrådet pekar även på hur ändrade behörighetskrav inom gymnasieskolan kan komma att påverka folkhögskolans deltagargrupper.

män, dvs. i paritet med andelen män bland samtliga asylsökande i landet. Av de asylsökande utgjorde männen 75 procent i början av 2016 och närmare 70 procent i slutet på året.⁷

(Se tabellbilaga: *Tabell 3. Deltagare i studiecirkel 2016. Kön, ålder och utrikes/inrikes födda. Andel (procent).*)

Jämställdhetsintegrering i folkbildningen – JiM 2016–2018

Folkbildningsrådet genomförde 2015 en jämställdhetsstudie, *Jämställdhet inom folkbildningen – Rapport till regeringen 2015*, som visade på svagheter i studie-

-
- 7 Studieförbundens särskilda verksamhet med asylsökande *Vardagssvenska* och *Svenska från dag ett*, och folkhögskolornas verksamhet inom *Svenska från dag ett*, presenteras senare i texten, under rubriken *Ny i Sverige – folkbildningens särskilda uppdrag och reguljära arbete*.

förbundens och folkhögskolornas jämställdhetsarbete och i deras vetenskap inom jämställdhetsområdet. Som respons på rapporten beslutade regeringen att Folkbildningsrådet ska ingå i regeringens utvecklingsprogram Jämställdhetsintegrering i Myndigheter (JiM) under perioden 2016–2018.

Under 2016 utarbetade Folkbildningsrådet en handlingsplan för folkbildningens och Folkbildningsrådets arbete med jämställdhetsintegrering 2017–2018. Arbetet utgick från de jämställdhetspolitiska och folkbildningspolitiska målen. I planen identifieras tre utvecklingsområden:

- brist på systematiskt och integrerat jämställdhetsarbete
- könsstereotypa ämnesval
- kvinnor i asyl- och etableringsverksamheter

Till respektive utvecklingsområde knyts effektmål och förslag på aktiviteter.

Olika åldersfördelning i olika verksamheter

Folkhögskolan

Folkhögskolornas deltagare är i allmänhet yngre än studieförbundens och yngst är deltagarna i allmän kurs:

- *Allmän kurs 2016*: medelålder 28 år, 56 procent yngre än 25 år, 8 procent äldre än 45 år
- *Särskild kurs 2016*: medelålder 36 år, 36 procent yngre än 25 år, 29 procent äldre än 45 år⁸

Sett i ett tioårstidsperspektiv har deltagarnas medelålder sjunkit i allmän kurs och stigit i den särskilda kursen. Sedan 2013 har dock trenden vänt i allmän kurs och andelen deltagare som är 25 år eller yngre minskat från 60 till 56 procent. Minskningen beror på att antalet deltagare som är äldre än 25 år blivit fler, inte på att antalet yngre deltagare blivit färre. I särskild kurs fortsätter medelåldern att stiga. Andelen deltagare yngre än 25 år har här minskat från 50 procent 2007 till 36 procent 2016.

Åldersstrukturen i de studiemotiverande kurserna och etableringskurserna är annorlunda än i den reguljära verksamheten. I de studiemotiverande kurserna är deltagarna något yngre – 72 procent är yngre än

25 år, och i etableringskurserna är deltagarna äldre – endast 19 procent är yngre än 25 år.

Studieförbunden

Under 2016 var 62 procent av studieförbundens cirkeldeltagare 45 år eller äldre:

- <25 år: 14 procent
- 25–44 år: 24 procent
- 45–64 år: 25 procent
- 65 år>: 37 procent.

Det betyder att andelen äldre deltagare var högre än i befolkningen, där 45 procent var 45 år eller äldre.

Deltagarna i annan folkbildningsverksamhet är i allmänhet yngre än cirkeldeltagarna, delvis eftersom den nedre åldersgränsen är lägre.⁹

Åldersstrukturen har sedan 2014 sett i princip likadant ut i både studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet.

Allt fler utrikes födda deltagare

Andelen utrikes födda deltagare har under de senaste åren ökat både inom folkhögskolornas långa kurser och i studieförbundens studiecirkel.

- Bland 2016 års cirkeldeltagare är andelen utrikes födda 19 procent, dvs något högre än i befolkningen, där andelen är inte fullt 18 procent.
- I folkhögskolornas allmänna kurser har andelen utrikes födda deltagare ökat från 34 till 38 procent mellan 2015 och 2016, och här är andelen nu mer än dubbelt så stor som i befolkningen. Bland de äldre deltagarna i allmän kurs, 25–64 år, är de utrikes födda i majoritet.
- I särskild kurs är andelen utrikes födda 15 procent, dvs. mindre än i befolkningen.^{10,11}

⁸ Enligt Skolverkets statistik var medelåldern bland Komvux deltagare 30 år under 2015. Männerna var något yngre än kvinnorna – medelålder 29 år respektive 31 år, och de inrikes födda deltagarna tydligt yngre än de utrikes födda – medelålder 28 år respektive 33 år (*Komvux – Elever och kursdeltagare – Riksnivå. Tabell 6: Elevernas ålder kalenderåren 2009–2015.*)

⁹ Annan folkbildningsverksamhet genomförs i friare och flexibla former än studiecirkeln. Sammankomsterna kan vara längre och genomförs tätare. Antalet sammankomster kan vara färre, deltagarna kan vara fler, och också yngre. De friare formerna slår igenom i deltagargruppens sammansättning.

¹⁰ Enligt Skolverkets statistik var 44 procent av Komvux deltagare födda utomlands 2015 (genomsnitt, alla nivåer). Det är en ökning med nästan 2,5 procentenheter sedan 2012. På gymnasial nivå var andelen 33 procent och på grundläggande nivå 93 procent. (*Komvux – Elever och kursdeltagare – Riksnivå. Tabell 3 A: Elever kalenderåren 2009–2015.*)

¹¹ Inom folkhögskolan finns även gäststuderande, dvs. personer som bor i andra länder och som kommer till Sverige för att studera. Hösten 2016 var 1,7 procent av alla långkursdeltagare gäststuderande, dvs. 539 personer.

Etableringskurser vid folkhögskola och verksamheterna med asylsökande är riktade mot människor som kommer nya till Sverige och som antingen söker asyl här eller har fått uppehållstillstånd och befinner sig i en etableringsfas. I de här verksamheterna är därför alla deltagare utrikes födda.

I de studiemotiverande kurserna utgör de utrikes födda deltagarna 30 procent av samtliga, en andel som ökat från 7 procent när insatsen startade 2010.

Folkbildningsrådet genomförde under 2016 en utvärdering bland studieförbundens utrikes födda deltagare, *Cirkeldeltagare från andra länder*. Rapporten visar att under 2016 deltog ca 7 procent av alla utrikes födda som var 13 år eller äldre i minst en studiecirkel. Kvinnorna, framför allt de som är över 65 år, deltog i större utsträckning än männen, ungdomar upp till 19 år i större utsträckning än äldre, och de som bott länge i Sverige i större utsträckning än de som kommit hit nyligen. De som bodde i Stockholm och Sydsverige var svagare representerade än andra.

(Se tabellbilaga: Tabell 4. *Andel (procent) inrikes födda och utrikes födda deltagare i studieförbundens studiecirklar och annan folkbildningsverksamhet 2016, samt i folkhögskolornas långa kurser höstterminen 2016.*)

Jämförelsevis många deltagare med funktionsnedsättning

Framför allt inom folkhögskolan finns många deltagare med funktionsnedsättning:

- Allmän kurs: 34 procent deltagare med funktionsnedsättning – 4 391 deltagare
- Särskild kurs: 13 procent deltagare med funktionsnedsättning – 2 580 deltagare¹²

Under den senaste tioårsperioden har andelarna deltagare med funktionsnedsättning ökat tydligt, i första hand inom allmän kurs.

Framför allt är det deltagarna med psykiska eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som blivit fler, både inom allmän och särskild kurs. Inom allmän kurs utgör de här deltagarna 66 procent av alla deltagare med funktionsnedsättning under 2016, jämfört med 62 procent 2014. Inom särskild kurs utgör de 51 procent av samtliga deltagare med funktionsnedsättning 2016, jämfört med 43 procent 2014.

Folkhögskolan framstår som en välfungerande utbildningsform för gruppen deltagare med funktionsnedsättning, jämfört med andra utbildningsformer.

¹² Inkluderar deltagare med dyslexi.

AKTUELLA UTREDNINGAR SOM BERÖR FOLKBILDNINGEN:

En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle

Myndigheten för delaktighet redovisar i rapporten *En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle* ett regeringsuppdrag som handlat om att ta fram förslag på en ny struktur för genomförande, uppföljning och inriktning inom funktionshinderområdet.

I sitt remissvar konstaterar Folkbildningsrådet att rapporten varken uppmärksammar folkbildningens arbete för deltagare med funktionsnedsättning, eller folkbildningen som resurs i funktionshinderspolitiken. Folkbildningsrådet framhåller att eftersom folkbildningens stora insatser bidrar till att uppfylla målen för funktionshinderspolitiken bör folkbildningen även ses om en viktig aktör i genomförandet av politiken.

Detta visas bland annat i rapporter från Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM.¹³

Av studieförbundens cirkeldeltagare hade nästan 7 procent någon form av funktionsnedsättning 2016, dvs. en tydligt lägre andel än inom folkhögskolan och en minskning med 11 400 deltagare (0,7 procent) jämfört med 2014.¹⁴ Under Folkbildningsrådets uppföljningsbesök 2015 och 2016 menade de flesta studieförbunden att det sker mer verksamhet med deltagare med funktionsnedsättning än vad som framgår av statistiken.

Förstärkningsbidrag och språkschablon

I studieförbundens och folkhögskolornas generella uppdrag ingår att erbjuda folkbildning till deltagare med funktionsnedsättning. Inom folkbildningen satsas dessutom resurser på särskilda insatser. Folkbildningsrådet avsatte under 2016 ca 9 procent av statsbidraget till folkhögskolan i ett förstärkningsbidrag till

¹³ Se t.ex. SPSM:s *Årsredovisning 2011* och rapport *Vuxenutbildning för personer med funktionsnedsättning* (2011). I rapporten *Olika tillsammans. En kartläggning av folkhögskolors lärmiljö för deltagare med funktionsnedsättning* (2014) talar forskarna om folkhögskolan som "en sista utpost" för de studiegrupper, i detta fall deltagare med funktionsnedsättning, som inte fått sina studiebehov tillgodosedda i andra utbildningsformer.

¹⁴ Siffran avser grupprapporterade deltagare, alltså ej unika personer.

vissa deltagare med funktionsnedsättning, och ca 2 procent i s.k. språkschablon till deltagare med brister i svenska språket. Totalt uppgick dessa medel till nästan 194,5 miljoner kronor.¹⁵

Till extra insatser för studieförbundens deltagare med funktionsnedsättning eller i behov av stöd i svenska språket avsattes ett förstärkningsbidrag på ca 104,3 miljoner kronor, motsvarande 6 procent av statsbidraget till studieförbunden.

Uppdelning och blandade grupper i cirkelverksamheten

Könsfördelningen, deltagarnas ålder, andelen utrikes födda deltagare och andelen deltagare med funktionsnedsättning varierar stort mellan olika studieförbund och olika folkhögskolor. Det innebär på många håll att deltagare med olika erfarenheter och förutsättningar blandas. I andra verksamheter sker en uppdelning och resultatet blir mer homogena grupper.

Studiecirkelnas sammansättning varierade under 2016 mellan olika studieförbund:

- Andelen kvinnliga cirkeldeltagare varierade mellan 46 och 67 procent
- Andelen cirkeldeltagare med funktionsnedsättning varierade mellan 0 och 17 procent¹⁶
- Andelen utrikesfödda cirkeldeltagare varierade mellan 8 och 79 procent
- Andelen cirkeldeltagare yngre än 25 år varierade mellan 7 och 44 procent
- Andelen cirkeldeltagare 65 år och äldre varierade mellan 2 och 53 procent
- Andelen korttidsutbildade cirkeldeltagare utan treårigt gymnasium varierade mellan 18 och 62 procent

Nästan hälften av alla studiecirklar var enkönade: I 26 procent av cirkelarna deltog enbart män, och i 21 procent av cirkelarna enbart kvinnor.

Även inrikes och utrikes födda deltagare deltog ofta i separata arrangemang. I 68 procent av alla cirklar var inrikes och utrikes födda deltagare skilda åt. I 52 pro-

cent av alla cirklar fanns enbart inrikes födda deltagare och i 16 procent enbart utrikes födda. I det senare sammanhanget är viktigt att vara medveten om att de utrikes födda i sig inte utgör en homogen grupp. Här ingår deltagare från olika länder och kulturer, med olika språk och olika religiös tillhörighet. Detta beskrivs t.ex. i rapporten *Cirkeldeltagare från andra länder*.

Kvinnor och män, deltagare som är utrikes och inrikes födda, i olika åldrar och med olika utbildning, gör också delvis olika ämnesval:

- *Musik, dans och dramatik* är det mest populära ämnet i nästan alla grupper, och det i särklass populäraste ämnet bland männen, unga och medelålders deltagare samt de som har examen från treårigt gymnasium.
- *Främmande språk* kommer på andra plats bland männen, de som är utrikes födda, är medelålders och har eftergymnasial utbildning.
- *Konsthanterverk* är näst populäraste ämnet bland kvinnor generellt, inrikes födda, ålderspensionärer och de som antingen har slutfört grundskola eller treårigt gymnasium.
- *Religion* kommer på tredje plats bland männen och de som är utrikes födda.
- *Historia och arkeologi* är det tredje populäraste ämnet bland ålderspensionärer och de som har grundskola som utbildningsbakgrund.

Uppdelning och blandade grupper inom folkhögskolan

Variationer inom allmän och särskild kurs

De allmänna kursernas sammansättning varierade under 2016 mellan enskilda folkhögskolor:

- Andelen kvinnliga deltagare varierade mellan 21 och 99 procent¹⁷
- Andelen deltagare med funktionsnedsättning varierade mellan 0 och 100 procent¹⁸
- Andelen utrikes födda deltagare varierade mellan 0 och 100 procent¹⁹

¹⁵ Ökningen på ca 20 miljoner kronor jämfört med 2015 kan förklaras av att folkhögskolornas verksamhet 2016 utökades med 3000 extra platser på allmän kurs om totalt 186 miljoner kronor. I själva verket var ersättningen per deltagare i princip densamma eller t.o.m. lägre än för 2015.

¹⁶ Under 2016 rapporterade de två största studieförbunden sammantaget drygt 77 procent av alla cirkeldeltagare med funktionsnedsättning. Övriga studieförbunds andelar uppgick till mellan drygt 6 och 0 procent.

¹⁷ Vid nästan hälften av folkhögskolorna (63 skolor) var männen i majoritet i de allmänna kurserna 2016, och vid 18 folkhögskolor var de flest i särskild kurs. Det betyder att antalet skolor med manlig majoritet i de långa kurserna minskar, framför allt när det gäller allmän kurs.

¹⁸ 20 folkhögskolor rapporterade inga deltagare med funktionsnedsättning i allmän kurs.

¹⁹ Vid 19 folkhögskolor var mindre än 10 procent av deltagarna i allmän kurs utrikes födda under 2016. Vid 36 folkhögskolor var mer än 50 procent av deltagarna i allmän kurs utrikes födda.

- Andelen deltagare yngre än 25 år varierade mellan 0 och 90 procent
- Andelen deltagare 65 år och äldre varierade mellan 0 och 99 procent
- Andelen korttidsutbildade deltagare som ej slutfört treårigt gymnasium varierade mellan 42 och 100 procent
- Även deltagarna i särskild kurs ser olika ut vid olika folkhögskolor:
- Andelen kvinnliga deltagare varierar mellan 22 och 100 procent
- Andelen deltagare med funktionsnedsättning varierar mellan 0 och 100 procent
- Andelen utrikes födda deltagare varierar mellan 0 och 95 procent
- Andelen deltagare yngre än 25 år varierar mellan 0 och 91 procent
- Andelen deltagare 65 år och äldre varierar mellan 0 och 98 procent
- Andelen korttidsutbildade deltagare som ej slutfört treårigt gymnasium varierade mellan 0 och 96 procent

(Se tabellbilaga: Tabell 5. *Största och minsta andel (procent) av specificerade deltagargrupper vid folkhögskolor höstterminen 2016 och studieförbunden 2016, samt median. Per verksamhetsform och kurstyp.*)

Olika deltagargrupper vid filialer och huvudskolor, och vid internat och externat

50 av landets folkhögskolor erbjuder långa kurser både vid en "huvudskola" och vid en eller flera filialer i annan kommun.²⁰ Det rör sig för det mesta om folkhögskolor som finns på landsbygden och som öppnar filial i en stad eller annan tätort. Vanligast är att skolorna förlägger sina allmänna kurser till filialerna: Vid de 50 folkhögskolorna som har filial i annan kommun studerade 36 procent av deltagarna i allmän kurs vid filial, jämfört med 24 procent av deltagarna i särskild kurs.

Kontakten mellan deltagarna i de utlokaliserade filialkurserna och deltagarna vid huvudskolors kurser varierar. Folkbildningsrådets uppföljningsbesök visar att de ofta inte har särskilt mycket med varandra att göra.

96 av folkhögskolorna erbjuder internatplatser för deltagare i långa kurser hösten 2016, dvs. möjligheter för deltagarna att bo på skolan under terminerna. De flesta av dessa skolor finns på landsbygden. Ungefär

hälften av deltagarna vid internat skolorna bor på internat och vanligast är det inom allmän kurs. Ungefär 48 procent av alla deltagare i särskild kurs bor på internat, jämfört med 54 procent inom allmän kurs.

Deltagargrupperna ser inte likadana ut vid huvudskola och filial, respektive vid externat- och internat skolor. Här sker en uppdelning mellan olika grupper, framför allt inom allmän kurs: Andelen kvinnor och utrikes födda deltagare är påtagligt större vid filialer och bland externatdeltagarna, jämfört med huvudskolor och internatboende. För deltagare med funktionsnedsättning är förhållandet det omvända. Bland dessa är det betydligt vanligare att studera vid huvudskola och bo på internat.

Inom särskild kurs lockar huvudskolorna tydligt fler deltagare med funktionsnedsättning än filialerna, och jämfört med externat skolorna är andelen män större vid internaten, och andelen kvinnor mindre.

(Se tabellbilaga: Tabell 6. *Deltagare i långa kurser inom olika kategorier vid filial/huvudskola, respektive som bor/inte bor på internat vid internatfolkhögskolor, höstterminen 2016. Andel (procent).*)

Pedagogik och pedagoger med demokratiska redskap

FOLKBILDNINGSRÅDETS BEDÖMNING

Ett demokratiskt samhälle skapas av medborgare som handlar demokratiskt. Oavsett om det rör sig om folkhögskolekurser, studiecirkel eller kulturprogram ska folkbildning innebära att människor möts under jämlika former, visar varandra och varandras åsikter respekt, söker kunskap, blir lyssnade på och uppmuntras till ett aktivt medborgarskap.

En jämförelsevis stor andel av folkhögskolors deltagare har ganska svaga socioekonomiska förutsättningar. Samtidigt finns forskning som visar att det ideella engagemanget är lika högt i denna grupp som i befolkningen i stort, även om det tar sig delvis andra uttryck. Resultaten tyder på att folkhögskolan kan bidra till en handlingskraft i samhället som kompenserar för deltagarnas skörare förutsättningar.

Även undersökningar bland studieförbundens deltagare visar på ett tydligt samband mellan deltagande och samhällsengagemang.

I det här sammanhanget är folkbildningens pedagoger centrala. Folkbildningens metodik

²⁰ Eventuella filialer som folkhögskolor inrättar i samma kommun som huvudskolan kan inte särskiljas i statistiken. Dessa filialer ingår i huvudskolors deltagar- och verksamhetsstatistik.

och pedagogik vilar på cirkelledarnas och folkhögskolläraernas kompetens.

De 85 000 kvinnor och män som tar på sig ansvaret att som cirkelledare leda andra – lyssna, dela med sig, engagera sig och entusiasmera – är en resurs för det demokratiska samhället. För cirkelledarna är kunskaper om folkbildningens pedagogik och studieförbundens idégrund avgörande. Cirkelledarutbildning bör därför vara ett prioriterat område i studieförbundens kvalitetsarbete.

Folkhögskolans lärare är högt kvalificerade, samtidigt som förutsättningarna för deras arbete förändras i takt med nya uppdrag och förändrade deltagargrupper. Tillgången till relevant fortbildning för folkhögskolans lärare behöver säkerställas för att möta de nya krav som ställs och för att vidmakthålla folkhögskolans identitet. Den bild som ges i folkbildningsrådets uppföljning av lärarnas situation 2017, som säger att lärarnas möjligheter till fortbildning minskat under senare år, är i det sammanhanget allvarlig.

Möjligheterna att rekrytera lärare till folkhögskolan försämras om folkhögskollärarna inte erbjuds jämbördiga villkor med lärare i andra utbildningsformer avseende löner, möjligheter till kompetensutveckling och övriga arbetsvillkor. Ojämliga villkor innebär därmed en risk för folkhögskolan som utbildningsform.

Medborgarbildning och deltagarnas samhällsengagemang

Med bildning och utbildning följer ofta samhällsengagemang och påverkansmöjligheter. Det är en slutsats som dras i Folkbildningsrådets rapport *Mer engagemang? – Folkbildningen i det svenska civilsamhället*. 77 procent av studiens cirkeldeltagare arbetade ideellt, jämfört med 53 procent i befolkningen. De här cirkeldeltagarna värderar också ideellt arbete högre än andra och har större tilltro till det ideella arbetets betydelse i samhället.

Många av studieförbundens deltagare i den reguljära cirkelverksamheten är födda utanför Sverige – ca 128 900 personer, dvs. 19 procent av samtliga cirkeldeltagare under 2016. Folkbildningsrådet genomförde under 2016 en utvärdering bland de här deltagarna, *Cirkeldeltagare från andra länder*. I rapporten beskrivs bl.a. en nära koppling mellan föreningar och studiecirklar, och hur föreningsmedlemskap och cirkelstudier ger sammanhållning, trygghet, förståelse och

bekräftelse. Sammanhållningen presenteras i sin tur som en styrka som ger kraft att öppna sig mot samhället och knyta nya kontakter:

Människors känsla av sammanhang tycks vara basen för att påverka sin livssituation.

Även utvärderingen *Cirkeldeltagare efter 65 – livskvalitet och aktivt medborgarskap* visar på olika sätt hur cirkeldeltagande och samhällsengagemang hör samman. De här deltagarna är i hög grad föreningsaktiva, många utför frivilligt arbete och deras valdeltagande är högre än genomsnittet.

I Mer engagemang? – Folkbildningen i det svenska civilsamhället beskrivs även folkhögskoledeltagarnas medborgerliga engagemang som omfattande. Det är dessutom betydligt större än förväntat med hänsyn tagen till de här deltagarnas ålder, utbildning och andra socioekonomiska förutsättningar. Författarna beskriver folkhögskolan som en stödjepunkt, där deltagarna inkluderas i en miljö som uppmuntrar och leder till engagemang.²¹

Beskrivningar av folkbildning och deltagarnas samhällsengagemang ges även i Folkbildningsrådets tre utvärderingar av studieförbundens kulturprogram och i de båda senaste utvärderingarna av folkhögskolans deltagare, *Folkhögskoledeltagarundersökning 2010* och *Steget vidare – undersökning bland folkhögskolans deltagare 2013*.

Cirkelledare – en blandad grupp av samhällsengagerade

Under 2016 rapporterade studieförbunden nästan 85 000 cirkelledare. Det betyder att mer än 1 procent av befolkningen över 13 år var aktiva som cirkelledare. I gruppen ingick ungefär lika många kvinnor som män, drygt 60 procent var 45 år eller äldre och hade minst treårig gymnasieutbildning, och nästan 80 procent var födda i Sverige. Andelen män, utrikes födda och andelen med relativt lång utbildningsbakgrund var större bland ledarna än bland cirkeldeltagarna.

Även cirkelledarskap innebär samhällsengagemang. Det visas i Folkbildningsrådets utvärdering *Cirkelledare – folkbildningens fotfolk och drivkraft* från 2014. Nästan 94 procent av de undersökta cirkelledarna var

²¹ Forskare vid Ersta Sköndal högskola har sedan 1992 genomfört fem befolkningsstudier. Den femte genomfördes 2014. På uppdrag av Folkbildningsrådet ingick inom ramen för denna en särskild undersökning av cirkeldeltagare och folkhögskolans deltagare.

medlemmar i minst en förening, och 73 procent var medlemmar i fler än en. De flesta cirkelledarna arbetar ideellt, cirkelledarskapet är en del av deras samhällsengagemang snarare än en inkomstkälla. Under 2015 var bara 13 procent av ledarna arvoderade.²²

Inför sitt uppdrag ska varje cirkelledare godkännas av studieförbundet och få en introduktionsutbildning. Denna äger oftast rum under ett veckoslut eller några kvällar. Utöver introduktionen erbjuder varje studieförbund cirkelledarutbildning. Omfattning och upplägg varierar. I rapporten ovan uppger 68 procent av cirkelledarna att de deltagit i en cirkelledarutbildning. Även inriktningen på utbildningarna varierar. Ungefär 40 procent av cirkelledarna har gått introduktions-/grundkurs, 18 procent har gått pedagogik-/metodikutbildningar och ca 11 procent har fått en ämnesutbildning.

Folkhögskolans lärare ger mod och motiverar

Folkhögskolorna avgör själva vilka pedagogiska kompetenser som lärarna ska ha. De krav som ställs är i allmänhet höga. Under 2016 hade 64 procent av lärarna i de långa kurserna en lärarexamen – 75 procent av lärarna inom allmän kurs och 56 procent inom särskild kurs. Det betyder att andelen lärarutbildade är ungefär lika hög som inom gymnasieskolan, och högre än inom Komvux.²³ Enligt de rektorer som intervjuas i Folkbildningsrådets rapport *Att vara folkhögskollärare* ställs idag striktare krav än tidigare på att lärarna ska ha lärarutbildning.

En särskild utbildning, folkhögskollärarutbildningen, tillgodoser de särskilda behov som skolformen och statens syften med folkbildningsstödet ställer. Bland de lärare inom folkhögskolan som har lärarexamen har 30 procent läst folkhögskollärarprogrammet, medan övriga har gått annan lärarutbildning.

I forskning och utvärderingar bland folkhögskolans deltagare beskrivs nästan alltid lärarna som avgörande. Det är lärarna som skapar en pedagogisk miljö som ger många deltagare mod och självförtroende, som i sin tur gör att de vill komma vidare i livet och engagera sig i samhället. Det här framhåller bland andra

²² Andelen icke arvoderade cirkelledare varierade 2015 mellan olika studieförbund från 100 procent till 57 procent.

²³ Läsåret 2015/2016 hade 71,5 procent av lärarna i Komvux, och 74,3 procent av lärarna i gymnasieskolan en pedagogisk högskoleexamen. (Skolverket: *Tabell 1 A: Pedagogisk högskoleexamen, anställningsslag och heltidstjänster läsåren 2002/2003–2015/16*)

AKTUELLA UTREDNINGAR SOM BERÖR FOLKBILDNINGEN:

SOU 2016:5: **Låt fler forma framtiden!**

2014 års Demokratiutredning hade regeringens uppdrag att utarbeta förslag till åtgärder för att öka och bredda engagemanget inom den representativa demokratin och att stärka individens möjligheter till delaktighet i och inflytande över det politiska beslutsfattandet mellan de allmänna valen.

I sitt remissvar konstaterar Folkbildningsrådet att folkbildningens roll och uppgifter för demokratin endast kommenteras med en mening i utredningens betänkande *Låt fler forma framtiden!*: "Folkbildningsorganisationerna har en särskilt viktig roll vad gäller kunskapsförmedling om demokratins spelregler och grundläggande principer" (s. 133). Folkbildningsrådets påminner om den politiska samsyn som råder om folkbildningens betydelse för den demokratiska infrastrukturen i Sverige. Mot denna bakgrund, menar man, är folkbildningens osynlighet i betänkandet både beklaglig och svår att förstå. I remissvaret presenteras flera förtydliganden när det gäller folkbildningens demokratiska samhällsroll.

Statskontoret i rapporten *Folkbildningen. En utvärdering utifrån syftena med statsbidraget*.

Förändrade deltagargrupper, ny lärarroll

Folkhögskolans deltagargrupper förändras. I rapporten *Steget vidare* konstaterar författarna att inom allmän kurs har andelarna män, de utrikes födda deltagarna, deltagarna med funktionsnedsättning, och de korttidsutbildade, ökat stadigt under de senaste 15 åren. Även i särskild kurs sjunker den genomsnittliga utbildningsnivån och de utrikes födda deltagarna och deltagarna med funktionsnedsättning blir fler – även om utvecklingen inte är lika påtaglig som inom allmän kurs.

De uppdrag som folkhögskolan fått från staten under senare år driver på den här förändringen. Sammantaget har deltagarna i studiemotiverande folkhögskolekurs och etableringskurs på folkhögskola kortare utbildningsbakgrund än andra och andelen män är större än i folkhögskolan i övrigt. I de studiemotiverande kurserna är deltagarna dessutom yngre än andra, och i etableringskurserna är samtliga födda utanför Sverige.

Förutsättningarna för lärarnas arbete förändras i takt med deltagargrupperna. Vid Folkbildningsrådets

uppföljningsbesök 2015 och 2016 beskriver folkhögskolorna de nya deltagargrupperna som mindre motiverade, utan studievana och ofta med svaga förkunskaper när de börjar på folkhögskola.

Det är även en av de centrala slutsatserna i Folkbildningsrådets rapport *Att vara folkhögskollärare* (2014). Utvecklingen under senare år har lett fram till en delvis annorlunda lärarroll framför allt inom allmän kurs, med större krav på handledning och andra stödjande insatser. Resultaten bekräftas i Folkbildningsrådets uppföljning av lärarnas arbetssituation som genomfördes vintern 2017. Även i denna framhåller lärarna att deras arbetsbelastning ökat de senaste fem åren, mycket beroende på de förändrade deltagargrupperna. Allt mer tid går åt till att individualisera undervisningen, enskilda samtal, samt till special- och socialpedagogiska insatser.

En liknande bild av utvecklingen ges i artikeln *Individualisation in Swedish Adult Education and the Shaping of Neo-Liberal Subjectivities*.

Digital delaktighet och kritisk medvetenhet

FOLKBILDNINGSRÅDETS BEDÖMNING

Digital delaktighet behöver ingå i den medborgerliga bildningen. Den utgör i dag en förutsättning för att människor ska kunna tillgodogöra sig bildning och utbildning. När allt mer samhällsinformation och samhällstjänster erbjuds digitalt kommer kunskap och tillgång till digitala medier dessutom att bestämna var och ens möjligheter att påverka sin livssituation och engagera sig i samhället. Internet har blivit ett allt viktigare forum för politiska samtal.

För studieförbund och folkhögskolor är det en angelägen uppgift att ta sig an det digitala utanförskap som finns i grupper av befolkningen, inte minst bland de äldre. En annan och allt viktigare uppgift är att bidra till ett källkritiskt och medvetet förhållningssätt gentemot digitala medier och de budskap om hat, intolerans och rasism som sprids där.

Med stöd av digital teknik kan folkbildningen utveckla digitala möten som svarar mot människors nya sätt att organisera och engagera sig.

Digitaliseringen av samhället är så omfattande och av så djupgående betydelse att studieförbundens och folkhögskolornas arbete för digital delaktighet och kritisk medvetenhet bör

genomsyra hela verksamheten. Digitaliseringen bör därför hanteras som en strategisk fråga på alla nivåer inom folkbildningen.

Med start från och med 2017, när det nya bidragssystemet träder i kraft, kommer Folkbildningsrådet att följa upp studieförbundens strategiska planer för digital delaktighet.

Digital delaktighet – medborgerlig bildning

Digitaliseringen av samhället accelererar och har nu blivit det primära sättet som människor interagerar med viktiga instanser i samhället, såsom myndigheter och banker. Samtidigt flyttar traditionella medier allt större fokus till sin digitala publicering och sociala medier får en allt större opinionsbildande makt i samhället. Detta innebär att förmågan att kunna delta i den digitaliserade sfären är en avgörande faktor för en medborgares förmåga att kunna påverka både samhälle och politik, och inte minst sitt eget liv.

Resultaten från den internationella undersökningen av vuxnas färdigheter (PIAAC), som SCB presenterade i oktober 2013, visar att Sverige ligger högst av de deltagande länderna när det gäller andelen personer i befolkningen 16–65 år med goda kunskaper i att lösa problem via IT/dator. Samtidigt visar studien att ungefär 25 procent av den vuxna svenska befolkningen har låga datorkunskaper och att utrikes födda personer och personer med kort formell utbildning uppvisar sämre förmågor än andra. I rapporten *Svenskarna och internet 2016* visas att under 2016 var det 630 000 personer, 7 procent av befolkningen äldre än 12 år, som står vid sidan av internet i Sverige. De använder överhuvudtaget inte den nya tekniken. Siffran stiger till 11 procent om de som enbart använder internet sporadiskt räknas in. Hälften av de äldsta, över 75 år, är ickeanvändare, och 13 procent av dem i åldern 66–75 år.

Stärkt digital kompetens i skolans styrdokument

Regeringen beslutade i mars 2017 om förtydliganden och förstärkningar i styrdokument för grundskolan och gymnasieskolan för att tydliggöra skolans uppdrag att stärka elevernas digitala kompetens. Förslagen handlar bland annat om elevernas förmåga att använda och förstå digitala medier, redskap, system och tjänster, om att stärka elevernas källkritiska förmåga och om att utveckla en förståelse för digitaliseringens påverkan på individ och samhälle.

Flexibelt lärande inom folkbildningen

Någon rikstäckande statistik som visar omfattningen av verksamhet för digital delaktighet, eller använd-

ningen av digitala hjälpmedel och flexibla lärformer inom folkbildningen, finns i nuläget inte. Folkbildningsrådets rapport *Folkbildningens arbete med flexibelt lärande och digital delaktighet* visar dock att generellt används inte flexibelt lärande på ett systematiskt sätt i studieförbundens cirklar eller i folkhögskolornas kurser, även om det finns goda exempel där det flexibla lärandet både är omfattande och bygger på ett långsiktigt förändrings- och utvecklingsarbete.²⁴

Resultaten bekräftas i Folkbildningsrådets utvärdering *Cirkeldeltagare efter 65 – Livskvalitet och aktivt medborgarskap*. Mer än 90 procent av de äldre cirkeldeltagarna uppger att de inte har kommit i kontakt med sociala medier, lärplattformar, egen hemsida eller blogg, videokonferens, Skype, chatt eller liknande i sin studiecirkel. E-post och olika sökmotorer som t.ex. Google har använts av ungefär 25 procent, men för det mesta i begränsad omfattning.

Distanskurser och distanscirklar

Distansverksamhet är en form av flexibelt lärande. Distansstudier ger människor möjligheter att mötas över geografiska avstånd, och även oberoende av tid och rum. Inslagen av teknik är ibland stora, men behöver inte vara det.

Samtliga studieförbund erbjuder distanscirklar, men i begränsad omfattning. Andelen cirkeltimmar på distans varierar från 0,2 till 7,1 procent i olika studieförbund. Under 2016 studerade ungefär 1 procent av alla cirkeldeltagare på distans. Distansverksamheten har ökat något i omfång jämfört med 2014.

Distansverksamheten är mer omfattande inom folkhögskolan än i studieförbundsvärlden. Av landets 154 folkhögskolor erbjöd 128 långa kurser på distans under 2016. Det är en ökning med 29 folkhögskolor sedan 2012. De allra flesta av de distansstuderande återfinns inom särskild kurs. Omfattningen av distansverksamheten har varit i princip oförändrad sedan 2014.

I Folkbildningsrådets rapport *Att vara folkhögskollärare - förutsättningar, kompetensbehov och tidsanvändning* ingick frågor om distansutbildning. Av de 19 olika lärarkompetenser som lärarna fick bedöma ansåg de sammantaget att ”kunskap för att undervisa på distans” både var den minst viktiga och det område

där de själva hade minst kunskap. De flesta menade också att möjligheterna till kompetensutveckling inom det här området är små. Enligt Folkbildningsrådets uppföljning av lärarnas situation 2017 är folkhögskolornas lärare splittrade i synen på distansutbildning och vikten av lärarkompetens inom området.

I undersökningen ingick även intervjuer med rektorer. Dessa framhöll inte distansundervisning som ett viktigt kompetensområde – varken i dag eller inför framtiden.

Stöd för folkbildningens digitalisering

Folkbildningsrådet har fördelat ca 270 miljoner kronor i riktat stöd för utveckling av flexibelt lärande inom studieförbund och folkhögskolor mellan 1995 och 2014. Under 2014 genomfördes istället för utvecklingsprojekt ett rådslag för digital utveckling i folkbildningen, i syfte att identifiera och undanröja hinder för folkbildningens arbete med digital delaktighet och flexibelt lärande, samt stimulera strategisk planering för digital utveckling i folkbildningsorganisationerna.

Under 2015 har studieförbund och folkhögskolor följt upp erfarenheterna från rådslaget. Folkhögskolornas Serviceorganisation, FSO, samordnar sedan 2015 folkhögskolornas digitala utvecklingsarbete.²⁵

Studieförbundens och folkhögskolornas val att genomföra distansverksamhet eller inte har varit ekonomiskt neutralt i relation till statsbidraget sedan 1990-talet. Det har heller inte funnits krav i statsbidragsvillkoren på att flexibelt lärande/distansstudier ska erbjudas. För folkhögskolorna finns i dag ett statsbidragsvillkor som säger att varje folkhögskola ska erbjuda olika *lärformer*. I det bidragssystem som träder i kraft vid halvårsskiftet 2017 finns dock inget motsvarande krav.

I det nya statsbidragssystemet för studieförbund som trädde i kraft från och med januari 2017 fordras att varje studieförbund ska ha en strategisk plan för arbetet med digital delaktighet.

²⁴ *Flexibelt lärande* ses här som samlingsnamn på kurser och studiecirklar som använder informations- och kommunikationsteknik (IKT) i hög omfattning. Flexibelt lärande omfattar således kurser och cirklar som helt eller delvis är nätbaserade men också traditionella kurser/cirklar med betydande användning av IKT.

²⁵ Under 2016 har FSO arbetat med insatser för skolorna gällande flexibelt lärande och digital utveckling. FSO har anordnat nätverksträffar, en lärplattformskonferens, fortbildningar i form av s.k. workspaces, rektorsfortbildning, m.m. De digitala insatserna sker nu inom ramen för Folkbildningsnätet.

Påverkanssyftet

Statens syften med stödet till folkbildningen genomsyras av ett inkluderande och deltagardemokratiskt synsätt. Folkbildningen ska skapa förutsättningar för ett aktivt medborgarskap för alla. Det betyder att studieförbund och folkhögskolor ska arbeta brett för att fånga människors vilja och drivkrafter – och erbjuda redskap och arenor – för samhällsengagemang och påverkansarbete. Folkbildningen ska i det arbetet vara en resurs för hela landet.

Nya deltagare för inkludering och etablering

FOLKBILDNINGSRÅDETS BEDÖMNING

Folkbildningen präglas av mångfald, men är inte heltäckande. Fortfarande står många vuxna utanför både folkbildningen och övriga delar av det civila samhället. Det betyder att de går miste om det lärande, erfarenhetsutbyte och den åsiktsbildning som sker inom folkbildningen och i föreningslivet. De hamnar utanför de nätverk som skapas här.

Som en del i sitt demokratiuppdrag behöver studieförbunden intensifiera sitt arbete med att nå nya deltagare, som i mindre utsträckning än andra tar del av folkbildning: personer som inte är föreningsaktiva; ensamstående kvinnor med barn; boende i storstäderna och deras förorter; personer med kort formell utbildning, respektive låg inkomst.

Att en del av studieförbundens nya deltagare 2016 hör hemma i dessa grupper är en utveckling i riktning mot ökad mångfald.

Studieförbund och folkhögskolor är djupt engagerade i de många flyktingar som söker asyl i Sverige. För tiotusentals av de asylsökande fungerar studieförbund och folkhögskolor som en väg till samhällsgemenskap. Insatserna ger även språkkunskaper och andra redskap som gör det lättare att finna sig tillrätta i sitt nya land. I asylverksamheterna är folkbildningens samverkan med det civila samhället en viktig framgångsfaktor.

Folkbildningen bidrar även i nästa fas, då beslut om uppehållstillstånd är fattat. Folkhögskolornas etableringskurser innebär ytterligare steg på vägen mot etablering i samhället och på arbetsmarknaden. Påbyggnadskurser, för dem som slutfört nuvarande etableringskurs, kan skapas om regeringen tillför fler platser.

Vid sidan av folkbildningens riktade insatser och uppdrag inom asyl- och etableringsområdena är det viktigt att uppmärksamma studieförbundens och folkhögskolornas omfattande arbete med människor som kommit nya till Sverige, som sker inom ramen för det ordinarie folkbildningsanslaget. Med stöd i den trygghet och samhörighet som skapas i tusentals studiecirklar och kurser runtom i landet, kan de här deltagarna bygga nätverk och etablera kontakter med föreningsliv och arbetsmarknad.

Mångfald med luckor – Folk utanför folkbildningen

Förväntningarna på folkbildningen har höjts under senare år. Regeringen har både formulerat ett mål för folkbildningspolitiken som betonar allas möjligheter att delta, och markerat att det statliga folkbildningsanslaget ska användas för att nå en ökad mångfald människor. Folkbildningen är en demokratisk resurs som ska bidra till ett Sverige som håller samman.

Som ett stöd i folkbildningens arbete mot ökad mångfald genomförde Folkbildningsrådet under 2015 och 2016 registerstudien *Folk utanför folkbildningen – En studie om dem som inte deltar i studieförbundens verksamheter*.²⁶ I studien identifieras ett antal grupper som studieförbunden har särskilt svårt att nå:

- personer som inte är föreningsaktiva
- ensamstående kvinnor med barn
- boende i storstäderna (Stockholm, Göteborg och Malmö) och deras förorter:
 - män i de tre storstädernas förorter
 - ålderspensionärer i storstad, större städer och förorter
- personer med kort formell utbildning, respektive låg inkomst:
 - kvinnor över 65 år med enbart grundskola, respektive med en årsinkomst under 100 000 kronor
 - medelålders män med enbart grundskola

Rapporten visar bland annat att den som är aktiv i en förening får ytterligare möjligheter att fördjupa sitt engagemang via studieförbunden. För de grupper som står utanför föreningslivet – som dessutom oftare än andra har relativt kort utbildning, inte är yrkesverksamma och har relativt svaga sociala nätverk – är vägen till studieförbunden mindre självklar.

Att stärka förutsättningarna för (ensamstående) kvinnor med barn att delta i folkbildningen är angeläget både i ett jämställdhetspolitiskt och ett folkbild-

ningspolitiskt perspektiv. Det är en utmaning som även lyfts fram i Folkbildningsrådets handlingsplan för jämställdhetsintegrering 2017–2018.

Frågan om studieförbundens närvaro i stadsmiljö aktualiseras, i och med att det visar sig att flera grupper som lever i landets storstäder och större städer och deras förorter oftare än andra står utanför verksamheterna.

Folkbildningens nya deltagare

Nya cirkeldeltagare – yngre, män, utrikes födda, i storstäder och större städer

Många cirkeldeltagare återkommer år efter år till studieförbunden. Av studieförbundens samtliga cirkeldeltagare 2016 var 23 procent nya för året.²⁷ Övriga var återkommande, dvs. de hade också deltagit i en cirkel eller i annan folkbildningsverksamhet någon gång under åren 2013–2015. Studieförbundens respektive andelar nya cirkeldeltagare varierade mellan 9 procent och 33 procent. Störst andel nya deltagare hade de studieförbund som har den största andelen öppen/programförd verksamhet.²⁸

Studieförbundens nyrekrytering var proportionellt sett störst i storstäderna och de större städerna. Här hörde nästan 60 procent av alla nya hemma, jämfört med 50 procent av de återkommande. De nya cirkeldeltagarna var i genomsnitt yngre än de återkommande, andelen män och andelen utrikes födda var större, och fler av dem hade avslutat treårigt gymnasium.

(Se tabellbilaga: Tabell 7. *Studieförbundens nya deltagare 2016. Jämförelse med återkommande deltagare. Andel (procent).*)

Allt fler folkhögskoledeltagare är utrikes födda eller har en funktionsnedsättning

Förändringar sker även bland folkhögskolans deltagare. Folkbildningsrådets statistik och uppföljningsbesök visar att framför allt de allmänna kursernas deltagargrupper har förändrats under 2000-talet. I ett längre tidsperspektiv har deltagarna blivit allt yngre – mest har andelen yngre män ökat – deras genomsnitt-

²⁶ I studien har uppgifter om deltagare i studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet samkörts med svarande i SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden, ULF/SILC, åren 2012–2014. Av 19 533 svarande var 2 471 (12,5 procent) rapporterade som studieförbundsdeltagare. Rapporten publiceras i mars/april 2017. Studiens båda huvudfrågor var: 1. Vilka levnadsförhållanden hör samman med människors deltagande i studieförbundens verksamheter? 2. Om folkbildningen ska "ge alla möjlighet" till deltagande och nå "en ökad mångfald människor" – till vilka grupper i befolkningen är det då som studieförbunden behöver söka sig?

²⁷ Med nya deltagare avses deltagare i studiecirkel eller annan folkbildningsverksamhet 2016, som inte deltagit under perioden 2013–2015. Så kallade nya deltagare kan alltså ha deltagit före 2013.

²⁸ Öppen/programförd verksamhet är en verksamhet som erbjuds allmänheten genom kursprogram och annonser. Den genomförs i huvudsak med arvoderade cirkelledare och mot deltagaravgift.

liga formella utbildningstid har blivit kortare och allt fler är utrikes födda eller har en funktionsnedsättning. Under de senaste tre åren har dock andelen äldre deltagare ökat något.

Deltagarsammansättningen inom allmän kurs har under senare år påverkats av de studiemotiverande folkhögskolekurserna. Ungefär 10 procent av deltagarna i allmän kurs 2016 kom från de studiemotiverande kurserna. Bland de här deltagarna är andelen män större än bland övriga deltagare i allmän kurs. Gruppen utrikes födda utgör 30 procent och relativt många av dem är äldre än 25 år.

Ny i Sverige – folkbildningens särskilda uppdrag och reguljära arbete

Studieförbundens och folkhögskolornas arbete med asylsökande

Riksdagen beslutade 2015 om ett nytt anslag för insatser med asylsökande och med personer som har fått uppehållstillstånd men bor kvar i Migrationsverkets anläggningsboenden. Medlen ska användas för att stärka deltagarnas kunskaper i svenska och om det svenska samhället, samt främja deltagande i arbets- och samhällslivet.²⁹ I och med Vårändringsbudgeten 2016 fick även folkhögskolor möjlighet att anordna Svenska från dag ett. Den innebar samtidigt starten för studieförbundens verksamhet kallad Vardagssvenska, en 40-timmars studiecirkel i svenska med särskild studieplan.

Studieförbunden anordnade under 2016 verksamhet för asylsökande i 273 kommuner, i samtliga län. Drygt 23 000 personer deltog i Vardagssvenska och nästan 62 000 personer i Svenska från dag ett. Insatserna genomförs i första hand ute i landet – i städerna och deras förorter. Här fanns 62 procent av alla deltagare. Flest deltagare i asylverksamhet i relation till kommunens befolkning fanns i Götene, Ånge och Laxå.

Under höstterminen 2016 genomförde 74 folkhögskolor kurser i Svenska från dag ett med totalt ca 3 440 deltagare.

Folkbildningsrådet har följt upp asylverksamheten sedan start. En första rapport till regeringen handlade om studieförbundens arbete under den turbulenta

hösten 2015, *Folkbildning med asylsökande – Studieförbundens särskilda insatser 2015*. En andra rapport lämnas till regeringen 1 april 2017, *Folkbildning med asylsökande 2016 – Svenska från dag ett och Vardagssvenska vid studieförbund och folkhögskolor*. Båda rapporterna visar hur asylverksamheterna bidrar till att deltagarna kommer igång med att lära sig svenska, samtidigt som de får kunskaper om arbetsliv och samhälle och kommer i kontakt med olika samhällssektorer och människor där de bor. En slutsats är att insatserna kortar vägen in i samhället, till studier och jobb. Studieförbund och folkhögskolor bidrar i hög grad till en meningsfull tillvaro i väntan på beslut om uppehållstillstånd. En viktig framgångsfaktor är folkbildningens samverkan med det civila samhället, som inneburit att man snabbt kunnat starta verksamhet i hela landet.

I båda rapporterna påtalas bristen på samverkan mellan olika studieförbund, folkhögskolor och andra aktörer, och att långsiktighet och systematik behöver stärkas. Framför allt i studieförbundens verksamheter ser det ut att vara svårt att få till nivågrupperade studier med progression i lärandet. Deltagarna kan inte heller överblicka vilka insatser som erbjuds.

(Se tabellbilaga: Tabell 8. *Vardagssvenska och Svenska från dag ett. Studieförbundens och folkhögskolornas deltagare 2016. Antal.*)

Etableringskurs på folkhögskola

Till dem som kommit nya till Sverige och fått uppehållstillstånd ska Arbetsförmedlingen erbjuda en två-årig etableringsplan. I denna kan etableringskurser på folkhögskola ingå, som är ett uppdrag från staten som Arbetsförmedlingen och Folkbildningsrådet har sedan 2014. Etableringskurserna genomförs av folkhögskolorna i samverkan med lokal arbetsförmedling. De är sex månader långa och innehåller studier i svenska, samt arbetsförberedande och orienterande inslag.

Under 2016 deltog drygt nästan 3 500 personer i etableringskurser vid totalt 106 folkhögskolor. Det är ca 1 400 fler deltagare än året innan. Drygt hälften av deltagarna bor i landets storstäder och deras förorter, och i de större städerna.

Folkbildningsrådets första uppföljning av verksamheten, *Etableringskurs på folkhögskola – Kvalitativ uppföljning hösten 2015*, visar att många av etableringskursernas deltagare står långt från arbetsmarknaden. En slutsats är att det är viktigt att ha realistiska förväntningar på vilka de arbetsförberedande insatserna i de här kurserna är och kan vara, och på vilken tid som det kan komma att ta för deltagarna att faktiskt få ett jobb. Vad folkhögskolan i första hand ger är trygghet

²⁹ Regeringen har avsatt anslag totalt 317 sammanlagt 155 miljoner kronor för studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet 2015 och 2016. Verksamheten regleras i Förordningen (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare

och motiverande och självförtroendehöjande insatser. Deltagarna får kunskap och förbereds mentalt för svensk arbetsmarknad och arbetsliv.³⁰

(Se tabellbilaga: Tabell 9. *Deltagare i Etableringskurs på folkhögskola, samt deltagande folkhögskolor, 2014–2016. Antal.*)

SFI på folkhögskola

Svenska för invandrare, SFI, är ett kommunalt uppdrag som kan ges till folkhögskolorna. Under 2017 genomfördes drygt 22 500 deltagarveckor vid 17 folkhögskolor. Sju av folkhögskolorna utförde verksamheten i form av uppdragsutbildning åt kommunerna, övriga gav den i egen regi, d.v.s. de har ansökt och fått betygsrätt för SFI från Skolinspektionen. Inom etableringsuppdraget anordnades under höstterminen ytterligare 50 490 deltagarveckor i SFI vid 93 folkhögskolor.

Folkbildning i alla delar av landet

FOLKBILDNINGSRÅDETS BEDÖMNING

Folkbildningen bidrar till ett Sverige som håller ihop. Avgörande för att folkbildningen ska kunna vara en gemensam arena dit människor söker sig för att bilda och utbilda sig och för att delta i kulturlivet, är det faktum att man finns i hela landet. Studieförbunden erbjuder under 2016 verksamhet i samtliga kommuner, och folkhögskolorna i nästan hälften av dem.

Folkbildningen stärker sin ställning i städerna. En allt större andel av deltagarna finns i landets större städer och tre storstäder. Det betyder att folkbildningen svarar på en ökande efterfrågan och nya behov av folkbildning i de här områdena.

Men behovet av folkbildning har inte minskat utanför städerna. På vissa mindre orter är studieförbundens insatser avgörande, här är man ensamma om att erbjuda kultur och studier. Studieförbunden är starkast representerade i glesbygden. I relation till befolkningens storlek finns flest cirkeldeltagare och deltagare i kultur-evenemang här.

Svagast representerade i relation till folkmängden är studieförbunden och folkhögskolorna, framför allt allmän kurs, i storstädernas och de större städernas förorter. Det är viktigt att folkbildningen stärker sin förankring i de mest utsatta bostadsområdena och fångar upp de frågor som engagerar människor och rörelser som är verksamma där. På så sätt kan man bidra till att motverka det utanförskap som både utgör hinder för människors etablering i samhället och som kan utgöra en grund för rasism och främlingsfientlighet.

Folkbildningen i hela Sverige

De 154 folkhögskolorna erbjöd långa folkhögskolekurser i 139 av landets kommuner hösten 2016. Ungefär så har den geografiska spridningen sett ut de tio senaste åren.

Studieförbunden finns med cirkelverksamhet i hela landet, i alla kommuner:

- Fem studieförbund finns i spannet 253–290 kommuner
- Fyra studieförbund finns i spannet 146–228 kommuner
- Ett studieförbund finns i 83 kommuner

På många håll är utbudet omfattande. I 100 kommuner erbjuder 9–10 av studieförbunden studiecirklar. Det är nästan en dubblering av antalet kommuner jämfört med 2012.

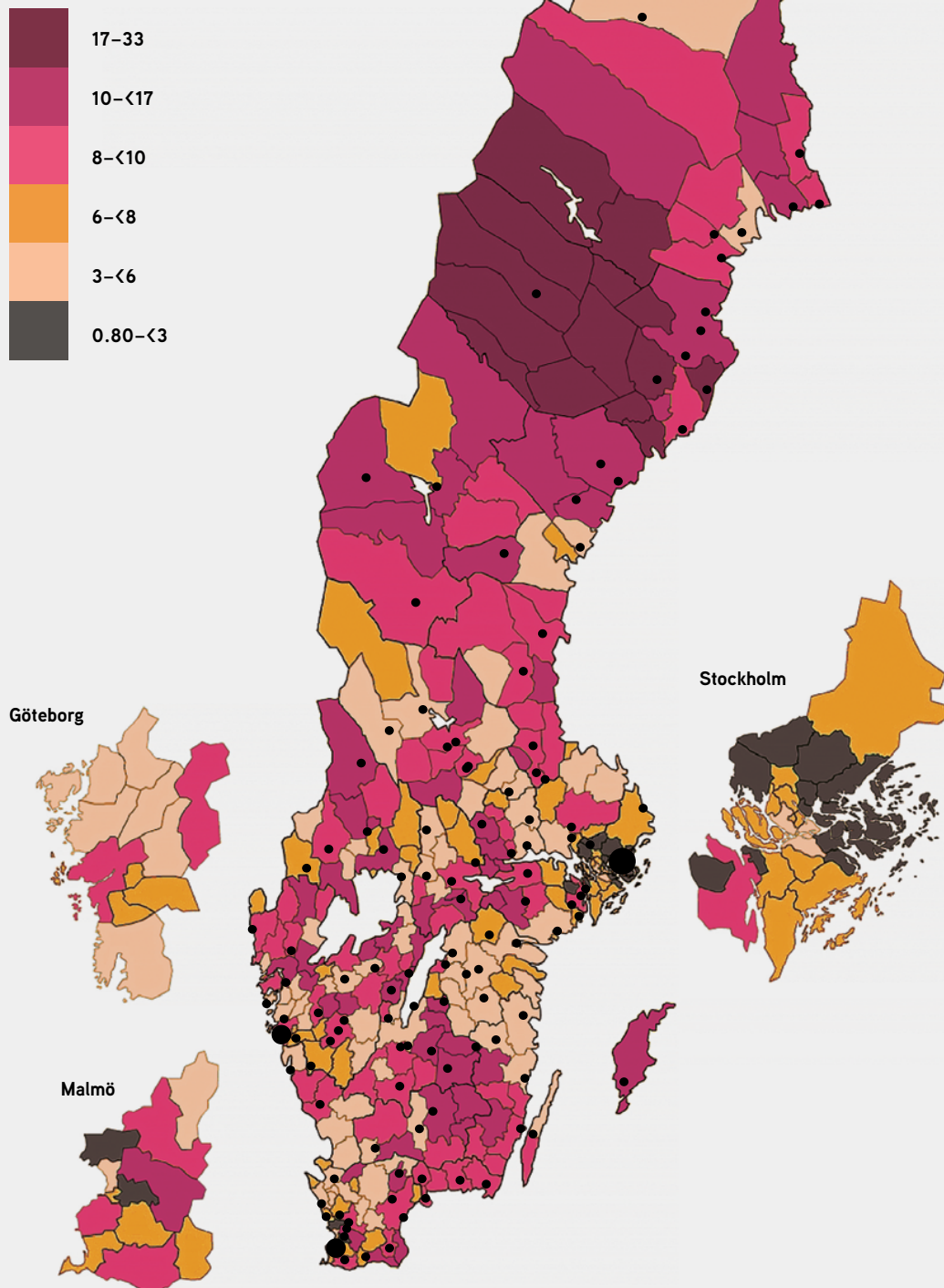
Studieförbunden är olika starka i olika delar av landet, men i allmänhet väl spridda. Under perioden 2014–2016 har de flesta studieförbunden funnits med studiecirklar i ett ganska oförändrat antal kommuner. Undantagen är det nyaste studieförbundet, som startat cirkelverksamhet i 52 nya kommuner de senaste tre åren, och ett av de äldre studieförbunden som under samma period upphört med verksamhet i 15 kommuner. Den geografiska spridningen påverkas bland annat av studieförbundens olika storlek och ekonomiska och andra resurser.

Inför 2016 var det 18 kommuner som inte budgeterade för något generellt bidrag alls till studieförbunden, så kallade nollkommuner. Men det betyder inte att de här kommunerna stod utan folkbildning. Ungefär 9 200 av deras invånare deltog i studiecirklar i andra kommuner än den egna, och drygt 18 000 deltog i studiecirklar som studieförbunden erbjöd utan kommunalt bidrag i nollkommunerna. Andelen invånare i nollkommunerna som deltog i studiecirkel (i den egna eller i andra kommuner) uppgick på så sätt till 5,5 procent – jämfört med 7,7 procent i genomsnitt för landet.

³⁰ En ny och fördjupad uppföljning av etableringskurs vid folkhögskola 2016 presenteras i juni 2017.

DIAGRAM 3.

Procent av befolkningen i olika delar av landet som deltog i studiecirkel 2016, samt folkhögskolornas placering (prickar)

(Se tabellbilaga: Tabell 10. *Deltagare i långa folkhögskolekurser höstterminen 2016 och cirkeldeltagare 2016, per kommungrupp. Antal och andel (procent) av befolkningen.*)

Folkhögskolan flyttar till tätorten

Sedan 2014 har folkhögskolans deltagare i allmän och särskild kurs ökat framför allt i landets s.k. större städer,³¹ men även i Stockholm, Göteborg och Malmö. I Stockholmsområdet var det 22 folkhögskolor som erbjöd långa kurser under 2016, i Göteborg 16 folkhögskolor och i Malmö 7.

Den här utvecklingen har lett till att 57 procent av folkhögskolornas deltagare i långa kurser återfanns i storstäder, större städer eller förortskommuner under 2016, varav 64 procent av deltagarna i allmän kurs och 52 procent i särskild kurs.

I relation till kommunernas invånarantal är dock antalet deltagare i långa folkhögskolekurser störst i landets så kallade pendlingskommuner.³² Detta är en förändring jämfört med tidigare år, då andelen långkursdeltagare i jämförelse med befolkningen var störst i glesbygdskommunerna. I relation till befolkningen och jämfört med andra kommuntyper, samlar folkhögskolornas allmänna kurser förhållandevis många utrikes födda och unga deltagare – och de särskilda kurserna relativt många kvinnor, unga och medelålders samt deltagare med treårig gymnasieutbildning eller eftergymnasial utbildning – i pendlingskommunerna.

I övrigt kan t ex konstateras att folkhögskolans allmänna kurs når den jämförelsevis största andelen kvinnor, utrikes födda deltagare och deltagare med kort utbildningsbakgrund i storstäderna, och den största andelen män och unga deltagare i de större städernas förorter.

(Se tabellbilaga: Tabell 11. *Folkhögskolans deltagare i långa kurser höstterminen 2016. Jämförelse mellan kommuntyper. Andel (procent).*)

Studieförbunden stora i storstad och glesbygd, mindre i förort

Under 2016 fanns nästan 53 procent av studieförbundens cirkeldeltagare i landets storstäder och större

städer. Sett till det totala antalet har deltagarna under de senaste tre åren ökat något i de tre storstäderna och minskat i övriga kommuntyper.

Flest deltagare i relation till kommunernas invånarantal samlar däremot studieförbunden i glesbygdskommunerna. Minst andel deltagare i relation till befolkningen har man i storstädernas och de större städernas förorter.

Deltagargrupperna varierar efter kommuntyp. Andelen utrikes födda deltagare är i särklass störst i storstäderna och minst i förorterna till större städer och i glesbygden. De unga är proportionellt sett flest i storstäderna och de större städerna, och andelen äldre i pendlingskommuner och förortskommuner till större städer. Andelen korttidsutbildade är störst i glesbygden och andelen med eftergymnasial utbildning är störst i storstäderna.

(Se tabellbilaga: Tabell 12. *Cirkeldeltagare 2016. Jämförelse mellan kommuntyper. Andel (procent).*)

Folk utanför folkbildningen i förorter och städer

I rapporten *Folk utanför folkbildningen* aktualiseras frågan om studieförbundens närvaro i landets förorter till landets tre storstäder och till vissa större städer. Två grupper som bor här står oftare än andra utanför studieförbundens verksamheter: män i de tre storstädernas förorter och ålderspensionärer i storstad, större städer och förorter.

I rapporten konstateras att frågan om att nå olika deltagargrupper handlar både om utbud och om efterfrågan: Hur studieförbunden organiserar sitt utbud påverkar vilka deltagare man får, och följaktligen också vilka som hamnar utanför. Men deltagande i folkbildning beror också på människors val och prioriteringar, som i sin tur hör samman med hur deras tillvaro ser ut.

I förorterna samspekar en mängd levnadsförhållanden som var för sig kan kopplas till utanförskap. Samtidigt har förorternas invånare – framförallt de som bor i storstädernas förorter – en mer begränsad tillgång till folkbildning än på andra håll. Utbudet per invånare är mindre. I storstadsförorterna bodde under 2016 ca 16 procent av landets befolkning som var 13 år och äldre men hit lokaliserade studieförbunden endast 7 procent av sina cirklar. Andelen varierade mellan olika studieförbund från 2 procent till 14 procent. I storstädernas och de större städernas förorter är också andelen deltagare i relation till befolkningen minst. Här finns de flesta ickedeltagarna.

Följaktligen finns troligen också minst kunskap och erfarenhet av folkbildningen bland dem som bor här, och därmed även ganska liten efterfrågan. Folkbildningsrådet genomförde i december 2016 en fokus-

31 SKL definierar större städer som kommuner med 50 000–200 000 invånare samt en tätortsgrad överstigande 70 procent. (Det finns 31 större städer i landet.)

32 SKL definierar pendlingskommun som kommuner där mer än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till en annan kommun. (Det finns 51 pendlingskommuner i landet.)

gruppsintervju m företrädare för olika studieförbund och föreningar som arbetar med urbänkultur, i första hand hiphop, i landets förorter. Här beskrevs studieförbunden som okända och frånvarande i många förorter, i alla fall bland de unga som hiphoprörelsen omfattar.

Med civilsamhället för mångfald – mot främlingsfientlighet

FOLKBILDNINGSRÅDETS BEDÖMNING

Det civila samhällets organisationer – inklusive folkbildningen – utgör en bas för befolkningens samhällsengagemang. Folkbildningens samarbete med huvudmän, medlemsorganisationer, samverkansorganisationer och andra lokala föreningar omfattar tusentals organisationer.

Samverkan med det övriga civila samhället är avgörande för folkbildningens möjligheter att finnas i hela landet och nå ut till en ökad mångfald människor. Samverkan ger folkbildningen en idémässig förankring och pluralism som saknar motsvarighet i andra delar av utbildningssystemet.

För det civila samhällets organisationer innebär samverkan med folkbildningen både en utvecklingspotential och en stabiliserande faktor. Folkbildningen främjar föreningsengagemang. I individens strävan att engagera sig socialt och politiskt fungerar folkbildningen som en kanal till det civila samhällets organisationer: Den som redan är föreningsaktiv ges tillgång till ytterligare redskap och arenor i och med folkbildningens verksamheter.

Samtidigt behöver studieförbunden arbeta aktivt för att även nå människor som inte är föreningsaktiva. I dag står dessa oftare än andra utanför studieförbundens verksamheter.

Folkbildningens starka förankring i lokalsamhället och i det civila samhällets organisationer är en viktig resurs i arbetet för att motverka rasism och främlingsfientlighet. Genom att skapa mötesplatser och samtal mellan människor som bott länge i Sverige och andra, som kommer hit som flyktingar eller av andra skäl, bidrar studieförbund och folkhögskolor till att minska främlingskap och misstänksamhet, för att istället bygga tillit och trygghet. I det arbetet är studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet med asylsökande och människor i etableringsfasen centrala.

Folkbildningens anknötning till det civila samhället

Folkbildningen utgör en viktig del av det civila samhället. I rapporten *Mer engagemang? – Folkbildningen i det svenska civilsamhället* ser utvärderarna folkbildningen som en av förklaringarna till varför det medborgerliga engagemanget i det svenska samhället har varit så omfattande och stabilt under många år. Studieförbund och folk-högskolor hör ihop organisatoriskt med hundratals av det civila samhällets organisationer, det vill säga med sina medlemsorganisationer och huvudmän. Samtidigt bedriver man verksamhet tillsammans med många fler.

I februari 2017 redovisade studieförbunden centrala avtal med 228 medlemsorganisationer och 151 samverkansorganisationer. Till dessa tillkommer en stor mängd organisationer, föreningar eller nätverk som man samarbetar med lokalt, och som i vissa fall är medlemmar i studieförbundens avdelningar, men som inte redovisas i central statistik. En skatting, som bygger på en förfrågan som Folkbildningsrådet skickade till studieförbundens lokalavdelningar i januari 2017, är att studieförbunden under 2016 samarbetade med minst 10 000 lokala föreningar totalt i landet. Ungefär 50 procent av dessa utgjordes av kulturföreningar (kulturfrågor), invandrarorganisationer (samhällskunskap, svenska/språk, föreningskunskap), respektive pensionärsföreningar (kulturfrågor).³³ Inom ramen för det civila samhället, vid sidan av föreningarna, erbjöd studieförbunden även verksamhet tillsammans med lokala nätverk, lokala projektgrupper, lokala aktionsgrupper och andra organisationsformer. De här arrangemangen handlade ofta om asyl-, flykting- och integrationsfrågor.

Under 2016 hade 111 av landets 154 folkhögskolor folkrörelser eller andra organisationer som huvudmän. Samtliga folkhögskolor, även de offentligägda, samverkar dessutom med lokala och regionala organisationer. I en sammanställning av uppgifter från folkhögskolornas årsredovisningar för 2015 kunde Folkbildningsrådet identifiera totalt ca 850 förenings-samarbeten, varav flest med fackliga organisationer (ca 200), kristna samfund (ca 100), kulturföreningar (100) och övriga (drygt 100). 24 skolor beskrev samarbeten med tio eller fler föreningar. De rörelseägda

³³ Svarefrekvensen på Folkbildningsrådets förfrågan var låg, 38 procent, och 9 av 10 studieförbund svarade. De skattade uppgifter som anges i texten är därför mycket ungefärliga. De bygger på att studieförbundens svar viktats upp till 100 procent.

folkhögskolorna angav i genomsnitt fler samarbetsorganisationer än de landstingsägda.³⁴

Betydelsen av medlemsorganisationer och samverkansorganisationer

Folkbildningsrådets utvärdering *Folkrörelseanknytningar och marknadsrelationer* visar att banden mellan studieförbunden och många av deras medlemsorganisationer är starka. Historien och den gemensamma värdegrunden binder dem samman. Medlemsorganisationerna sätter avtryck i studieförbundens respektive profiler, verksamheter och i deltagargruppernas sammansättning.

Under senare år har villkoren för samarbetet förändrats. Bland studieförbunden har antalet lokalavdelningar minskat från 830 till 160 under perioden 1997–2016. Det kraftigt minskade antalet avdelningar, och det faktum att befintliga avdelningar täcker större geografiska områden än tidigare, innebär att de flesta studieförbunden har blivit mer beroende av samarbete med andra organisationer för att nå ut med sin verksamhet lokalt. Studieförbunden är följaktligen starkast i de delar av landet där de har sina mest aktiva samarbetsparter – här kan de erbjuda mest verksamhet.

I rapporten *Cirkeldeltagare från andra länder* beskrivs föreningarna som primära, som ingången till en gemenskap som så småningom också kan komma att innefatta cirkeldeltagande. Tillhörigheten i föreningarna utgör grunden och deltar i en studiecirkel gör undersökningens deltagare i första hand som en följd av sitt föreningsengagemang.

Folkhögskolornas anknytningar till sina huvudmän analyseras i Folkbildningsrådets rapport *Tradition, resurs eller nödvändighet?* I rapporten beskrivs en långsam förändring mot lösare band med det civila samhällets organisationer. Relationen mellan folkhögskolorna och deras huvudmän tar sig olika uttryck. Vanligast är att huvudmannen uppfattas som folkhögskolans uppdragsgivare och att uppdraget till folkhögskolan är att föra ut en idé, ideologi eller särskild profil. På andra håll ses huvudmannen i första hand som ägare till folkhögskolan, dvs. som någon som bidrar med ekonomiskt stöd och andra resurser. Vid några folkhögskolor beskrivs huvudmannen som ganska betydelselös och förankringen i det omgivande

(lokal)samhället som viktigare än eventuell rörelseanknytning.

Föreningsanknutet utbud – homogena studiecirklar?

Studieförbundens verksamhet tillsammans med medlems- och samverkansorganisationer har ökat de senaste åren, från i genomsnitt 74 procent 2012 till 84 procent 2016.³⁵ Andelarna varierar från 58 procent till 99 procent mellan studieförbunden. Tre av dem genomför nu nästan all sin verksamhet, 97–99 procent, tillsammans med andra organisationer.

De starka sambanden mellan föreningsaktivitet och cirkeldeltagande kan ge anledning att fundera över hur folkbildningen fungerar som mötesplats. Detta diskuteras i rapporten *Folk utanför folkbildningen: Människor som är aktiva inom föreningslivet har sökt sig dit utifrån sina behov och intressen*. I föreningarna finner man likasinnade. När studieförbunden hämtar sina deltagare inom föreningslivet kan detta innebära att man i första hand stärker den gemenskap som redan finns bland föreningarnas medlemmar, och i mindre utsträckning bidrar till nya möten mellan människor.

På utsidan av det civila samhället

I Folkbildningsrådets rapport *Mer engagemang? – Folkbildningen i det svenska civilsamhället* drar författarna slutsatsen att medborgerligt engagemang ger människor större möjligheter att påverka sina liv och den lokala demokratin. De ser även att engagemanget är kumulativt: Den som deltar i folkbildning tenderar att också vara engagerad i ideellt arbete, och den som gör många insatser engagerar sig gärna ännu mer. En aktivitet i civilsamhället leder vidare till en annan.

Samtidigt framhåller man att ca 10 procent av den vuxna befolkningen varken har deltagit i folkbildning eller arbetat ideellt.

Sambandet mellan föreningsaktivitet och deltagande i folkbildning får också tydligt genomslag i studien *Folk utanför folkbildningen*. Analysen visar här, att den som redan är aktiv i en förening ges förutsättningar att aktivera sig ännu mer via studieförbunden. Sannolikheten att inte delta i studieförbundens verksamheter är tydligt högre bland dem som också står utanför det övriga civilsamhället.

Vilka är det då som inte ingår i den här positiva spiralen – dvs. vilka är det som står utanför det civila samhället och folkbildningen i dag?

³⁴ Sammanställningen bygger på uppgifter om föreningssamverkan som folkhögskolorna lämnat i sina årsredovisningar för 2015. Eftersom det här är uppgifter som folkhögskolorna inte har någon skyldighet att redovisa är sammanställningen sannolikt ofullständig.

³⁵ Verksamhetens fördelning mätt i studietimmar i cirkelverksamhet och annan folkbildningsverksamhet.

AKTUELLA UTREDNINGAR
SOM BERÖR FOLKBILDNINGEN:

SOU 2016:13. **Palett för ett stärkt
civilsamhälle**

Utredningen för ett stärkt civilsamhälle hade i uppdrag att undersöka möjligheterna att på olika sätt underlätta för det civila samhällets organisationer att bedriva sin verksamhet, att utvecklas och att därigenom bidra till demokrati, välfärd, folkhälsa, gemenskap och social sammanhållning.

I sitt remissvar framhåller Folkbildningsrådet studieförbundens och folkhögskolornas breda erfarenhet av att verka i fältet mellan det offentliga och det civila samhället, att verka som demokratiskolor, att nå underrepresenterade grupper och att stödja nya organisationer.

I rapporten *Folk i rörelse – medborgerligt engagemang 1992–2014* undersöker forskare från Ersta Sköndal högskola vuxnas ideella arbete under 2014.³⁶ Här konstaterar de att i de grupper som aldrig arbetat ideellt är kvinnorna och ensamstående med barn något överrepresenterade, och människor i medelåldern och med hög inkomst underrepresenterade. De som står utanför har mer sällan en eftergymnasial utbildning, förvärvsarbetar mindre ofta, bor mer sällan i bostadsrätt och har mer sällan en tradition av föreningsengagemang i familjen. Man fann även starka kopplingar mellan föreningsengagemang och personliga/sociala nätverk, i synnerhet bland männen – utan nätverk, mindre föreningsengagemang. Slutsatsen blir att den grupp som aldrig arbetat ideellt framstår som mindre etablerad i samhället än den engagerade gruppen.

Annan forskning pekar på att unga i allt större utsträckning ställer sig utanför föreningslivet. I rapporten *Ungdomars politiska utveckling* refererar författarna till forskning som visar att ”Oavsett om man jämför över tid, jämför unga i olika västliga demokratier eller jämför unga med vuxna presenterar statistiken en generation som i ökad utsträckning håller sig borta från valen (även om de svenska förstagångsväljarna inte gjorde det i det förra valet, 2014), partierna och föreningarna” (s. 86).

³⁶ Med ideellt arbete avses ”i första hand arbetsuppgifter som utförs obetalt och inom ramen för en organisation eller förening; alltså som en del i det civila samhället” (s. 11).

**Folkbildningens arbete mot rasism och
främlingsfientlighet**

Mångfald och mänskliga rättigheter är perspektiv som är centrala inom folkbildningen, som ska genomsyra kursverksamhet och cirkelverksamhet. I utmaningen ingår att möta mångfaldens motkrafter, rasism och främlingsfientlighet.

I rapporten *Folkbildning med asylsökande – Studieförbundens särskilda insatser 2015*, beskriver studieförbundens företrädare hur asylverksamheten blir en del i deras demokratiarbete. Arbetet tillsammans med lokala föreningar bidrar till att skapa intresse och mötesplatser mellan asylsökande och svenskar i omgivningen. Förutfattade meningar och förväntningar kan mötas, lärdomar dras och ömsesidig acceptans och förståelse skapas. Positiva möten innebär i sin tur att man lär känna varandra, och därmed känner sig tryggare med varandra.

Uppföljningen av 2016 års verksamhet med asylsökande förstärker den bilden: En faktor som bidragit till att det gått så snabbt att bygga upp en mycket omfattande verksamhet är folkbildningens tillgång till det nätverk som civilsamhället utgör. Därigenom har asylverksamheten ofta haft tillgång till ett socialt sammanhang och många ledare i verksamheten har också rekryterats från föreningslivet. Civilsamhället har tillsammans med folkbildningen erbjudit trygga sociala sammanhang och mötesplatser. Det har fört människor närmare varandra:

Vi är som en spegelbild av samhället. Vår personal är från många olika länder och vi visar att det är möjligt att människor från flera olika kulturer arbetar och utvecklas tillsammans. Vi vill vara en motbild mot krafter som är starka i samhället.

Mötet mellan unga asylsökande och äldre svenskar blev ett lyckat integrationsprojekt. Det kan bidra till att motverka rädslor och fördomar från båda håll. Deltagarna har fått kontakter genom våra pensionärer som kan hjälpa dem i samhället.

Även i skriften *Välkommen i gemenskapen* ges flera exempel på hur folkbildningen bidrar till positiva möten mellan människor som kommer nya till Sverige och andra som bott här länge. Här berättas om hur folkhögskolor skapar träffpunkter tillsammans med föreningslivet, där människor kan lära känna varandra och talas vid, och motsättningar och vi-och-dom-tänk motverkas.

Flera av folkhögskolorna hänvisar till projektet *Inkludera mera*: Under 2014 och 2015 medverkade ett drygt 30-tal folkhögskolor i satsningen *Inkludera mera*

– *för ett mer inkluderande samhälle.* Det var ett arvfondsprojekt som startade med utgångspunkt i frågan om hur man på folkhögskolorna kan arbeta med anti-rasism. Skolornas insatser har varierat, från utåtriktat arbete i det omgivande lokalsamhället och civilsamhället och verksamhet med nyanlända flyktingar, till lärande och kunskapsutveckling bland folkhögskolans deltagare och medarbetare. Arbetet bedrevs med EXPO och lokala organisationer som partners.

Utbildnings- och bildningssyftet

Relationen mellan ett samhälles bildnings- och utbildningsnivå och den demokratiska utvecklingen och stabiliteten är tydlig. Ju mer välutbildad och välinformerad befolkningen är desto fler är det som står för demokratiska värderingar och förhållningssätt, och desto stabilare blir den grund som demokratin vilar på. Även sambandet mellan utbildning och samhällsengagemang är starkt. Det är i första hand människor med lång utbildning – och som vuxit upp i samhällsengagerade miljöer – som är aktiva i föreningsliv och annat påverkansarbete.

Mest till dem som behöver det mest

FOLKBILDNINGSRÅDETS BEDÖMNING

Folkbildningen är en av förutsättningarna för att en hög bildnings- och utbildningsnivå ska kunna upprätthållas i landet. Studieförbund och folkhögskolor tillför samhället hundratusentals tillfällen till studier och bildning varje år.

Folkbildningen bidrar också till att utjämna utbildningsklyftor, i och med att den ger vuxna möjligheter att kompensera för brister och luckor i sin utbildningsbakgrund. Varje studieförbund och folkhögskola behöver, oavsett idégrund och profil, arbeta aktivt för att nå deltagare med kortare utbildning än 3-årigt gymnasium. Det är även ett krav att folkhögskolans allmänna kurser, avsedda främst för dem som saknar grundskole- och gymnasieutbildning, årligen ska utgöra minst 15 procent av verksamheten.

När det gäller utbildningsbakgrunden bland folkbildningens deltagare syns olika tendenser: Sammantaget har andelen utrikes födda med förgymnasial utbildning ökat något under senare år, till skillnad mot dem som är födda i Sverige. Så ser det ut generellt inom folkhögskolans långa kurser och i studieförbundens cirklar. Inom gruppen inrikes födda deltagare i allmän kurs har en ökning skett bland dem som har förgymnasial utbildning.

Samtidigt har andelen som har eftergymnasial utbildning ökat bland de inrikes födda cirkeldeltagarna. Sju av tio studieförbund har en högre andel cirkeldeltagare med eftergymnasial utbildning än befolkningsgenomsnittet.

Deltagarnas höga utbildningsnivå innebär att studieförbunden inte i tillräcklig utsträckning når korttidsutbildade deltagare. Dessutom finns grupper bland de korttidsutbildade som oftare än andra står utanför studieförbundens verksamheter. Dessa bör studieförbunden prioritera.

Cirkeldeltagarnas utbildningsbakgrund

Studieförbundens verksamheter är inte behörighetsgivande. Många av studieförbundens cirkeldeltagare har relativt lång formell utbildning, även jämfört med befolkningen: 42 procent hade eftergymnasial utbildning 2016, jämfört med 35 procent i befolkningen. Totalt sett har deltagarna med eftergymnasial utbildning

dessutom blivit fler de senaste tre åren och ökningen är snabbare än i befolkningen.^{37 38}

Ungefär 20 procent av deltagarna hade enbart förgymnasial utbildning, en oförändrad andel jämfört med tre år innan.

Utbildningsnivån varierar bland studieförbundens cirkeldeltagare efter kön och beroende på om deltagarna är födda i Sverige eller inte. Andelen deltagare med endast förgymnasial utbildning är tydligt större bland de utrikes födda cirkeldeltagarna än bland de inrikes födda, och skillnaden har dessutom ökat något de senaste tre åren.

Av Folkbildningsrådets rapport *Folk utanför folkbildningen* framgår dessutom att kvinnliga ålderspensionärer och medelålders män med enbart grundskola hör till de grupper som oftare än andra står utanför studieförbundens verksamheter.

Andelen deltagare med eftergymnasial utbildning har ökat något bland de inrikes födda deltagarna sedan 2014. Flest deltagare med eftergymnasial utbildning finns bland de inrikes födda kvinnorna och minst bland de utrikes födda männen.

(Se tabellbilagan: Tabell 13. *Cirkeldeltagarnas utbildningsbakgrund 2016. Uppdelat efter kön och utrikes/inrikes födda deltagare. Andel (procent).*)

Deltagarnas utbildningsbakgrund inom folkhögskolan

Folkhögskolans särskilda kurser bedrivs främst på gymnasial eller eftergymnasial nivå. De kan vara behörighetsgivande, men är för det mesta inte det. Vissa av dem är yrkesutbildningar. Deltagarna i särskild kurs har ofta längre utbildning än de som deltar i allmän kurs.

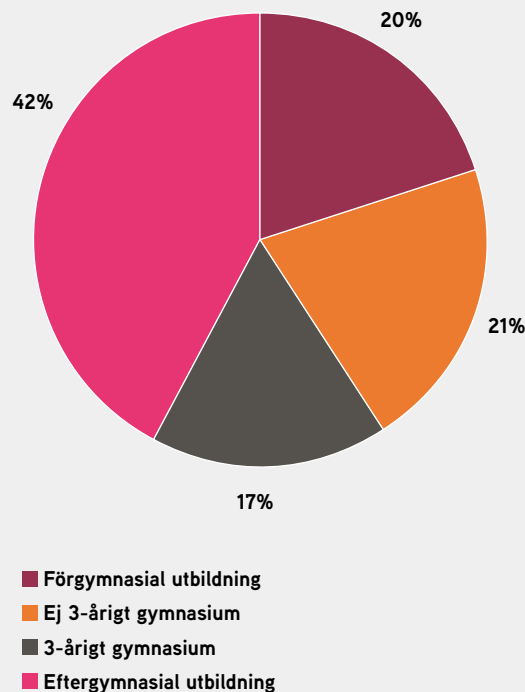
Folkhögskolans allmänna kurser är behörighetsgivande och det påverkar deltagargruppens utbildningsnivå. De här deltagarna har betydligt kortare formell utbildning än befolkningsgenomsnittet. Under 2016 hade 90 procent av deltagarna i allmän kurs kortare utbildning än treårigt gymnasium, 85 procent hade endast förgymnasial utbildning. Det är ungefär samma nivå som 2014.³⁹

37 Studieförbundens cirkeldeltagare med eftergymnasial utbildning varierade mellan olika studieförbund från 23 till 66 procent.

38 Uppgifterna om utbildningsnivå avser deltagare eller invånare i befolkningen som är 16 år eller äldre.

39 Vid sju folkhögskolor hade mer än 30 procent av deltagarna i allmän kurs minst treårigt gymnasium 2016. Det är en ökning med två folkhögskolor jämfört med 2014.

DIAGRAM 4.
Cirkeldeltagarnas utbildningsbakgrund 2016.
Andelar (procent).

Många av de deltagare i allmän kurs som läser på gymnasial nivå kommer till folkhögskolan med ofullständiga gymnasiebetyg. Hösten 2016 behövde cirka 1 638 i allmän kurs, med slutbetyg från antingen 2-årigt eller 3-årigt gymnasium, komplettera sin tidigare utbildning.⁴⁰

Deltagarnas utbildningsnivå varierar mellan allmän och särskild kurs, mellan kvinnor och män och beroende på om deltagarna är födda i Sverige eller inte. I både allmän och särskild kurs är andelen med förgymnasial utbildning tydligt större bland de utrikes födda deltagarna än bland dem som är födda i Sverige, och störst är andelen bland de utrikes födda kvinnorna. Utvecklingen har gått åt olika håll: Sedan 2014 har andelen med förgymnasial utbildning ökat bland de svenskfödda deltagarna i allmän kurs. I den här gruppen har det alltså skett en förskjutning mot kortare

40 I denna grupp ingår, förutom deltagare som gått gymnasietiden ut men inte uppnått godkända resultat i alla ämnen, även sådana som behöver komplettera sin tidigare gymnasieutbildning med vissa ämnen.

utbildningsbakgrund. Inom särskild kurs syns motsvarande utveckling bland de utrikes födda deltagarna, dvs. att andelen med förgymnasial utbildning har ökat. Tydligast är förändringen i särskild kurs.

(Se tabellbilaga: Tabell 14. *Utbildningsbakgrund bland deltagare i folkhögskolornas långa kurser höstterminen 2016. Uppdelat efter kön och utrikes/inrikes födda deltagare. Andel (procent).*)

Folkhögskolan en väg till vidare studier

FOLKBILDNINGSRÅDETS BEDÖMNING

Folkbildningen fungerar som ett alternativ och komplement till det formella utbildningssystemet. Till folkbildningens utmaningar hör att stödja deltagarna att komma vidare. Deltagarna ska ges kunskaper, drivkrafter och – inom folkhögskolan – behörighet att studera vidare inom andra delar av utbildningssystemet.

En samstämmig bild i forskning, utvärderingar och uppföljningar är att en av folkhögskolans stora styrkor är just det stärkande och studiemotiverande arbetet. Folkhögskolorna ger deltagarna lust att lära mer, och mod och kapacitet att ta steget vidare. Varje år söker sig flera tusen deltagare vidare från folkhögskolan till högskolan.

Av deltagarna i de studiemotiverande folkhögskolekurserna 2015 valde nästan 40 procent att studera vidare inom folkhögskolan inom ett år. Det kunde vara betydligt fler. Arbetsförmedlingens stora och växande svårigheter med att anvisa deltagare till de studiemotiverande kurserna leder till att kursernas och folkhögskolornas potential inte nyttjas fullt ut. Kostnader för den kapacitet som inte utnyttjas – lärare, lokaler, stödfunktioner – belastar folkhögskolornas ekonomi.

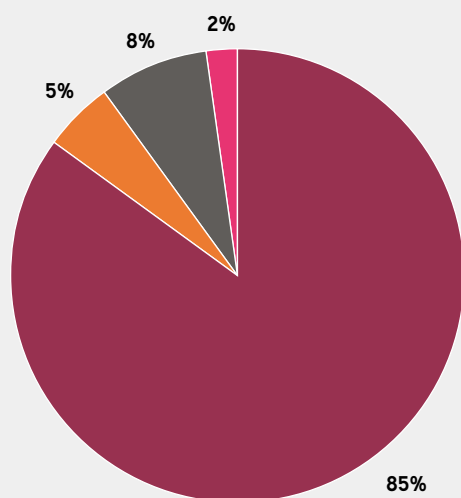
Pedagogiska miljöer och goda lärarinsatser räcker inte som motivation för alla. Många deltagare har behov av mer och annat stöd för att komma vidare, och behovet ökar i takt med att folkhögskolans deltagargrupper förändras. Detta bekräftas bland annat av folkhögskolans studie- och yrkesvägledare, som framför allt håller fram de växande behoven av kurativt, studieekonomiskt och socialt stöd inom allmän kurs.

Folkhögskolan behöver därför säkra deltagarnas tillgång till studie- och yrkesvägledning, och till kurativt stöd.

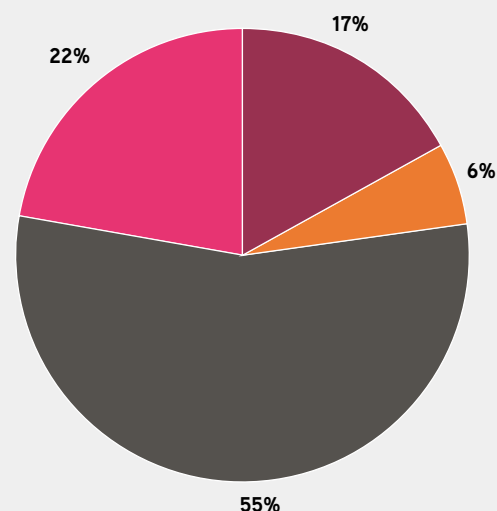
DIAGRAM 5.

Utbildningsbakgrund bland folkhögskolans deltagare i allmän och särskild kurs. Andelar (procent).

ALLMÄN KURS

SÄRSKILD KURS

- Förgymnasial utbildning
- Ej 3-årigt gymnasium
- 3-årigt gymnasium
- Eftergymnasial utbildning

Folkhögskolan som start på bildningsresan

Många deltagare berättar om hur de under sin tid vid folkhögskolan fått lust och motivation att fortsätta studera. Folkhögskoletiden beskrivs som en vändpunkt i livet. I t.ex. rapporten *Steget vidare – Undersökning bland folkhögskolans deltagare 2013* samtalar utvärderarna med så kallade gränsöverskridare, dvs. deltagare som valt att läsa vidare, antingen från studiemotiverande folkhögskolekurs till allmän kurs eller från allmän och särskild kurs till högskolan.

För de gränsöverskridande deltagarna har folkhögskolans bidrag varit att fånga upp deras ambitioner och bejaka dessa, att stärka deras motivation och överhuvudtaget att uppmuntra dem att tro på sig själv och sina idéer inför framtiden:

Den för många nya erfarenheten att bli sedd och lyssnad på i folkhögskolan i kombination med en positiv studiemiljö och umgänget med nya kamrater har skapat ett bättre självförtroende och stärkt tron på den egna förmågan att studera. I förlängningen skapar en sådan utveckling bättre förutsättningar för att våga ta steget till vidare studier. (s. 4–5)

Lärarnas stöd och arbetssätt framhålls – på liknande sätt som i andra undersökningar bland folkhögskolans deltagare – som avgörande.

Studiemotiverande folkhögskolekurs en nystart för många

Sedan 2010 har folkhögskolorna erbjudit Studiemotiverande folkhögskolekurser, ett regeringsuppdrag till Arbetsförmedlingen och Folkbildningsrådet. Från och med 2016 har insatsen permanentats. Kurserna är tre månader långa och syftet är att motivera deltagarna till fortsatta studier. Målgruppen är arbetssökande som varken har gymnasieexamen eller grundläggande behörighet till högskoleutbildning på grundnivå. Hittills har totalt ca 25 000 personer deltagit.

Resultaten är goda. Bland deltagarna mellan 16 och 24 år gick 35 procent av 2015 års deltagare vidare till allmän kurs, och 2 procent till särskild kurs, under 2016. Bland deltagarna som var 25 år eller äldre var andelen högre – 38 procent läste vidare på allmän kurs och 3 procent på särskild.⁴¹ Av dem som deltagit i en

AKTUELLA UTREDNINGAR SOM BERÖR FOLKBILDNINGEN:

Investing in Youth. Sweden.

Rapporten *Investing in Youth. Sweden* ingår som en del i OECD:s arbete med Action Plan for Youth som lanserades i maj 2013. Rapporten, som är den sjätte i en serie av landrapporter, ger en djupgående analys av Sveriges ungdomspolitik vad gäller utbildning, sysselsättning och sociala frågor, med särskilt fokus på ungdomar som varken arbetar eller studerar (NEETS, Not in Employment, Education or Training). I rapporten beskrivs folkhögskolan som en andra chans, och som sådan mycket lämpad för ungdomar som varken studerar eller arbetar. Förtjänster som hålls fram är den helhetssyn och det starka sociala och pedagogiska stöd som folkhögskolan erbjuder, det breda kursutbudet som ger deltagarna möjlighet att studera vidare inom det formella utbildningssystemet, och möjligheterna till internatboende. Även folkhögskolornas studiemotiverande kurser beskrivs.

studiemotiverande folkhögskolekurs (fr.o.m. insatsens början) och därefter studerat vidare på allmän kurs, har hittills 1292 personer fått grundläggande behörighet för högskolestudier, och 246 personer har fått behörighet för yrkeshögskolestudier.⁴²

Trots de positiva resultaten minskar verksamheten i volym. Under 2016 var det 96 folkhögskolor som erbjöd studiemotiverande kurser, dvs. 25 folkhögskolor färre än 2013. Även antalet deltagare som Arbetsförmedlingen anvisar till folkhögskolorna har minskat stadigt sedan 2013, från 5 167 till 3 290 personer. Det betyder att Arbetsförmedlingen endast anvisade deltagare till 47 procent av de platser som man avtalat om med Folkbildningsrådet inför 2016 – också det en nedgång jämfört med 2013, då motsvarande andel var 65 procent.

om. För 2015 tillfördes 750 extra platser till allmän kurs som dock inte var kopplade till studiemotiverande folkhögskolekurs, dvs. dessa platser kunde samtliga folkhögskolor ansöka om. Inför 2016 tillfördes totalt 3 000 extra platser till allmän och särskild kurs. Dessa 3 000 platser kvarstår även 2017 och är budgeterade för 2018.

⁴² En ny och fördjupad uppföljning av studiemotiverande folkhögskolekurs 2016 presenteras i juni 2017.

⁴¹ Riksdagen tillförde 1 000 extra platser till allmän kurs vid folkhögskola under 2013 och 2014 för personer som deltagit i de studiemotiverande kurserna. Dessa extra platser kunde folkhögskolor som bedriver studiemotiverande kurser ansöka

(Se tabellbilaga: Tabell 15. *Studiemotiverande folkhögskolekurs 2010–2016: Folkhögskolor, deltagare, samt deltagare som gått vidare till fortsatta studier eller arbete. Antal och andel (procent).*)

Unga som varken arbetar eller studerar

Regeringen tillsatte 2015 en nationell samordnare för unga som varken arbetar eller studerar. I delbetänkandet *Det handlar om oss – unga som varken arbetar eller studerar* presenterar samordnaren folkhögskolan som en möjlighet för dem som inte fullföljt studier på grundskole- eller gymnasienivå. De studiemotiverande kurserna och Matchningsinsats 2016–2018 beskrivs.⁴³ Flera av de ungdomar som intervjuas i betänkandet håller fram folkhögskolan som ett bra alternativ, med lägre studietakt och mer anpassad undervisning än andra utbildningsformer.

Samordnaren efterlyser samtidigt effektstudier av hur folkhögskolan påverkar deltagarnas benägenhet att söka vidare studier och av deras möjligheter till etablering på arbetsmarknaden.

Allt större behov av studie- och yrkesvägledning

Behoven av studie- och yrkesvägledning, syv, har ökat under senare år. Det framgår av en enkätundersökning bland folkhögskolans studie- och yrkesvägledare som Folkbildningsrådet genomförde vintern 2017.⁴⁴ Den bild som ges är entydig. Framför är det deltagarna i allmän kurs som behöver mycket – och allt mer – kurtivt, studieekonomiskt och socialt stöd under kursernas gång:

Från år till år ökar behovet av att hjälpa unga vuxna att få ordning på sina liv.

Det krävs också stora vägledningsinsatser i slutet av de allmänna kurserna, då det är dags för deltagarna att söka sig vidare.

syv-resursen är ofta begränsad. Vid 60 procent av de folkhögskolor som ingår i undersökningen motsvarar studie- och yrkesvägledningsresursen 25 procent eller mindre av en heltidstjänst. Vid närmare 30 procent av skolorna uppgår den till 10 procent eller mindre. Flera svars personer menar att syv-resursen

är underdimensionerad, och att folkhögskolan inte alltid har tillräcklig kunskap om de mer formella sidorna av syv-arbetet: studiefinansiering, behörighetskrav inom övriga delar av utbildningsväsendet, utfärdande av intyg, etc. Samtidigt visar enkäten att ansvaret för syv-uppgifterna delas mellan flera personalkategorier på de flesta skolorna. Även kuratorer, lärare och specialpedagoger hjälper till.

Vägledningen av deltagare inom uppdragen studiemotiverande folkhögskolekurs och etableringskurs sker i allmänhet i samarbete med Arbetsförmedlingen/Försäkringskassan. De flesta studievägledare som svarat på enkäten ser inte att de här grupperna har ökat belastningen på folkhögskolans syv.

Från folkhögskolan till högskolan

Under 2015 utfärdade folkhögskolorna 2 049 intyg om grundläggande behörighet för studier vid högskola, och 612 behörigheter för studier vid yrkeshögskola.⁴⁵ Dessutom utfärdades behörigheter i enstaka ämnen.⁴⁶

På hösten 2016 sökte sig nästan 5 600 tidigare folkhögskoledeltagare till högskolan, varav 3 300 antogs. Det betyder att antalet antagna minskade något jämfört med föregående år. Även andelen antagna av alla sökande från folkhögskolan, och antagna inom urvalsgruppen för folkhögskolan, minskade något.⁴⁷

(Se tabellbilaga: *Tabell 16. Deltagare med grundläggande behörighet från folkhögskola som antogs till högskola höstterminerna 2016, 2015 och 2014. Antal och andel (procent).*)

45 Myndigheten för yrkeshögskolan har inga uppgifter om vilken typ av behörighet som de sökande och antagna till olika yrkes- högskoleutbildningar har. Det går därför inte att få reda på hur många deltagare från folkhögskolan som har antagits till yh-utbildningar. Inte heller SCB har något register över studerande inom yrkeshögskolan.

46 2015 års siffror redovisas, eftersom 2016 års underlag om utfärdade intyg bedöms vara ofullständig. Under 2016 byttes folkhögskolorna administrativa system för rapportering, samtidigt som nya handläggare tog över insamlingsuppgiften vid SCB. Såväl nya rapporterings- som inrapporteringsrutiner infördes. För skoladministratörerna har verksamhetsåret 2016 inneburit en arbetsbelastning utöver det normala.

47 Det finns tre betygsurvalsgrupper. De som studerat vid folkhögskola utgör en egen urvalsgrupp vid ansökan till högskolan - folkhögskolegruppen. Alla studerande som är behöriga, oavsett från vilken skolform de kommer, har möjlighet att antas till högskolan genom urvalsgruppen för högskoleprovet. Många folkhögskoledeltagare antas till högskolan även den vägen.

43 Matchningsinsats 2016–2018 presenteras senare i texten, under rubriken Matchningsprojekt och bristyrkesutbildningar.

44 Svarefrekvensen var 70 procent – lika hög bland landstingsägda och rörelseägda folkhögskolor. 62 procent av svarsskolorna hade internet.

SeQF tydliggör nivåerna på folkhögskolans kurser

Variationsrikedomen är ett av folkhögskolans kännetecken. Den gör det dessutom nästan omöjligt att kategorisera folkhögskolans kurser på ett allmängligt sätt, eller att jämföra dem med utbildningar och bildningsinsatser i andra delar av utbildningssystemet. Deltagare som lämnar folkhögskolan kan därför ha svårt att få sina studier vid folkhögskolan värderade på ett rättvisande sätt när de söker sig vidare på arbetsmarknaden.

Från och med 2016 kan därför folkhögskolans särskilda kurser ansöka hos Myndigheten för yrkeshögskolan om nivåplacering i Sveriges referensram för kvalifikationer, SeQF.⁴⁸ SeQF bygger på ett gemensamt europeiskt ramverk för kvalifikationer, *EQF – European Qualification Framework*, till vilket 38 europeiska länder är anslutna. EQF knyter samman olika länders kvalifikationsystem genom att fungera som ett översättningsverktyg som ska göra kvalifikationer från olika länder och system i Europa lättare att läsa och förstå.

Regeringen avser även att föra in folkhögskolornas allmänna kurser som författningsreglerad utbildning på nivå 2 respektive 4 i SeQF, dvs. på nivåerna för grundskole- och gymnasieexamen. Frågan har beretts inom utbildningsdepartementet under 2016.

Starkare förutsättningar på arbetsmarknaden

FOLKBILDNINGSRÅDETS BEDÖMNING

Utbildning är en nyckelåtgärd för att förebygga arbetslöshet och det utanförskap som riskerar att drabba den som står utanför arbetslivet. Människor som kommer nya till Sverige behöver ofta utbildning för att få tillträde till arbetsmarknaden, och landets redan yrkesverksamma kan behöva utbildning för att hantera omställningar på arbetsmarknaden. Vuxna som har en funktionsnedsättning kan ha svårare än andra att finna jobb.

Folkhögskolorna och studieförbunden har kapacitet att stärka människors förutsättningar på arbetsmarknaden och att därigenom påverka sin livssituation. Framför allt folkhögskolorna

har under flera decennier tilldelats en arbetsmarknadspolitisk roll.⁴⁹ Aktuella exempel är folkhögskolornas yrkesutbildningar och arbete med bristyrkesutbildningar, och studieförbundens och folkhögskolornas insatser inom ramen för yrkeshögskolan och regeringens satsning på matchningsinsatser.

Folkhögskolornas och studieförbundens roll inom arbetsmarknadspolitiken kan komma att växa under kommande år.

Folkhögskolornas yrkesutbildningar

Under 2015 arrangerade folkhögskolorna sammanlagt 19 yrkesutbildningar på gymnasial nivå, t.ex. utbildning till personlig assistent och turistguide. Utbildningarna samlade nästan 300 deltagare under höstterminen.

Samtidigt erbjöd folkhögskolorna totalt 172 eftergymnasiala yrkesutbildningar som varierade i längd mellan två och fyra år. De här utbildningarna samlade drygt 3 100 deltagare. Nästan 23 procent av dem läste på Fritidsledarutbildningen, som erbjöds vid 21 folkhögskolor. Andra populära kursinriktningar var Informationsverksamhet & Medieutbildning, Friskvård och Språk. 31 procent av deltagarna – 1 271 personer – erhöll under 2015 intyg om avslutad yrkesutbildning på eftergymnasial nivå.⁵⁰

Folkbildning inom yrkeshögskolan

Under 2016 erbjöd fyra folkhögskolor sammanlagt fem utbildningar – till tv-produktionsspecialist, kvalificerad behandlingspedagog, behandlingspedagog med psykiatrisk och etnokulturell profil, musikmakarna/

⁴⁸ Folkbildningsrådets medlemmar har gett Folkbildningsrådet i uppdrag att samordna folkhögskolornas ansökningar om nivåinplacering av särskilda kurser i referensramen och att ansöka och svara för myndighetskontakterna med MyH kring SeQF.

⁴⁹ Redan under slutet av 1980-talet arrangerade folkhögskolan, i samverkan med Arbetsförmedlingen, olika kurser för arbetslösa. Under 1990-talets arbetslöshetskris utvidgades verksamheten. Kunskapslyftet var en statlig, femårig satsning på vuxenutbildning som startade hösten 1997. Inom folkhögskolan avlöstes Kunskapslyftet under perioden 2002–2007 av SAGA (Särskild utbildningssatsning inom Aktivitetsgarantin), en verksamhet med folkhögskolekurser inom ramen för den statliga aktivitetsgarantin i samarbete med AMS.

⁵⁰ När det gäller folkhögskolornas yrkesutbildningar används uppgifter från 2015, eftersom 2016 års underlag är delvis ofullständigt: Under 2016 byttes folkhögskolorna administrativa system för rapportering, samtidigt som nya handläggare tog över insamlingsuppgiften vid SCB. Såväl nya rapporterings- som inrapporteringsrutiner infördes. För skoladministratörerna har verksamhetsåret 2016 inneburit en arbetsbelastning utöver det normala.

AKTUELLA UTREDNINGAR SOM BERÖR FOLKBILDNINGEN:

Agenda 2030 för hållbar utveckling.

Vid Förenta Nationernas toppmöte den 25 september 2015 antog världens stats- och regeringschefer Agenda 2030 för hållbar utveckling. Agendan innebar att världens länder beslutade sig för att skapa förutsättningar för en inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt och anständigt arbete för alla, med hänsyn till olika nivåer av nationell utveckling och kapacitet. Agenda 2030 innehåller 17 globala mål och 169 delmål. I sitt underlag till Finansdepartementet beskriver Folkbildningsrådet hur folkbildningens främsta bidrag till att uppfylla Agenda 2030 gäller mål 4, Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla. Här framhåller man framför allt folkhögskolan. Underlaget visar även hur studieförbund och folkhögskolor bidrar till andra av agendans mål.

songwriters academy, respektive kyrkomusiker- inom ramen för yrkeshögskolan (yh). Kurserna samlade drygt 120 deltagare, varav nästan hälften var 24 år eller yngre. Könsfördelningen var i princip jämn och de inrikes födda deltagarna var i majoritet – 88 procent.

Även fyra studieförbund arrangerade yrkeshögskoleutbildningar. Ett av dem stod för nästan 80 procent av deltagarna i studieförbundens yh-kurser totalt. Totalt anordnade studieförbunden 45 yh-utbildningar med olika inriktning. Ungefär 840 deltagare registrerades, varav ungefär 65 procent var kvinnor. Deltagarna fördelade sig jämnt mellan olika åldersgrupper. Drygt nästan 80 procent av dem var födda i Sverige.

Matchningsprojektet och bristyrkesutbildningar

Matchningsinsats 2016–2018

Matchningsinsats 2016–2018 är ett delprojekt i regeringens strategi *Vägar framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar*. Projektet har målet att ge unga, 18–25 år, extra stöd för att kunna etablera sig i yrkeslivet.

Sju folkhögskolor och ett studieförbund har genomfört verksamhet 2016. Metoder har utvecklats för matchning och studie- och yrkesvägledning, och former för nätverkande och samarbeten med aktörer inom området har tagits fram. Matchning har skett

inom allmän kurs, studiemotiverande folkhögskolekurs och i s.k. välfärdsanställning vid kommunen i kombination med studiecirkelverksamhet.

Tre av projekten har beviljats förlängning och får medel även 2017, tillsammans med fyra nya projekt.

Yrkeskurser inom bristyrken

Yrkeskurser inom bristyrken är ett regeringsuppdrag till Arbetsförmedlingen och Folkbildningsrådet. Målgrupp för insatsen är deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin. Målet är att erbjuda 1 000 deltagare årligen en plats på folkhögskola på yrkeskurser inom bristyrken under en sammanhållande period om 6–24 månader.

Insatsen beslutades 2016 och under hösten startade tre folkhögskolor utbildningar, till behandlingsassistent, elev- och lärarassistent respektive boendestödare. Sammanlagt 74 personer deltog. Ytterligare sju skolor blev godkända men har ännu inte kommit igång med verksamheten.

Folkbildning och lokal och regional kompetensförsörjning

FOLKBILDNINGSRÅDETS BEDÖMNING

Med sin närvaro i hela landet och den breda förankringen i det civila samhället har folkbildningen goda förutsättningar att bidra till lokal och regional kompetensförsörjning, exempelvis inom ramen för regionernas arbete med regionala kompetensplattformar. Andra områden där folkbildningen har lokal och regional betydelse är inom kulturen, i asylmottagandet och etableringen av nyanlända, och i digitaliseringen av samhället.

Folkbildningsrådets uppföljningar visar att studieförbund och folkhögskolor i allmänhet har en alltför blygsam roll i regionernas och kommunernas strategiska arbete med kompetensförsörjning. En slutsats är att folkbildningen behöver organisera sig på ett mer samlat sätt än i dag för att kunna möta regionala behov. Det kan både handla om att utveckla den regionala organiseringen och om att inrätta ett nationellt stöd för regionalt arbete.

Samtidigt behöver myndigheter, kommuner och landsting/regioner bli bättre på att uppmärksamma och ta tillvara den resurs som studieförbund och folkhögskolor utgör. Ett positivt exempel ges av Parlamentariska landsbygds-

kommittén som i sitt slutbetänkande föreslår ett stärkt stöd till folkbildningens deltagande i landsbygdsutvecklingen.

Folkbildningen och regionala kompetensplattformar

Inför 2010 gav regeringen i uppdrag till regionala självstyrelseorgan och samverkansorgan eller (där dessa organ inte finns) länsstyrelser, att etablera kompetensplattformar för samverkan inom kompetensförsörjning och utbildningsplanering på kort och lång sikt.

Och i *En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020* framhåller regeringen att de regionalt utvecklingsansvariga i högre grad än i dag bör ta tillvara folkbildningen som en resurs i det regionala kompetensförsörjningsarbetet. Som folkbildningens styrkor anges att man når många deltagare med sin verksamhet, även de grupper som andra utbildningsformer kan ha svårt att nå, och att man får allt större betydelse för att ge utrikes födda en utbildning som leder till arbete och kunskaper i svenska.

Folkbildningsrådet publicerade 2013 rapporten *Folkhögskolor, studieförbund och regionala kompetensplattformar*. Rapporten visar att folkbildningen inte har en given roll i landets regionala kompetensplattformar. I tre av de fem regioner som ingår i kartläggningen är studieförbund och folkhögskolor i princip osynliga i plattformsarbetet – framför allt saknas studieförbunden. En slutsats är att folkbildningen inte har den regionala organisering som möjliggör samarbete med regionerna. Tid och kunskap om plattformsarbetet finns sällan, och inte heller naturliga vägar att samtala med regionerna. Dessutom anser inte alla inom folkbildningen att denna typ av samverkan är lämplig att kombinera med folkbildning.

Tillväxtverket har sedan 2013 haft regeringens uppdrag att förstärka och vidareutveckla de regionala kompetensplattformarna. I myndighetens fjärde delredovisning av uppdraget, som avser perioden mellan mars 2015 och februari 2016, uppmärksammas inte folkbildningen.⁵¹

Folkbildningen och Europeiska socialfonden
Europeiska socialfonden (ESF) erbjuder cirka 10 miljarder euro per år för sysselsättningsrelaterade projekt.

Folkbildningsrådets tidigare rapport *Folkbildningen och Europeiska socialfonden* visar att under perioden 2007–2013 stod studieförbund och folkhögskolor bakom totalt 512 projektansökningar till ESF. Det mot-

AKTUELLA UTREDNINGAR SOM BERÖR FOLKBILDNINGEN:

SOU 2017:1. För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd

Parlamentariska landsbygdskommittén lämnade sitt slutbetänkande För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd, i början på 2017. Kommittén föreslår ett stärkt stöd till folkbildningen som en del i arbetet att stärka det civila samhällets roll i landsbygdsutvecklingen, med särskild inriktning mot unga och mot personer med invandrabakgrund. I betänkandet beskrivs folkbildningen som ”ett etablerat och bra verktyg för det civila samhället att engagera sig i landsbygdsutveckling” (s. 218).

svarade 7,5 procent av alla ansökningar till ESF-fonden i Sverige. 172 av projekten beviljades medel, totalt 6,2 miljarder kronor. Många av folkbildningens projekt handlade om att, med en kombination av utbildning, arbetsträning och motivationsstärkande åtgärder, möta personer som står långt från arbetsmarknaden.

Av Socialfondens medel fördelas 75 procent via Sveriges åtta regionala strukturfondspartnerskap och 25 procent via ESF-rådet nationellt. Syftet med de regionala partnerskapen är att öka Socialfondens lokala förankring. Partnerskapen består av förtroendevalda representanter för kommuner och landsting, samt företrädare för arbetsmarknadens organisationer, länsstyrelser, Arbetsförmedlingen, etc. De utgår i sitt arbete – sina utlysningar – från regionala handlingsplaner som bygger på en analys av lokala förhållanden och behov, inom ramen för de övergripande syftena med Socialfondsprogrammet.

I rapporten *På egna eller andras villkor? – Folkbildningens medverkan i Europeiska socialfonden 2014–*

⁵¹ I rapporten håller Tillväxtverket bl.a. fram behovet av att skapa samsyn om kompetensplattformarnas roll och funktion, skapa en gemensam struktur för hur analyser och kunskapsunderlag tas fram, skapa långsiktig finansiering och att etablera ett nationellt kompetensförsörjningsråd. Myndigheten genomförde under 2015 en enkätundersökning ”för att fånga upp hur samverkan och dialog mellan kompetensplattformarna och berörda nationella organisationer utvecklats”. Enkäten skickades till elva nationella organisationer – tio myndigheter och Folkbildningsrådet.

2020 ställs relationen mellan folkbildningen och ESF:s regionala partnerskap i centrum.⁵² Här talas om två kulturer som möts. De studieförbund och folkhögskolor som arbetat med ESF-projekt håller fram projekten som möjligheter att testa nya idéer för att på så sätt göra nyttiga erfarenheter och uppnå sina mål. En stor majoritet, i synnerhet bland folkhögskolorna, är dock kritiska till ESF:s regelverk och ansökningsprocess. Även kravet på medfinansiering beskrivs som en stötesten, i synnerhet av dem som knyter sin medfinansiering till samverkan med Arbetsförmedlingen.

De regionala partnerskapen beskriver å sin sida folkbildningens resultat på deltagarnivå som goda, men ser brister när det gäller projektledning och implementering av projektens resultat i den reguljära verksamheten. Partnerskapen betonar vikten av att utveckla en stark samverkan med andra aktörer inom det civila samhället, offentlig sektor och näringslivet, och med ESF-kontoren. Utrymmet för folkbildningen att påverka Socialfondens struktur och regelsystem framstår som små. En möjlig väg är att folkbildningen engagerar sig i framtagningen av de regionala handlingsplaner som ligger till grund för utlysningar och medelstildelning.

52 Folkhögskolornas och studieförbundens intresseorganisationer har tillsammans med Folkbildningsrådet tagit fram en strategi för den pågående programperioden fram till 2020. Utgångspunkten är att folkbildningen vill öka sin medverkan i Socialfonden. I strategin åtar sig medlemmarna att verka för att stärka studieförbundens och folkhögskolornas förutsättningar att göra aktiva insatser inom socialfondsprogrammet. Folkbildningsrådet ska utveckla relationerna till ESF-rådet och bland annat samlar information om folkbildningens medverkan i Socialfonden.

Kultursyftet

Kultur är, på samma sätt som bildning och utbildning, en resurs för demokrati och samhällsengagemang. I samhället fungerar kulturen som en utmanande och obunden kraft. Kulturen ger människor utrymme att bidra till samhällets utveckling, genom att förstå och uttolka samhället, dela sina upplevelser och bidra till åsiktsbildning och debatt. Tillgång till kultur – möjligheter att delta i kulturlivet – är därför av vital betydelse för ett demokratiskt samhälle.

Mångas och mångfaldig kultur

FOLKBILDNINGSRÅDETS BEDÖMNING

Inom studieförbunden är kulturen det största ämnesområdet, och även folkhögskolans kulturutbud är omfattande. Det betyder att kulturverksamheterna sätter sin prägel på hela folkbildningen. Hundratusentals vuxna anmäler sig varje år till estetiskt inriktade studiecirklar och folkhögskolekurser. Kulturprogrammen lockar flera miljoner deltagare. I och med den stora volymen och bredden spelar folkbildningens kulturverksamhet en avgörande roll för befolkningens möjligheter att vara delaktiga i kulturlivet.

Folkbildningens kultur kännetecknas av bredd och mångfald. Den ger utrymme för olika kulturformer, nya kulturformer, nya kulturutövare, och för alternativa kulturinriktningar och alternativa scener. Folkbildningens kultur har en inriktning mot amatörcultur och kulturutövande som sker inom ramen för människors ideella engagemang.

Som en del i sitt mångfaldsuppdrag behöver studieförbund och folkhögskolor rikta sina kulturprogram, studiecirklar och kurser med kulturinriktning mot grupper i befolkningen som inte i första hand deltar i andra delar av kulturlivet.

Folkbildningens kultur ska även vara gränsöverskridande. I sina riktlinjer för 2017 ger regeringen Folkbildningsrådet i uppdrag att redovisa en handlingsplan för hur en ökad mångfald vad avser etnisk bakgrund, kön och ålder kan uppnås bland deltagarna i folkbildningens kulturverksamheter.

Den jämförelsevis låga andelen utrikes födda deltagare i studieförbundens estetiskt inriktade studiecirklar och folkhögskolornas estetiskt inriktade kurser behöver därför uppmärksammas, inklusive de låga andelarna utrikes födda deltagare inom studieförbundens studiecirklar i musik/improvisatorisk musik. Det är viktigt att folkbildningen möter olika gruppers efterfrågan på kultur, och samtidigt låter sig berikas av den mångfald av kulturformer och kulturella uttryck som deltagare från andra länder för med sig.

Bidragssystemen påverkar folkbildningens verksamhet. Bidragsvillkor och fördelningsprinciper gör att vissa kulturformer blir enklare och mer attraktiva att arrangera än andra. Folkbildningsrådet behöver vara uppmärksam på stats-

bidragets inverkan på folkbildningens kulturutbud och vid behov se över de villkor som gäller.

I det bidragssystem som träder i kraft 2017 öppnas studieförbundens kulturprogram även för s. k. deltagarkultur. Det ger större möjligheter att erbjuda exempelvis urbankultur och spelkultur som en del av den statsbidragsberättigade verksamheten.

Omfattande kulturverksamheter

Studieförbundens utbud domineras av kultur

Inom de flesta studieförbunden var kulturen – studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet inom det estetiska området samt kulturprogrammen – den enskilt största verksamheten under 2016. Sett till omfånget innebär detta att *kultur* skulle kunna beskrivas som studieförbundens gemensamma verksamhetsinriktning.

Nästan 320 000 cirkeldeltagare samlades under 2016 inom det estetiska ämnesområdet Konst, musik, media, som stod för 60 procent av studieförbundens cirkeltimmar. Antalet studietimmar inom ämnesområdet har ökat med 9 procent de senaste fem åren, medan antalet deltagare minskat med 8 procent under samma period. Denna utveckling har delvis med ekonomiskt att göra: Statsbidragssystemen till studieförbunden har under senare år mer premierat studietimmar än antal deltagare, och framför allt musikcirkelarna genererar många studietimmar per deltagare.⁵³

Under året erbjöd studieförbunden även ca 375 000 kulturprogram, med nästan 20 miljoner deltagare.⁵⁴ Det betyder att mer än hälften av studieförbundens alla arrangemang var kulturprogram.^{55, 56} Antalet har dessutom ökat kraftigt under senare år. Under 1990-talet genomfördes i medeltal cirka 154 000

program per år. Antalet har sedan dess mer än fördubblats, till drygt 375 000 program 2016. Kulturprogrammen stod för mellan 58 och 80 procent av studieförbundens totala antal studietimmar. Det genomsnittliga antalet deltagare per program har sjunkit från 80 i början på 2000-talet till 53.^{57, 58}

(Se tabellbilaga: Tabell 17. *Studieförbundens kulturprogram 2016, 2015, 2014 och 2000. Arrangemang och deltagare. Antal och andel (procent).*)

Mycket kultur även inom folkhögskolan

Folkhögskolans kulturutbud är också omfattande.

Under 2016 arrangerades:

- ca 2 330 kulturprogram för allmänheten, med drygt 209 100 deltagare
- ca 850 korta kurser inom det estetiska området, med 14 000 deltagare
- 80 estetiskt inriktade yrkesutbildningar på eftergymnasial nivå, med drygt 940 deltagare under höstterminen
- 595 långa, särskilda kurser i musik, bild, form och målarkonst, scenisk konst, slöjd och konsthantverk och övriga estetiska ämnen, med drygt 6 880 deltagare under höstterminen 2016
- korta kurser för cirkelledare inom kulturområdet

Kultur och kulturutövande är dessutom integrerade delar av folkhögskolans pedagogik, de långa kurserna har ofta inslag av estetiska ämnen. Det betyder att de allra flesta av folkhögskolornas deltagare kommer att delta i kulturaktiviteter som en del av sina studier, oavsett vilken kurs de valt.

Musikverksamheten i särställning

Inom studieförbunden växer det estetiska området i omfånget, och när det gäller cirkelverksamheten är det musikcirkelarna som ökat mest under den senaste tioårsperioden. Andelen studietimmar i musik har sedan 2005 ökat från 30 till 40 procent av den totala volymen. Mest har pop- och rockcirkelarna (*improvisatorisk musik*) ökat. Dessa stod för 24 procent av alla

53 I det system för statsbidrag till studieförbunden som trädde i kraft 2017 baseras verksamhetsbidraget på både antalet studietimmar och antalet unika deltagare i studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet.

54 Kulturprogrammets deltagare registreras inte. Alla uppgifter om deltagarantal är därför studieförbundens skattningar.

55 Studiecirkelarna stod för nästan 38 procent av samtliga arrangemang och annan folkbildningsverksamhet för 9 procent.

56 Räknet i antal studietimmar var cirkelverksamheten den mest omfattande verksamhetsformen 2016: 72 procent, med en variation från 58 procent inom det studieförbund med lägst andel studiecirkeltimmar, till 80 procent i det studieförbund med högst andel.

57 Från och med 2007 skapades större utrymme för studieförbunden att möta allmänhetens efterfrågan på kulturprogram. 2017 införs ett nytt bidragssystem för studieförbunden. I och med detta avsätts 15 procent av statsbidraget till kulturprogram.

58 De statsbidragsvillkor som gäller för kulturprogrammen som verksamhetsform ger stort tolkningsutrymme, vilket ställer höga krav på studieförbundens arbete med etik och gränsdragning samt kontroll.

cirkeltimmar under 2016 – drygt 50 000 arrangemang. Det betyder att den improvisatoriska musiken var fem gånger större än det näst största ämnet, *Sång och musik i grupp* (10 400 cirklar).

Musiken är också det ämne som samlar flest deltagare, drygt 406 000 under 2016, men de blir färre. Under den senaste treårsperioden har deltagarna i musikcirklar minskat med drygt 13 000 personer, varav deltagarna i pop- och rockcirklar med drygt 1 000 personer. 83 procent av deltagarna är män.⁵⁹

(Se tabellbilaga: Tabell 18. *Studieförbundens musikcirklar 2014–2016. Studietimmar och deltagare. Antal och andel (procent).*)

Bland studieförbundens kulturprogram är föreläsningar och sång-/musikprogram i särklass vanligast. Under 2016 anordnade studieförbunden drygt 150 000 föreläsningar – 40 procent av alla kulturprogram – och 130 000 sång- och musikprogram – 35 procent av alla program. Sång- och musikprogrammen lockade dock flest deltagare, nästan 9 000 000, dvs. 45 procent av alla deltagare i kulturprogram.

Inom folkhögskolan är musiken den näst största kursinriktningen totalt bland de långa kurserna, och den största inriktningen bland de estetiska ämnena – med fler deltagarveckor och deltagare än något annat enskilt estetiskt ämne i allmän kurs, särskild kurs och i de korta kurserna.⁶⁰ I de långa kurserna med musikinriktning är männen i majoritet, medan kvinnorna är flest i de korta kurserna.

(Se tabellbilaga: Tabell 19. *Folkhögskolans kurser med musikinriktning. Deltagarveckor 2016 (helår) och deltagare höstterminen 2016. Antal och andel (procent).*)

Kultur som inkluderar eller exkluderar?

All offentlig kultur ska spegla samhällets etniska och kulturella blandning. Samtidigt visar statistik att kultursektorn är homogen när det gäller produktion, organisation och publik. Det konstateras i rapporten

59 Den improvisatoriska musiken (pop- och rockcirklarna) var under 2016 det ämne som genererade i särklass flest studietimmar per deltagare, ca 71. Detta kan jämföras med till exempel 46 timmar per deltagare i Musik (för scenframställning), 19 timmar per deltagare i Svenska som andra språk, och 11 timmar per deltagare i Historia.

60 Den största kursinriktningen i de långa kurserna hösten 2016 var Allmän, bred ämnesinriktning, med totalt nästan 212 000 deltagarveckor och 13 110 deltagare.

Konsten att delta och det är en slutsats som bekräftas av Myndigheten för kulturanalys, som 2015 publicerade en kartläggning bland anställda i den del av kultursektorn som styrs av staten. Rapporten, *Kultur av vem?*, visar att andelen anställda inom kultursektorn med utländsk bakgrund befinner sig på en konstant och tydligt lägre nivå än andelen av befolkningen. Den ökade mångfalden i befolkningen avspeglar inte i kultursektorns personal, och myndigheten menar att ”kultursektorn ligger längre från målet om att spegla befolkningen än för tio år sedan”.⁶¹

Även för folkbildningen finns det anledning att vara uppmärksam på hur kvinnor och män i olika åldrar och med olika bakgrund och erfarenheter möts och fördelas inom kulturverksamheterna.

Uppdelning och blandade grupper i studieförbundens estetiska verksamheter

Andelen utrikes födda deltagare är betydligt mindre i studieförbundens estetiskt inriktade verksamheter än inom andra ämnesområden. Inom det estetiska området är 14 procent av cirkeldeltagarna och 9 procent av deltagarna i annan folkbildningsverksamhet utrikes födda, jämfört med 25 procent, respektive 17 procent i cirklar och annan folkbildningsverksamhet utan estetisk inriktning.

Inom musikområdet, framför allt inom den improvisatoriska musiken, är andelarna ännu lägre. I musikcirklarna generellt är 12 procent av deltagarna utrikes födda och i improvisatorisk musik 10 procent. I annan folkbildningsverksamhet med inriktning mot musik, inklusive improvisatorisk musik, är bara 7–8 procent av deltagarna utrikes födda.

Deltagarna i studieförbundens estetiskt inriktade verksamheter är även något yngre än övriga.

(Se tabellbilaga: Tabell 20. *Studieförbundens deltagare i estetiskt inriktad verksamhet jämfört med deltagare i övrig verksamhet 2016. Andel (procent).*)

Uppdelning och blandade grupper i folkhögskolornas estetiska verksamheter

Även inom folkhögskolan finns skillnader mellan deltagare i estetiska verksamheter och andra. Inom särskild kurs är de här deltagarna tydligt yngre än deltagare i andra kursinriktningar, de har i allmänhet längre utbildning och andelen utrikes födda är

61 Studien visade hur stor andel av de anställda i kulturinstitutionerna som själva är utrikes födda eller har två utrikes födda föräldrar under perioden 2009–2012, i relation till befolkningen i stort.

jämförelsevis låg – 6 procent jämfört med 12 procent i särskild kurs utan estetisk inriktning.

Mönstret med jämförelsevis få deltagare från andra länder återkommer i folkhögskolornas allmänna kurser med musikinriktning och i de korta kurserna.

(Se tabellbilaga: Tabell 21. *Folkhögskolornas deltagare i kurser med estetisk inriktning jämfört med deltagare i övriga kurser höstterminen 2016. Andel (procent), samt totalt antal deltagare.*)

Alternativa kulturinriktningar och nya aktörer

Studieförbundens kulturprogram når ut nytt och brett

Enligt utvärderingen *Kulturprogrammets betydelse för lokalsamhället* är studieförbundens utbud bredare än det kommunala kulturutbudet. Dels inkluderar kulturprogrammen (och studiecirklarna) i högre grad amatörer, alternativa kulturinriktningar och alternativa scener, dels är ämnesinriktningen bred. Kulturprogrammen används jämförelsevis ofta för nya typer av evenemang, från musikfestivaler och lajv till sociala forum. Via kulturprogrammen etableras också samarbete med organisationer som är nya inom folkbildningssfären, som på det här sättet kan etablera sig i det civila samhället och nå ut med sin verksamhet.

Urbankultur inom studieförbunden

Flera av studieförbunden har etablerat samarbete med föreningar inom hiphop-rörelsen, som är förankrade i förorter och socioekonomiskt utsatta bostadsområden. Det är föreningar som kan bidra med ingångar för studieförbunden, som inte alltid är etablerade i de miljöer och bland de unga som hiphoprörelsen omfattar.

Folkbildningsrådet genomförde i december 2016 en fokusgruppsintervju med företrädare för olika studieförbund och föreningar som arbetar med urbankultur (hiphop), i första hand i landets förorter, men även på mindre orter utanför städerna.

Vid intervjun beskrevs hiphop som en modern folkrörelse som handlar om mer än dans, musik och graffiti. Hiphopen skapar ett kunskapssug, menade man, den ger allmänbildning. Det är slutsatser som bekräftas i forskning. I rapporten *Folkbildning som hiphop med implikationer på läs- och skrivfrämjande* visas hur deltagarna i studieförbundens hiphopverksamheter utvecklar ett nära förhållande framförallt till textskrivande, och att detta tycks få betydelse både för relationen till språk generellt och för deltagarens identitet. En slutsats är att hiphopen bidrar till att utveckla samhällsengagemang och därmed kan anses

ha implikationer på demokrati, medborgerlig bildning och kanske även på folkhälsa.

Kulturens bildningsverksamhet når nya organisationer

Kulturens bildningsverksamhet (*Kulturens*) godkändes 2010 som statsbidragsberättigat studieförbund och är därmed det nyaste studieförbundet. I rapporten *Kulturens Bildningsverksamhet – Ett nytt studieförbunds väg in i folkbildningen* visar utvärderarna hur Kulturens i första hand fångar upp amatörculturorganisationer som antingen inte varit nöjda med det stöd som de fått inom andra delar av folkbildningen, eller som inte tidigare haft med folkbildningen att göra.

I den bemärkelsen, genom att fungera som en kanal till folkbildningen för delar av det civila samhället som inte tidigare haft tillgång till det stöd och den utvecklingspotential som erbjuds här, bidrar Kulturens till att öka mångfalden inom folkbildningen.

Kultur i hela landet

FOLKBILDNINGSRÅDETS BEDÖMNING

Folkbildningen utgör landets största kulturarena och är en stor uppdragsgivare för landets kulturarbetare. I och med den geografiska spridningen säkrar folkbildningen tillgång till kultur och kulturkompetens i hela landet.

Utan studieförbundens kulturutbud skulle det inte finnas särskilt mycket kultur på många mindre orter. Samtidigt har de ekonomiska förutsättningarna för studieförbunden försvagats i delar av landet. Kommunernas generella bidrag till studieförbunden har mer än halverats sedan 1992. Det betyder att den kultur som studieförbunden erbjuder kommunernas invånare vilar på osäker ekonomisk grund.

För att ge bästa möjliga stöd till det lokala och regionala kulturlivet behöver folkbildningens insatser anpassas efter lokala och regionala behov. Det förutsätter att studieförbund och folkhögskolor deltar i de strategiska processer för kulturförsörjning som äger rum i landet, exempelvis i regionernas arbete med regionala kulturplaner. Folkbildningsrådets uppföljningar visar att folkbildningen behöver möta behoven från landsting och regioner på ett mer samlat sätt än i dag.

Uppföljningarna visar även att kommuner och landsting/regioner behöver bli bättre på att uppmärksamma och ta tillvara på den kulturpolitiska resurs som studieförbund och folkhögskolor utgör.

Folkbildningens kultur i hela landet

Folkhögskolorna erbjuder kurser och kulturprogram på över 200 platser i landet – nästan överallt med kulturinslag som delar av verksamheten. Skolorna fungerar ofta som kulturcentra i lokalsamhället, samtidigt som man utbildar framtidens kulturpersoner och konstnärer. Många av folkhögskolans lärare är professionella eller semiprofessionella kulturarbetare.

Kurser med estetisk inriktning erbjuds brett i landet. Flest deltagare i folkhögskolans kulturprogram och långa och korta kurser med estetisk inriktning finns i landets större städer, och näst flest i pendlingskommunerna.

(Se tabellbilaga: Tabell 22. *Antal deltagare höstterminen 2016 i långa kurser med estetisk inriktning, samt 2016 i korta kurser med estetisk inriktning och i kulturprogram. Per kommungrupp.*)

För många som bor i glesbygden är studieförbundens kultur en del av vardagen. Drygt 6 procent av invånarna i landets glesbygdskommuner deltog i en estetiskt inriktad studiecirkel under 2016, och 3 procent i annan folkbildningsverksamhet. Dessutom deltog var och en i genomsnitt i 2–3 kulturprogram.

Flest arrangemang erbjuder studieförbunden i städerna och förorterna, och det är också här som verksamheten har ökat mest under den senaste tioårsperioden, även om trenden inte är entydig. Men i förhållande till befolkningens storlek har de som bor i storstädernas förorter en mer begränsad tillgång till folkbildningens kultur än andra. Inte fullt 2 procent av förortsborna deltog i en estetiskt inriktad studiecirkel under 2016, och varannan person i ett kulturprogram.

(Se tabellbilaga: Tabell 23. *Unika deltagare i studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet med estetisk inriktning (konst, musik, media), samt deltagare i kulturprogram. Andel (procent) av befolkningen i olika kommuntyper 2016.*)

Kulturprogrammets lokala betydelse

I sin rapport *Kulturvanor* visar Myndigheten för kulturanalys att boendeort och kulturvanor hör samman. Mest kulturaktiva är invånare i storstäder och större orter. Rapporten bekräftar samtidigt att kulturaktiviteter som är lätt tillgängliga och kräver små resurser är jämnare fördelade både när det gäller boendeort och inkomst.

I Folkbildningsrådets utvärdering *Kulturprogrammets betydelse för lokalsamhället* beskrivs studieförbundens kulturprogram som en lättillgänglig väg till både folkbildning och kultursfären, bland annat

eftersom de är jämförelsevis billiga – eller gratis – att delta i. Kulturprogrammen inriktas mot amatörcultur och mot grupper som inte i första hand nås av kommunernas kulturverksamhet: ungdomar, äldre, personer med invandrarbakgrund och boende i glesbygd.

Kulturprogrammen genomförs ofta i samverkan med föreningslivet eller tillsammans med kommunala verksamheter som t.ex. äldreboenden och ungdomsgårdar. Utvärderarna konstaterar att ”studieförbunden rör sig bland folk och gör verksamhet i andras lokaler”. Det finns en närhet mellan kulturprogrammen och kommunens invånare.

Åtminstone i de båda mindre kommunerna som ingår i utvärderingen arbetar studieförbunden för att nå ut inte bara till nya sociala grupper, utan även geografiskt – till befolkningen utanför centralorten. Utan studieförbundens kulturprogram skulle det inte finnas mycket kultur på många mindre orter.

Finansiering och regional samverkan

Folkbildningens lokala kulturverksamheter vilar på samverkan med det civila samhället och kommunerna, och förutsättningarna bestäms inte minst av kommunernas ekonomiska stöd, och det är ett stöd som minskat under åtminstone de senaste 20 åren.

I Folkbildningsrådets rapport *Kommunernas och landstingens/regionernas bidrag till studieförbund 2014–2016* visas hur den samlade offentliga finansieringen till studieförbundens folkbildningsverksamhet har förändrats mellan 1992 och 2016. Det statliga bidraget har ökat, medan framför allt kommunernas bidrag minskat. Av den totala finansieringen utgjorde statens andel 55 procent 1992. Denna andel har ökat till 74 procent 2016. Under samma period har kommunernas andel minskat från 30 till 14 procent och landstingens/regionernas från 15 till 12 procent.⁶²

Folkbildningen i kultursamverkansmodellen

Kommunernas och landstingens intresse av att stödja folkbildningen ekonomiskt hör samman med hur man värderar folkbildningens insatser. Och det bestäms bl.a. av ur synlig folkbildningen är lokalt och regionalt.

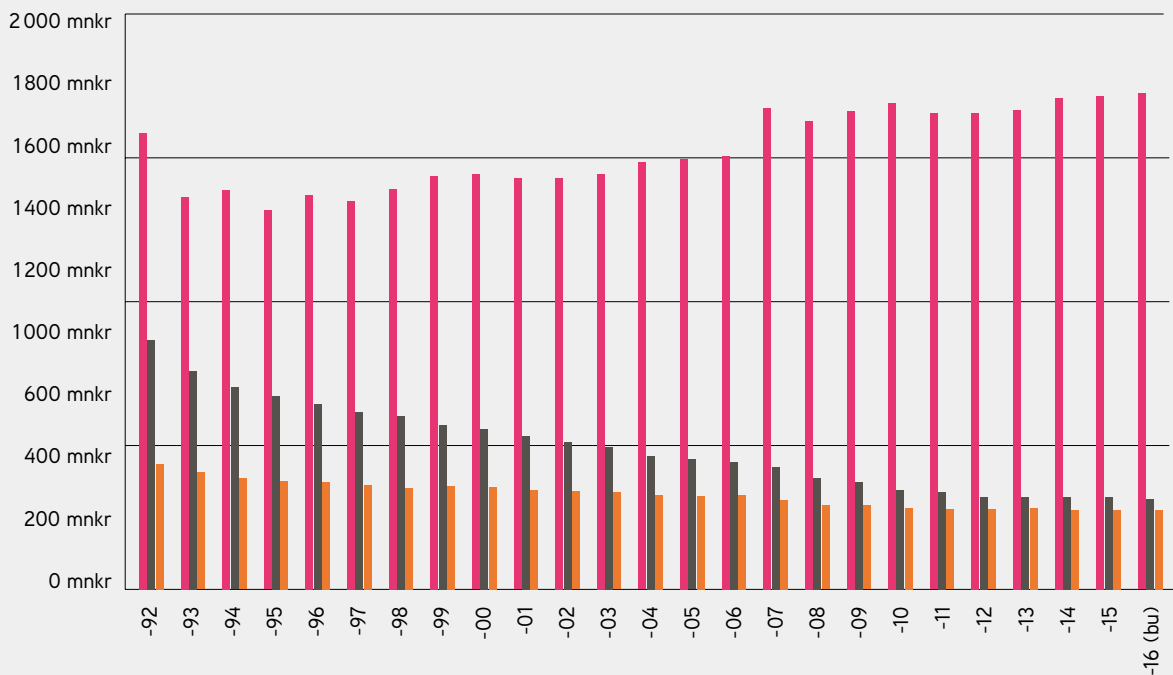
Det är en fråga som uppmärksammas i Folkbildningsrådets rapport *Folkbildning och regionala kulturplaner*. Här undersöks hur studieförbundens och folkhögskolornas kulturinriktade arbete framträder inom ramen för den s.k. kultursamverkansmodellen.⁶²

⁶² I rapporten redovisas faktiska bidrag till studieförbunden fram till och med 2015, och budgeterade bidrag för 2016.

DIAGRAM 6.

Bidrag till studieförbunden från stat, kommuner och landsting/regioner 1992–2016. Prisomräknat. Miljoner kronor.

■ Stat ■ Kommun ■ Landsting/Regioner

Enligt rapporten är regionernas och folkbildningens företrädare överens om att folkbildningen har stor betydelse i det lokala och regionala kulturlivet och att de därför har en given plats i de regionala kulturplaner som ingår i arbetet med kultursamverkansmodellen. Folkbildningen, i första hand studieförbunden, fick dessutom större utrymme 2013 jämfört med de planer som togs fram 2010.⁶³

Men det är skillnad på teori och praktik. Folkbildningen nämns i alla undersökta kulturplaner

och utrymmet har ökat över tid, samtidigt ges olika bilder av folkbildningens betydelse, och omfattningen av folkbildningens samverkan med kommuner och regioner varierar stort. En slutsats som dras, är att om folkbildningen ska lyckas etablera sig som en aktiv part när regionens kulturpolitik utformas så förutsätts både tid och kunskap. Samarbete inom folkbildningen är nödvändigt. Det är svårt för enskilda studieförbund och folkhögskolor att på egen hand driva påverkansarbete gentemot regioner och kommuner.

Riksdagens kulturutskott genomförde 2015 en uppföljning av kultursamverkansmodellen. Rapporten *Är samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av Kultursamverkansmodellen* bekräftar att det har varit svårt att hitta folkbildningens och det övriga civilsamhällets roll i modellen, och att dialogen är under utveckling. Ett annat resultat är att dialogen har ökat, men inte samverkan. Landsting och regioner har ofta svårt att identifiera civilsamhällets företrädare på regional nivå.

63 Kultursamverkansmodellen, som infördes 2010, är en modell för fördelning av statliga medel till regional och lokal kulturverksamhet. Modellen innebär att landstingen/regionerna tillsammans med kommunerna och i samråd med civilsamhället och kulturskapare tar fram regionala kulturplaner som sedan bildar underlag inför statens beslut om medfinansiering. Folkbildningsrådets rapport publicerades 2014.

Eget skapande – aktivt deltagande

FOLKBILDNINGSRÅDETS BEDÖMNING

Folkbildningens kultur stimulerar till aktivt deltagande – eget skapande. Skapandet ger kunskap och nya perspektiv, skapar engagemang och påverkansmöjligheter och stärker människors självkänsla. Ett framträdande handlar om att lära sig att uppträda inför andra och om att uppfatta sig som en person som är värd uppmärksamhet. Att kunna framträda inför publik är en demokratisk färdighet, och ofta en förutsättning för att kunna ta förtroendeuppdrag eller verka i offentligheten. På så sätt blir folkbildningens kultur en del av den medborgarbildning som studieförbund och folkhögskolor erbjuder sina deltagare.

Deltagandets betydelse

Myndigheten för kulturanalys publicerade 2016 rapporten *Kulturvanor* (Rapport 2016:1). I rapporten visas ett starkt samband mellan utbildningsnivå och kulturvanor. Med högre utbildning följer i allmänhet fler kulturaktiviteter. Det finns också ett samband mellan ålder och kultur – ju äldre desto mindre ägnar man sig åt kultur.⁶⁴

Många av de deltagare som kommer till tals i Folkbildningsrådets utvärdering *Kulturprogrammets betydelse för deltagarna* är jämförelsevis gamla och har kort utbildning. De hör alltså till befolkningsgrupper som i allmänhet ägnar sig lite åt kultur. Det mönstret stämmer dock inte i den här utvärderingen. Kulturprogrammets deltagare är oftare än övriga befolkningen aktiva i kulturlivet, föreningslivet och den politiska diskussionen, och de litar mer på sin omgivning. Då kulturprogrammen för det mesta anordnas i samverkan med föreningar eller i anslutning till cirkelverksamhet ges deltagarna möjligheter att arrangera och delta aktivt i kulturhändelser, på ett annat sätt än då kulturinstitutioner arrangerar framträdanden av professionella kulturarbetare.⁶⁵

Deltagarna framhåller att kulturprogrammen ger mer än kulturupplevelser, att deltagandet betyder mer än så. Det ger kunskap och nya perspektiv, skapar engagemang och påverkansmöjligheter, stärker självkänslan och inbjuder till kreativitet och eget skapande.

Att själv skapa och framträda

Av de som *medverkade* i studieförbundens kulturprogram 2016, dvs., de som framträdde inför andra, var nästan 58 procent semiprofessionella eller amatörer. Övriga var yrkesverksamma kulturarbetare.⁶⁶

En slutsats som utvärderarna drar i den tredje utvärderingen av studieförbundens kulturprogram, Kulturprogrammets betydelse för kulturutövarna, är att inom kulturprogrammen är de medverkandes personliga bildningsprocess minst lika viktig som slutprodukten – uppträdandet. För de som medverkar handlar kulturprogrammen inte bara om att stå på scen, utan lika mycket om processen fram till framträdandet. Det är en process som innehåller både konstnärligt och praktiskt arbete tillsammans med andra. Det här är enligt utvärderarna viktiga erfarenheter för medborgare i en demokrati.

De medverkande som ingick i utvärderingen visade sig också vara mer föreningsaktiva och mer aktiva kulturutövare än både kulturprogrammets deltagare och befolkningen i stort, och mer politiskt aktiva än befolkningen i allmänhet.

Folkbildning för professionella kulturarbetare

Folkbildningen är viktig även för landets professionella kulturarbetare. I rapporten *Kulturprogrammets betydelse för kulturutövarna* beskrivs studieförbunden som en av flera uppdragsgivare på kulturarbetarnas arbetsmarknad. Utvärderarna poängterar att 527 000 uppdrag per år sannolikt gör studieförbunden till den största uppdragsgivaren för landets konstnärer.

För de yrkesverksamma konstnärerna spelar kulturprogrammen roll, men inte i första hand som inkomstkälla. De ersättningar som ges är i allmänhet för små. Istället innebär de att andra resurser ställs till förfogande, t ex tillgång till scen, lokaler eller utrustning. Konstnärliga uppdrag annonseras sällan. De fördelas oftare via nätverk och personliga kontakter. De nätverk som konstnärer får tillgång till via studie-

⁶⁴ Rapporten bygger på data som SOM-institutet vid Göteborgs universitet samlade in 2014.

⁶⁵ Teatergrupper som träffas i en studiecirkel kan t.ex. sedan framträda i ett kulturprogram, musikgrupper som repeterar i cirkelform kan uppträda i ett senare kulturprogram, och studiecirkel kan behöva kompletteras med föreläsningar. Verksamheterna kompletteras varandra.

⁶⁶ 2016 rapporterade studieförbunden ca 514 000 yrkesverksamma kulturarbetare och 676 000 amatörer eller semiprofessionella, i totalt drygt 375 000 kulturprogram. I studieförbundens klassificering varierar gränserna för vem som inkluderas i konstnärsbegreppet.

förbunden ser annorlunda ut än de som etableras kring kulturinstitutionerna. De innehåller andra aktörer i och med studieförbundens anknytning till det civila samhällets organisationer. Troligen är de också mer lättillgängliga, menar utvärderarna. Folkbildningen styrs av andra syften än kulturinstitutionerna och den konstnärliga verksamheten bedöms efter andra kriterier.

Tabellbilaga

- Tabell 1.** Folkhögskolornas och studieförbundens deltagare 2014–2016. Per verksamhetsform och kursstyp. Antal..... 50
- Tabell 2.** Deltagare i folkhögskolans långa kurser höstterminen 2016. Kön, ålder och utrikes/inrikes födda. Andel (procent). 50
- Tabell 3.** Deltagare i studiecirkel 2016. Kön, ålder och utrikes/inrikes födda. Andel (procent)..... 50
- Tabell 4.** Andel (procent) inrikes födda och utrikes födda deltagare i studieförbundens studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet 2016, samt i folkhögskolornas långa kurser höstterminen 2016. 51
- Tabell 5.** Största och minsta andel (procent) av specificerade deltagargrupper vid folkhögskolor höstterminen 2016 och studieförbunden 2016, samt median. Per verksamhetsform och kursstyp.51
- Tabell 6.** Deltagare i långa kurser inom olika kategorier vid filial/huvudskola, respektive som bor/inte bor på internat vid internatfolkhögskolor, höstterminen 2016. Andel (procent). 52
- Tabell 7.** Studieförbundens nya deltagare 2016. Jämförelse med återkommande deltagare. Andel (procent). 53
- Tabell 8.** Vardagssvenska och Svenska från dag ett. Studieförbundens och folkhögskolornas deltagare 2016. Antal..... 54
- Tabell 9.** Deltagare i Etableringskurs på folkhögskola, samt deltagande folkhögskolor, 2014–2016. Antal.....54
- Tabell 10.** Deltagare i långa folkhögskolekurser höstterminen 2016 och cirkeldeltagare 2016, per kommungrupp. Antal och andel (procent) av befolkningen. 55
- Tabell 11.** Folkhögskolans deltagare i långa kurser höstterminen 2016. Jämförelse mellan kommuntyper. Andel (procent)..... 56
- Tabell 12.** Cirkeldeltagare 2016. Jämförelse mellan kommuntyper. Andel (procent).57
- Tabell 13.** Cirkeldeltagarnas utbildningsbakgrund 2016. Uppdelat efter kön och utrikes/inrikes födda deltagare. Andel (procent). 58

- Tabell 14.** Utbildningsbakgrund bland deltagare i folkhögskolornas långa kurser höstterminen 2016. Uppdelat efter kön och utrikes/inrikes födda deltagare. Andel (procent)..... 58
- Tabell 15.** Studiemotiverande folkhögskolekurs 2010–2016: Folkhögskolor, deltagare, samt deltagare som gått vidare till fortsatta studier eller arbete. Antal och andel (procent)..... 59
- Tabell 16.** Deltagare med grundläggande behörighet från folkhögskola som antogs till högskola höstterminerna 2016, 2015 och 2014. Antal och andel (procent). 59
- Tabell 17.** Studieförbundens kulturprogram 2016, 2015, 2014 och 2000. Arrangemang och deltagare. Antal och andel (procent). 60
- Tabell 18.** Studieförbundens musikcirklar 2014–2016. Studietimmar och deltagare. Antal och andel (procent)..... 60
- Tabell 19.** Folkhögskolans kurser med musikinriktning. Deltagarveckor 2016 (helår) och deltagare höstterminen 2016. Antal och andel (procent)... 60
- Tabell 20.** Studieförbundens deltagare i estetiskt inriktad verksamhet jämfört med deltagare i övrig verksamhet 2016. Andel (procent)..... 61
- Tabell 21.** Folkhögskolans deltagare i kurser med estetisk inriktning jämfört med deltagare i övriga kurser höstterminen 2016. Andel (procent), samt totalt antal deltagare..... 61
- Tabell 22.** Antal deltagare höstterminen 2016 i långa kurser med estetisk inriktning, samt 2016 i korta kurser med estetisk inriktning och i kulturprogram. Per kommungrupp..... 62
- Tabell 23.** Unika deltagare i studiecirklar och annan folkbildningsverksamhet med estetisk inriktning (konst, musik, media), samt deltagare i kulturprogram. Andel (procent) av befolkningen i olika kommuntyper 2016..... 62

TABELL 1.**Folkhögskolornas och studieförbundens deltagare 2014–2016. Per verksamhetsform och kursstyp. Antal.**

	2016	2015	2014
Folkhögskola			
Allmän kurs (ht)	12860	12080	12600
Särskild kurs (ht)	19180	16030	16700
Korta kurser, inkl.öppen folkbildning	93340	95390	98100
Kulturprogram	209130	201140	194000
Studieförbund			
Studiecirkel, deltagare	1 664 000	1 682 000	1 707 000
Studiecirkel, unika personer	624111	628308	637998
Annan folkbildningsverksamhet, deltagare	804100	738600	726200
Annan folkbildningsverksamhet, unika personer	434154	398874	388983
Kulturprogram, deltagare	19 962 500	19 901 000	19 929 600

TABELL 2.**Deltagare i folkhögskolans långa kurser höstterminen 2016. Kön, ålder och utrikes/inrikes födda. Andel (procent).**

	<= 17 ÅR	18–19 ÅR	20–24 ÅR	25–44 ÅR	45–64 ÅR	65– ÅR	ANTAL
Allmän kurs							
Inrikes född man	0	12	59	26	2	1	3864
Inrikes född kvinna	0	15	51	26	3	4	3822
Utrikes född man	0	9	44	39	7	1	1847
Utrikes född Kvinna	0	4	22	58	15	1	3084
Särskild kurs							
Inrikes född man	2	8	37	34	11	8	5451
Inrikes född kvinna	1	6	28	31	18	15	10396
Utrikes född man	1	3	17	56	19	4	1184
Utrikes född kvinna	2	3	14	46	28	7	1597

TABELL 3.**Deltagare i studiecirkel 2016. Kön, ålder och utrikes/inrikes födda. Andel (procent).**

	13–19 ÅR	20–24 ÅR	25–44 ÅR	45–64 ÅR	65 ÅR-	TOTALT
Inrikes födda kvinnor	7	5	18	25	45	100
Inrikes födda män	8	8	25	23	36	100
Utrikes födda kvinnor	8	6	35	29	23	100
Utrikes födda män	10	9	41	26	14	100

TABELL 4.

Andel (procent) inrikes födda och utrikes födda deltagare i studieförbundens studiecirklar och annan folkbildningsverksamhet 2016, samt i folkhögskolornas långa kurser höstterminen 2016.

	INRIKES FÖDDA	UTRIKES FÖDDA	TOTALT	ANTAL DELTAGARE
Studieförbund				
Studiecirkel	82	18	100	636 900
Annan folkbildningsverksamhet	87	13	100	347 650
Folkhögskola				
Allmän kurs	62	38	100	12 837
Särskild kurs	86	14	100	19 171

TABELL 5.

Största och minsta andel (procent) av specificerade deltagargrupper vid folkhögskolor höstterminen 2016 och studieförbunden 2016, samt median. Per verksamhetsform och kurstyp.

	ANDEL KVINNOR	ANDEL MÄN	ANDEL MED FUNK- TIONSNE- DÄTTNING	ANDEL UTRIKES- FÖDDA	ÅLDERSGRUPP		UTBILDNINGS- BAKGRUND		
					ANDEL <25 ÅR	ANDEL >64 ÅR	ANDEL <3 GYM	ANDEL >3 GYM	
Folkhögskolor									
Allmän kurs, antal deltagare	12 976								
Min	21	1	0	0	0	0	42	0	
Max	99	79	100	100	90	100	100	30	
Median	52	48	37	28	62	0	95	0	
Särskild kurs, antal deltagare	19 699								
Min	22	0	0	0	0	0	0	0	
Max	100	78	100	95	91	98	96	89	
Median	65	35	10	6	36	5	17	19	
Studieförbund									
Studiecirkel, antal deltagare	624 111								
Min	46	33	0	8	7	2	18	23	
Max	67	54	17	79	44	53	62	66	
Median	60	40	3	19	16	29	36	45	
Annan folkbildnings- verksamhet, antal deltagare	434 154								
Min	53	26	0	7	15	1	15	30	
Max	74	47	8	63	65	44	51	67	
Median	64	36	2	13	35	20	29	51	

TABELL 6.

Deltagare i långa kurser inom olika kategorier vid filial/huvudskola, respektive som bor/inte bor på internat vid internatfolkhögskolor, höstterminen 2016. Andel (procent).^{67, 68}

	FILIAL	HUVUDSKOLA	EXTERNAT	INTERNATBOENDE
Allmän kurs				
Kvinnor	61	53	59	47
Män	39	47	41	53
Utrikes födda	50	35	47	24
Funktionsnedsättning	21	37	25	44
<3 år gymnasium	91	88	89	90
Gymnasial utbildning 3 år	7	10	8	9
Eftergymnasial utbildning	1	2	3	1
Särskild kurs				
Kvinnor	63	64	67	60
Män	37	36	33	40
Utrikes födda	12	10	10	7
Funktionsnedsättning	7	14	13	16
<3 år gymnasium	21	24	28	13
Gymnasial utbildning 3 år	59	56	47	68
Eftergymnasial utbildning	20	20	25	18

67 I urvalet ingår de 50 folkhögskolor som har filialer.

68 I urvalet ingår de 96 skolor som under 2016 rapporterat internatdeltagare i lång kurs.

TABELL 7.
Studieförbundens nya deltagare 2016. Jämförelse med återkommande deltagare. Andel (procent).

	NYA CIRKEL- DELTAGARE ⁶⁹	ÅTERKOMMANDE CIRKELDELTAGARE ⁷⁰	NYA DELTAGARE I ANNAN FOLKBILDNING- VERKSAMHET	ÅTERKOMMANDE DELTAGARE I ANNAN FOLKBILDNING- VERKSAMHET
Antal	155 553	527 350	142 739	317 819
Andel	23	77	31	69
Kvinnor	59	63	61	68
Män	41	37	39	32
13–19 år	10	7	9	9
20–24 år	9	5	6	4
25–44 år	33	21	25	17
45–64 år	27	25	23	25
65 år-	21	43	12	32
Utrikes födda	24	17	16	11
Inrikes födda	76	83	84	89
Förgymnasial utbildning	18	20	14	14
2-årigt gymnasium	19	22	19	20
3-årigt gymnasium	20	16	23	17
Eftergymnasial utbildning	43	42	44	49
Storstäder	25	18	23	17
Förortskommuner tillorstäder	7	8	7	8
Större städer	34	34	37	36
Förortskommuner till större städer	2	2	2	3
Pendlingskommuner	6	7	6	7
Glesbygdskommuner	2	3	2	2
Övriga kommuner	24	28	23	27

69 Med *nya deltagare* avses deltagare i studiecirkel eller annan folkbildningsverksamhet 2016, som inte deltagit under perioden 2013–2015. Så kallade nya deltagare kan alltså ha deltagit före 2013.

70 Med *återkommande deltagare* avses deltagare i studiecirkel eller annan folkbildningsverksamhet 2016, som även deltagit någon gång under perioden 2013–2015.

TABELL 8.**Vardagssvenska och Svenska från dag ett. Studieförbundens och folkhögskolornas deltagare 2016. Antal.**

KATEGORI	VARDAGS- SVENSKA	STUDIEFÖRBUND SVENSKA FRÅN DAG ETT	FOLKHÖGSKOLA ⁷¹ SVENSKA FRÅN DAG ETT
Antal unika deltagare. Varje person räkas endast en gång⁷².	19 848	61 891	3 436
Summan av antal unika personer i samtliga studieförbunds verksamhet, både unika deltagare i verksamhetsformerna studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet.	23 076	88 319	
Totalt antal kursdeltagare i all verksamhet oavsett studieförbund och kommun eller om deltagaren har gått flera kurser hos samma studieförbund.	29 925	185 160	

71 Antal deltagare vid folkhögskola baseras på de tillfälliga personnummer som skolorna tilldelar deltagare vid registrering i verksamhetsrapporteringsystemet. Det kan finnas enstaka personer som deltagit i mer än en folkhögskolas verksamhet och då registrerats med olika personnummer.

72 Unika deltagare har med säkerhet bara kunnat räknas på varje verksamhetstyp för sig. Individer kan därför ha deltagit i både Svenska från dag ett, Vardagssvenska eller Svenska från dag ett vid folkhögskola.

TABELL 9.**Deltagare i Etableringskurs på folkhögskola, samt deltagande folkhögskolor, 2014–2016. Antal.**

ÅR	KVINNOR	MÄN	TOTALT	FOLKHÖGSKOLOR
2014	555	534	1 089	66
2015	965	1 089	2 054	91
2016	1 564	1 912	3 476	106
2017			5 000 ⁷³	

73 Antal avtalade och fördelade platser för 2017.

TABELL 10. Deltagare i långa folkhögskolekurser höstterminen 2016 och cirkeldeltagare 2016, per kommungrupp. Antal och andel (procent) av befolkningen.

	ALLMÄN KURS			SÄRSKILD KURS			STUDIECIRKLAR		
	BEFOLKNING 18 ÅR OCH ÄLDRE	DELTAGARE OCH ÄLDRE	ANDEL AV BEFOLKNING 18 ÅR	BEFOLKNING 16 ÅR OCH ÄLDRE	DELTAGARE OCH ÄLDRE	ANDEL AV BEFOLKNING 16 ÅR	BEFOLKNING 13 ÅR OCH ÄLDRE	DELTAGARE OCH ÄLDRE	ANDEL AV BEFOLKNING 13 ÅR
Storstäder	1 440 969	2 834	0,20	1 472 337	2 629	0,18	1 539 556	125 371	8,1
Förortskommuner till storstäder	1 235 704	1 387	0,11	1 272 657	2 143	0,17	1 357 002	51 492	3,8
Större städer	2 346 022	3 831	0,16	2 406 276	5 089	0,21	2 526 247	215 940	8,5
Förortskommuner till större städer	257 568	314	0,12	264 998	318	0,12	280 517	16 210	5,8
Pendlingskommuner	569 888	1 229	0,22	585 864	2 161	0,37	615 607	46 059	7,5
Glesbygdskommuner	131 622	207	0,16	135 121	359	0,27	139 971	17 131	12,2
Övriga	1 852 750	3 174	0,17	1 901 369	7 000	0,37	1 990 060	174 474	8,8
Riket	7 834 523	12 976	0,17	8 038 622	19 699	0,25	8 448 960	646 677	7,7

TABELL 11. Folkhögskolans deltagare i långa kurser höstterminen 2016. Jämförelse mellan kommuntyper. Andel (procent).

KOMMUNTYP	ANTAL DEL- TAGARE	MED FUNKTIONS- NEDSÄTT- NING	UTRIKES FÖDDA	-24 ÅR	25-45 ÅR	46-60 ÅR	61 ÅR-	<3-ÅRIGT GYM	3-ÅRIGT GYM	EFTER- GYM UTB	
											KVINNOR
Allmän kurs											
Storstäder	2 834	63	27	53	40	50	7	3	94	5	1
Förortskommuner till storstäder	1 387	53	36	36	61	34	4	0	91	8	1
Större städer	3 831	54	35	38	56	35	6	3	92	7	1
Förortskommuner till större städer	314	44	33	14	77	22	1	0	86	14	0
Pendlingskommuner	1 229	53	35	28	61	30	5	5	86	11	3
Glesbygdskommuner	207	50	36	27	72	26	1	1	88	10	2
Övriga	3 174	51	36	31	62	33	4	1	90	8	3
Särskild kurs											
Storstäder	2 629	68	11	13	28	40	14	18	20	49	31
Förortskommuner till storstäder	2 143	62	13	11	42	40	10	10	16	57	27
Större städer	5 089	64	16	12	36	34	13	17	29	54	17
Förortskommuner till större städer	318	59	19	9	39	42	9	10	20	72	8
Pendlingskommuner	2 161	69	13	10	44	31	12	13	21	57	22
Glesbygdskommuner	359	64	14	21	45	28	16	12	16	40	44
Övriga	7 000	63	11	8	35	38	14	13	22	55	23

TABELL 12.
Circleldeltagare 2016. Jämförelse mellan kommuntyper. Andel (procent).

KOMMUNTYP	ANTAL DELTAGARE	UTRIKES FÖDDA	KVINNOR	-24 ÅR	25-44 ÅR	45-65 ÅR	65 ÅR-	<3-ÅRIGT GYM ⁷⁴	3-ÅRIGT GYM	EFTER	
										GYM	UTB.
Storstäder	134 333	31	60	15	38	25	22	27	17	17	56
Förortskommuner tillorstäder	49 694	17	66	12	18	24	46	40	17	17	43
Störrestäder	227 679	18	61	16	24	24	36	37	17	17	46
Förortskommuner till större städer	15 349	9	69	9	16	24	50	49	16	16	36
Pendlingskommuner	45 206	12	65	9	15	24	52	52	15	15	33
Glesbygdskommuner	17 677	8	67	10	17	26	47	54	16	16	29
Övriga	176 231	12	64	10	17	25	47	52	17	17	32

74 Personer som är 15 år och yngre saknar i UREG uppgift om högsta utbildning. Dessa inkluderas inte i gruppen.

TABELL 13.

Cirkeldeltagarnas utbildningsbakgrund 2016. Uppdelat efter kön och utrikes/inrikes födda deltagare. Andel (procent).

KÖN	FÖRGYMNASIAL UTBILDNING	GYMNASIAL UTBILDNING HÖGST 2 ÅR	GYMNASIAL UTBILDNING 3 ÅR	EFTERGYMNASIAL UTBILDNING	TOTALT
Inrikes födda kvinnor	18	24	15	43	100
Inrikes födda män	20	19	24	36	100
Utrikes födda kvinnor	29	20	13	39	100
Utrikes födda män	30	19	16	35	100
Antal	133 494	142 967	114 528	261 245	652 234

TABELL 14.

Utbildningsbakgrund bland deltagare i folkhögskolornas långa kurser höstterminen 2016. Uppdelat efter kön och utrikes/inrikes födda deltagare. Andel (procent).

	FÖRGYMNASIAL UTBILDNING	GYMNASIAL UTBILDNING HÖGST 2 ÅR	GYMNASIAL UTBILDNING 3 ÅR	EFTER- GYMNASIAL UTBILDNING	TOTAL ANDEL	ANTAL
Allmän kurs						
Inrikes födda kvinnor	81	7	10	2	100	3816
Inrikes födda män	85	6	9	0	100	3863
Utrikes födda kvinnor	92	3	4	1	100	3078
Utrikes födda män	90	3	5	2	100	1844
Totalt allmän kurs	86	5	8	1	100	12 601
Särskild kurs						
Inrikes födda kvinnor	12	7	56	25	100	10 396
Inrikes födda män	16	5	62	17	100	5 451
Utrikes födda kvinnor	36	4	40	20	100	1 593
Utrikes födda män	33	5	46	16	100	1 181
Totalt särskild kurs	17	6	56	21	100	18 621

TABELL 15.

Studiemotiverande folkhögskolekurs 2010–2016: Folkhögskolor, deltagare, samt deltagare som gått vidare till fortsatta studier eller arbete. Antal och andel (procent).

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Antal fhs-k	95	80	106	121	117	109	96
Antal deltagare	2073	2384	3888	5167	4706	3543	3290
Andel deltagare 24 år och yngre	100	100	100	84	83	83	72
Varav andel kvinnor	42	44	42	39	39	40	39
Varav andel män	58	56	58	61	61	60	61
<i>Varav andel deltagare året enligt tabellen som har studerat vidare på allmänkurs (AK) respektive särskild kurs (SK) på folkhögskola fram till och med december året därpå⁷⁵</i>				AK 34 SK 2	AK 41 SK 2	AK 35 SK 2	
Andel deltagare 25 år och äldre				16	17	17	28
Varav andel kvinnor				52	48	54	50
Varav andel män				48	52	46	50
<i>Varav andel deltagare året enligt tabellen som har studerat vidare på allmänkurs (AK) respektive särskild kurs (SK) på folkhögskola fram till och med december året därpå</i>				AK 20 SK 1	AK 25 SK 3	AK 28 SK 3	
Andel utrikes födda deltagare	7	13	13	18	17	20	30
Andel deltagare som fått arbete inom 6 månader efter avslutad kurs⁷⁶	17	17	14	17	16	16	

75 Utöver dessa finns även deltagare som gått vidare till Komvux och SFI.

76 Uppgifter från Arbetsförmedlingen. Övriga uppgifter i tabellen kommer från SCB.

TABELL 16.

Deltagare med grundläggande behörighet från folkhögskola som antogs till högskola höstterminerna 2016, 2015 och 2014. Antal och andel (procent).⁷⁷

	2016		2015		2014	
	ANTAL	ANDEL	ANTAL	ANDEL	ANTAL	ANDEL
Behöriga sökande fhs-k	5585		5828	100	5977	100
Antagna totalt	3299	59	3693	63	3563	60
<i>Varav urvalsgrupp gymnasie-/komvuxbetyg</i>	168	5	164	4	214	6
<i>Varav urvalsgrupp behörighetsintyg från folkhögskola</i>	1569	48	1920	52	1381	39
<i>Varav urvalsgrupp högskoleprovet</i>	835	25	951	26	1148	32
<i>Varav övriga urvalsgrupper</i>	727	22	658	18	820	23

77 Uppgifter från Universitets- och högskolerådet.

TABELL 17.

Studieförbundens kulturprogram 2016, 2015, 2014 och 2000. Arrangemang och deltagare. Antal och andel (procent).

	2016	2015	2014	2000
Antal kulturprogram	375 241	371 477	368 435	210 676
Andel kulturprogram av samtliga arrangemang	53	53	52	36
Antal deltagare	19 962 525	19 900 975	19 929 626	16 785 400
Antal deltagare per kulturprogram	53	54	54	80

TABELL 18.

Studieförbundens musikcirklar 2014–2016. Studietimmar och deltagare. Antal och andel (procent).

	2016	2015	2014
Antal studietimmar totalt	12 856 215	12 894 180	12 717 397
Antal studietimmar, musikcirklar	5 082 683	5 026 814	4 968 217
<i>varav antal studietimmar improvisatorisk musik</i>	<i>3 128 304</i>	<i>3 066 619</i>	<i>2 994 714</i>
Andel studietimmar i musikcirklar, av alla studietimmar	40	39	39
<i>varav studietimmar improvisatorisk musik av alla studietimmar</i>	<i>24</i>	<i>24</i>	<i>24</i>
Antal cirkeldeltagare totalt	1 664 037	1 682 017	1 706 974
Antal deltagare, musikcirklar	406 427	409 831	419 873
<i>varav antal deltagare, improvisatorisk musik</i>	<i>193 304</i>	<i>192 520</i>	<i>194 623</i>
Andel deltagare i musikcirklar, av alla deltagare	24	24	25
<i>varav andel deltagare i improvisatorisk musik av alla deltagare</i>	<i>12</i>	<i>11</i>	<i>11</i>

TABELL 19.

Folkhögskolans kurser med musikinriktning. Deltagarveckor 2016 (helår) och deltagare höstterminen 2016. Antal och andel (procent).

	DELTAGARVECKOR		DELTAGARE I KURSER MED MUSIKINRIKTNING			
	TOTALT	KURSER MED MUSIK- INRIKTNING	ANTAL	ANDEL KVINNOR (PROCENT)	ANDEL MÄN (PROCENT)	ANDEL AV SAMTLIGA DELTA- GARE (PROCENT)
Allmän kurs	453 620	944	32	44	56	0,2
Särskild kurs	489 612	77 260	2 601	49	51	13,2
Korta kurser	52 602	5 043	2 870	60	40	7,6
Totalt	995 834	83 247	5 503			

TABELL 20.

Studieförbundens deltagare i estetiskt inriktad verksamhet jämfört med deltagare i övrig verksamhet 2016. Andel (procent).

	STUDIECIRKLAR		ANNAN FOLKBILDNINGSVERKSAMHET	
	ESTETISK INRIKTNING	ÖVRIGA INRIKTNINGAR	ESTETISK INRIKTNING	ÖVRIGA INRIKTNINGAR
Kvinnor	63	63	73	61
Män	37	37	27	39
Utrikes födda deltagare	14	25	9	17
Inrikes födda deltagare	86	75	91	83
<25 år	14	13	33	29
65> år	36	42	26	26
Ej 3-årigt gymnasium	37	40	21	26
Eftergymnasial utbildning	41	38	40	36

TABELL 21.

Folkhögskolans deltagare i kurser med estetisk inriktning jämfört med deltagare i övriga kurser höstterminen 2016. Andel (procent), samt totalt antal deltagare.

	ALLMÄN KURS		SÄRSKILD KURS		KORT KURS	
	ESTETISK INRIKTNING	ÖVRIGA INRIKTNINGAR	ESTETISK INRIKTNING	ÖVRIGA INRIKTNINGAR	ESTETISK INRIKTNING	ÖVRIGA INRIKTNINGAR
Antal deltagare	213	24 905	13 053	23 204	14 001	61 469
Kvinnor	53	55	64	65	69	57
Män	47	45	36	35	31	43
Utrikes födda deltagare	5	37	6	12	2	1
Inrikes födda deltagare	95	63	94	78	98	99
<25 år	56	54	50	29	18	19
25–45 år	37	38	29	42	20	28
>45 år	7	8	21	30	60	52
Ej 3-årigt gymnasium	70	91	17	25	-	-
3-årigt gymnasium	26	7	63	52	-	-
Eftergymnasial utbildning	3	1	20	23	-	-

TABELL 22.

Antal deltagare höstterminen 2016 i långa kurser med estetisk inriktning, samt 2016 i korta kurser med estetisk inriktning och i kulturprogram. Per kommungrupp.

	ALLMÄN KURS, ESTETISK INRIKTNING	SÄRSKILD KURS, ESTETISK INRIKTNING	KORTA KURSER, ESTETISK INRIKTNING	KULTUR- PROGRAM
Storstäder		662	237	2125
Förortskommuner tillorstäder		760	506	7515
Större städer	17	1711	1706	17125
Förortskommuner till större städer		145	183	933
Pendlingskommuner	34	929	1259	16997
Glesbygdskommuner		207	519	100
Övriga	44	2 470	3 030	57 076

TABELL 23.

Unika deltagare i studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet med estetisk inriktning (konst, musik, media), samt deltagare i kulturprogram. Andel (procent) av befolkningen i olika kommuntyper 2016.

KOMMUNTYP	STUDIECIRKEL	ANNAN FOLKBILDNINGSV VERKSAMHET	KULTURPROGRAM
	PROCENT AV BEFOLKNING 13 ÅR OCH ÄLDRE	PROCENT AV BEFOLKNING 13 ÅR OCH ÄLDRE	PROCENT AV HELA BEFOLKNINGEN
Storstäder	4,5	2,8	112
Förortskommuner tillorstäder	1,9	1,5	54
Större städer	4,5	3,4	141
Förortskommuner till större städer	2,9	1,8	99
Pendlingskommuner	3,5	2,5	153
Glesbygdskommuner	6,2	3,0	255
Övriga	4,3	2,8	184
Totalt	4,3	2,8	133

Referenser

- Amná, E., Ekström, M. & Stattin, H. (2016). *Ungdomars politiska utveckling. Slutrapport från ett forskningsprogram*. RJ:s skriftserie 12. Riksbankens Jubileumsfond i samarbete med Makadam Förlag.
- Dusant, M. (2016). *Konsten att delta*. Dokument Press och Macarena Dusant.
- Eriksson, L. (2011). *Vuxenutbildning för personer med funktionsnedsättning*. Linköpings universitet.
- Ersta Sköndal Högskola (2015). *Folk i rörelse – medborgerligt engagemang 1992–2014*. Institutionen för socialvetenskap. Ersta Sköndal högskolas arbetsrapportserie 85.
- Fejes, A., Olson, M., Rahm, L., Dahlstedt, M. & Sandberg, F. (2016). *Individualisation in Swedish Adult Education and the Shaping of Neo-Liberal Subjectivities*. In *Scandinavian Journal of Educational Research*. <http://dx.doi.org/10.1080/00313831.2016.1258666>
- Findahl, O., Davidsson, P. (2016). *Svenskarna och internet 2016. Undersökning om svenskarnas internetvanor*. iis.se.
- FOLAC (2016). *Inkludera mera – en metodhandledning*.
- Folkbildningsrådet (2009). *Folkrörelseanknytningar och marknadsrelationer. Studieförbunden och deras grundarorganisationer, medlemsorganisationer och samverkansorganisationer*. Folkbildningsrådet utvärderar No 3 2009.
- Folkbildningsrådet (2011). *Folkhögskoledeltagarundersökning 2010. Folkbildning för alla?* Folkbildningsrådet utvärderar No 1 2011.
- Folkbildningsrådet (2012). *Tradition, resurs eller nödvändighet? Om relationer mellan folkhögskolor och deras huvudmän*. Folkbildningsrådet utvärderar No 2 2012.
- Folkbildningsrådet (2013). *Att vara folkhögskollärare – förutsättningar, kompetensbehov och tidsanvändning*. Folkbildningsrådet utvärderar No 1 2013.
- Folkbildningsrådet (2013). *”Dom har inte hört av sig”. Folkhögskolor, studieförbund och regionala kompetensplattformar*.
- Folkbildningsrådet (2013). *Folkbildningens arbete med flexibelt lärande och digital delaktighet*.
- Folkbildningsrådet, m fl (2013). *Folkbildningens Vägval & Vilja*.
- Folkbildningsrådet (2013). *Kulturprogrammets betydelse för lokalsamhället*. Folkbildningsrådet utvärderar No 2 2013.
- Folkbildningsrådet (2014). *Cirkeldeltagare efter 65 – livskvalitet och aktivt medborgarskap*. Folkbildningsrådet utvärderar No 3 2014.
- Folkbildningsrådet (2014). *Cirkelledare – folkbildningens fotfolk och drivkraft*. Folkbildningsrådet utvärderar No 1 2014.

- Folkbildningsrådet (2014). *Folkbildning och regionala kulturplaner*.
- Folkbildningsrådet (2014). *Kulturprogrammets betydelse för deltagarna*. Folkbildningsrådet utvärderar No 2 2014.
- Folkbildningsrådet (2014). *Kulturprogrammets betydelse för kulturutövarna. Utvärdering 3 av studieförbundens kulturprogram*. Folkbildningsrådet utvärderar No 4 2014.
- Folkbildningsrådet (2015). *Folkbildningen och Europeiska socialfonden – En kartläggning av folkhögskolornas och studieförbundens förutsättningar att genomföra ESF-projekt*.
- Folkbildningsrådet (2015). *Jämställdhet inom folkbildningen. Rapport till regeringen 2015*.
- Folkbildningsrådet (2015). *Mer engagemang? – Folkbildningen i det svenska civilsamhället*. En rapport från Folkbildningsrådet.
- Folkbildningsrådet (2015). *Statsbidrag till studieförbund 2017. Villkor och fördelningskriterier*. Fastställda av Folkbildningsrådets styrelse 16 december 2015. Dnr 18, 2015, 092. Reviderade och kompletterade av Folkbildningsrådets styrelse 14 december 2016. Dnr 327, 2016, 092.
- Folkbildningsrådet (2015). *Steget vidare – undersökning bland folkhögskolornas deltagare 2013*. Folkbildningsrådet utvärderar No 1 2015.
- Folkbildningsrådet (2016). *En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle*. Remissvar. Dnr 279, 2016, 07.
- Folkbildningsrådet (2016). *Etableringskurs på folkhögskola – Kvalitativ uppföljning hösten 2015*.
- Folkbildningsrådet (2016). *Folkbildningens bidrag till Sveriges genomförande av Agenda 2030*. Underlag. Dnr 250, 2016, 07.
- Folkbildningsrådet (2016). *Folkbildning med asylsökande – Studieförbundens särskilda insatser 2015*.
- Folkbildningsrådet (2016). *Handlingsplan för jämställdhetsintegrering 2017–2018*.
- Folkbildningsrådet (2016). *Kommunernas och landstingens/regionernas bidrag till studieförbunden – 2014–2016*.
- Folkbildningsrådet (2016). *Kulturens Bildningsverksamhet – Ett nytt studieförbunds väg in i folkbildningen*. Folkbildningsrådet utvärderar No1 2016.
- Folkbildningsrådet (2016). *Remissyttrande över 2014 års Demokratiutredning: Låt fler forma framtiden!* (SOU 2016:5). Dnr 101, 2016, 07.
- Folkbildningsrådet (2016). *Remissyttrande över Palett för ett stärkt civilsamhälle (U 2016:13)*. Dnr 122, 2016, 07.
- Folkbildningsrådet (2016). *Statsbidrag till folkhögskolor 2017. Villkor och fördelningskriterier*. Fastställt av styrelsen 2016-10-05. Gäller från och med 2017-07-01.
- Folkbildningsrådet (2016). *Etableringskurs på folkhögskola – Kvalitativ uppföljning hösten 2015*. Dnr 7, 2016, 091.
- Folkbildningsrådet (2016). *Uppföljningsbesök – Folkhögskolor 2015–2016*.
- Folkbildningsrådet (2016). *Uppföljningsbesök – Studieförbund 2015–2016*.
- Folkbildningsrådet (2017). *Cirkeldeltagare från andra länder*. Folkbildningsrådet utvärderar No 1 2017. Publiceras i april 2017.
- Folkbildningsrådet (2017). *Folkbildning med asylsökande 2016 – Svenska från dag 1 och Vardagssvenska vid studieförbund och folkhögskolor*. Till regeringen 30 mars 2017.
- Folkbildningsrådet (2017). *Folk utanför folkbildningen – En studie om dem som inte deltar i studieförbundens verksamheter*. Publiceras april 2017.
- Folkbildningsrådet (2017). *På egna eller andras villkor? Folkbildningens medverkan i Europeiska socialfonden 2014–2020*.
- Folkbildningsrådet (2017). *Remissvar på Gymnasieutredningens betänkande En gymnasieutbildning för alla. SOU 2016:77*. Dnr 2017, 48, 091.
- Folkbildningsrådet (2017). *Studiemotiverande folkhögskolekurs 2016*. Dnr 13, 2017, 091.
- Folkbildningsrådet (2017). *Folkhögskolläraernas arbetsituation - Folkbildningsrådets återrapportering till regeringen 2017*.
- Igeland, L. (2016). *Välkommen i gemenskapen. En rapport om folkhögskolornas möjligheter i ett nytt Sverige*. I samarbete med FOLAC (Folkbildning – Learning for Active Citizenship) och EAEA (European Association for the Education of Adults).
- Myndigheten för delaktighet (2016). *En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle – MFD:s förslag på struktur för genomförande, uppföljning och inriktning inom funktionshinderområdet*.
- Myndigheten för kulturanalys (2015). *Kultur av vem? En undersökning av mångfald i den svenska kultursektorn*. Rapport 2015:2
- Myndigheten för kulturanalys (2016). *Kulturvanor*. Rapport 2016:1.
- Nylander, E. et al (2014). *Olika tillsammans. En kartläggning av folkhögskolors lärmiljö för deltagare med funktionsnedsättning*. Linköpings universitet, institutionen för beteendevetenskap och lärande.
- OECD (2016). *Investing in Youth: Sweden*, OECD Publishing, Paris.
- Regeringskansliet (2015). *En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020*.

- Regeringskansliet (2015). *Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling*.
- Regeringskansliet (2017). *Stärkt digital kompetens i skolans styrdokument*. Promemoria. 2017-03-09.
- Riksdagens kulturutskott (2015). *Är samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av Kultursamverkansmodellen*. 2015/16: RFR4.
- SOU 2016:13. *Palett för ett stärkt civilsamhälle*. Betänkande av Utredningen för ett stärkt civilsamhälle.
- SOU 2016:5. *Låt fler forma framtiden!* Betänkande av 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande.
- SOU 2016:77. *En gymnasieutbildning för alla*. Betänkande av Gymnasieutredningen.
- SOU 2017:1. *För Sveriges landsbygder – en samhällens politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd*. Slutbetänkande av Parlamentariska landsbygdskommittén.
- SOU 2017:9. *Det handlar om oss – unga som varken arbetar eller studerar*. Delbetänkande av Samordnaren för unga som varken arbetar eller studerar.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten. *Årsredovisning 2011*.
- Statistiska Centralbyrån (2013). *Den internationella undersökningen av vuxnas färdigheter*. Tema utbildning. Rapport 2013:2.
- Statskontoret (2016). *Folkbildningen. En utvärdering utifrån syftena med statsbidraget*. Delrapport.
- Svensk författningssamling 2015:218. *Förordning (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen*
- Svensk författningssamling 2015:521. *Förordning (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare*.
- Söderman, J. (2016). *Folkbildning som hiphop med implikationer på läs- och skrivfrämjande*. På uppdrag av Region Skåne.
- Tillväxtverket (2016). *Regionala kompetensplattformar N2012/6275/RT och N2015/02413/RTS*. Delredovisning. Dnr 1.2.2.-2013-00007.

Folkbildningsrådet
Box 38074
100 64 Stockholm
folkbildningsradet.se